

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาที่มีประสิทธิผลเพื่อการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนระยองปัญญานุกูล สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ผู้วิจัยนำเสนอเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

๑. แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ
 - ๑.๑ ความหมายของรูปแบบ
 - ๑.๒ การพัฒนารูปแบบ
 - ๑.๓ องค์ประกอบของรูปแบบ
๒. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษา
 - ๒.๑ ความหมายของการบริหารจัดการ
 - ๒.๒ ความสำคัญของการบริหารจัดการ
 - ๒.๓ ปัจจัยทางการบริหารจัดการ
 - ๒.๔ หน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษา
 - ๒.๕ การบริหารจัดการสถานศึกษา
๓. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารการจัดการสถานศึกษาที่มีประสิทธิผล
 - ๓.๑ การบริหารที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
 - ๓.๒ การบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์
 - ๓.๓ การบริหารแบบมุ่งคุณภาพทั้งองค์กร (TQM)
 - ๓.๔ การบริหารเชิงระบบ
 - ๓.๕ การบริหารคุณภาพ PDCA
๔. แนวคิดเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
 - ๔.๑ ความหมายของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
 - ๔.๒ ความสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียง
 - ๔.๓ การนำแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนรู้
๕. แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบเพื่อการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
 - ๕.๑ แนวคิดการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ
 - ๕.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการโรงเรียนดีศรีตำบล
 - ๕.๓ แนวคิดการบริหารจัดการโรงเรียนมาตรฐานสากล (World Class Standard School)
 - ๕.๔ แนวคิดการบริหารจัดการโรงเรียนสัตยาไส
๖. การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา
 - ๖.๑ ความหมายของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา
 - ๖.๒ การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

๗. หลักการบริหารจัดการสถานศึกษายึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามองค์ประกอบหลัก

- ๗.๑ การบริหารจัดการแบบร่วมทำ
- ๗.๒ การกำหนดนโยบายแบบร่วมใจ
- ๗.๓ การจัดหลักสูตรแบบบูรณาการ
- ๗.๔ การจัดการเรียนรู้คู่คุณธรรม
- ๗.๕ การจัดสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา
๘. กลยุทธ์สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
๙. กลยุทธ์ของโรงเรียนระยองปัญญานุกูล
๑๐. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - ๑๐.๑ งานวิจัยในประเทศ
 - ๑๐.๒ งานวิจัยต่างประเทศ

แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ

ความหมายของรูปแบบ

คาร์เตอร์ วี กูด (Carter V. Good, ๑๙๗๓, p.๓๗๐) กล่าวว่าไว้ว่า ความหมายของรูปแบบสรุปได้ดังนี้

๑. รูปแบบเป็นแบบอย่างของสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างหรือทำซ้ำ
๒. รูปแบบเป็นตัวอย่างเพื่อการเลียนแบบ เช่น ตัวอย่างในการอ่านออกเสียงภาษาต่างประเทศ เพื่อให้นักเรียนได้เลียนแบบ
๓. รูปแบบเป็นแผนภูมิ หรือรูปสามมิติ ซึ่งเป็นตัวแทนของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือหลักการ หรือแนวคิด
๔. รูปแบบเป็นชุดของปัจจัย หรือตัวแปร ที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ซึ่งรวมกันเป็นตัวประกอบและเป็นสัญลักษณ์ทางระบบสังคม อาจเขียนออกมาเป็นสูตรทางคณิตศาสตร์ หรือบรรยายเป็นภาษาก็ได้

ทอสและแครร์รอล (Tosi and Carroll, ๑๙๘๒, p.๑๖๓) กล่าวว่าไว้ว่า รูปแบบเป็นนามธรรมของจริงหรือภาพจำลองของสภาพการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งอาจมีตั้งแต่รูปแบบง่าย ๆ ไปจนถึงรูปแบบที่มีความสลับซับซ้อนมากๆ และมีทั้งรูปแบบเชิงกายภาพ (Physical Model) ที่เป็นแบบจำลองของวัตถุ เช่น แบบจำลองหอสมุดแห่งชาติ ส่วนรูปแบบเชิงคุณลักษณะ (Qualitation Model) ที่ใช้อธิบายปรากฏการณ์ด้วยภาษาหรือสัญลักษณ์ เช่น รูปแบบเชิงระบบ และตามสถานการณ์ (A system/Contingency Model)

บาร์โดและฮาร์ทแมน (Bardo and Hartman, ๑๙๘๒, p. ๗๐) กล่าวว่าไว้ว่า รูปแบบเป็นชุดของข้อความเชิงนามธรรมเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่เราสนใจเพื่อใช้ในการบรรยายคุณลักษณะนั้นๆ รูปแบบ อาจเป็นสิ่งที่เราพัฒนาขึ้นมาเพื่อบรรยายคุณลักษณะที่สำคัญๆ ของปรากฏการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ

ศิริชัย กาญจนวาสิ (๒๕๔๗, หน้า ๔๖) กล่าวว่าไว้ว่า รูปแบบอาจเป็นเพียงของจริงหรือการจำลองของจริงหรืออาจมีลักษณะเป็นทฤษฎี หรือเป็นการเชื่อมโยงทฤษฎีสู่รูปธรรมหรือการปฏิบัติได้

รัตน์ บัวสนธ์ (๒๕๕๒, หน้า ๑๒๔) กล่าวว่าไว้ว่า รูปแบบสามารถจำแนกออกได้เป็นความหมาย ดังนี้ ๑) แผนภาพหรือภาพร่างของสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ยังไม่สมบูรณ์เหมือนของจริง รูปแบบในความหมายนี้มักจะเรียกทับศัพท์ในภาษาไทยว่า “โมเดล” ได้แก่โมเดลบ้าน โมเดลรถยนต์ โมเดลเสื้อ ๒) แบบแผนความสัมพันธ์ของตัวแปร หรือสมการทางคณิตศาสตร์ที่รู้จักกันในชื่อที่เรียกว่า “Mathematical Model” ๓) แผนภาพที่แสดงถึงองค์ประกอบการทำงานของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง รูปแบบในความหมายนี้บางทีเรียกกันว่าภาพย่อส่วนของทฤษฎีหรือแนวคิดในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่นรูปแบบการสอน รูปแบบการบริหาร รูปแบบการประเมิน

บุญชม ศรีสะอาด (๒๕๕๖, หน้า ๙) กล่าวว่าไว้ว่า รูปแบบ หมายถึง โครงสร้างแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆ หรือตัวแปรต่างๆ สามารถใช้รูปแบบอธิบายที่มีในปรากฏการณ์ธรรมชาติ หรือในระบบต่างๆ อธิบายลำดับขั้นตอนขององค์ประกอบหรือกิจกรรมในระบบ

สรุปได้ว่า รูปแบบ หมายถึง กรอบแนวคิด หลักการ วิธีการดำเนินงานและกฎเกณฑ์ที่อธิบายแบบอย่างของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง มีลักษณะเป็นองค์ประกอบหรือชุดของกิจกรรมที่ชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ ซึ่งอาจแสดงเป็นแผนภาพหรือภาพร่าง สามารถอธิบายสิ่งที่ดูยากให้เข้าใจง่าย อันจะนำไปสู่การปฏิบัติทำให้เกิดสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้

เมื่อพิจารณาแล้วในการวิจัยครั้งนี้รูปแบบ หมายถึง ชุดขององค์ประกอบ ที่มีองค์ประกอบย่อยและรายการรวมถึงกิจกรรม เพื่ออธิบายวิธีการปฏิบัติงาน ที่ผู้บริหารสถานศึกษาใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาสถานศึกษาและนักเรียนอย่างเป็นขั้นตอนอันจะส่งผลให้สถานศึกษาและนักเรียนประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามจุดหมายของหลักสูตร มีความรู้ความเข้าใจ มีทักษะในการดำรงชีวิตและมีความสุขอย่างยั่งยืน

การพัฒนาารูปแบบ

ศิริชัย กาญจนวาสิ (๒๕๔๗, หน้า ๔๘) กล่าวว่าไว้ว่า ในการสร้างหรือพัฒนารูปแบบขึ้นอยู่กับ การพิจารณาความเหมาะสมของรูปแบบ หรือรูปแบบที่เลือกใช้อาจพิจารณาได้จากการวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างปรัชญาหรือแนวคิดของรูปแบบการประเมินกับประเด็นปัญหาของสิ่งที่ต้องการประเมิน

บุญชม ศรีสะอาด (๒๕๕๖, หน้า ๑๐๔-๑๐๖) กล่าวว่าไว้ว่า การพัฒนารูปแบบนี้้อาจกระทำ ได้ ๒ ขั้นตอน ดังนี้

๑. การสร้างหรือพัฒนารูปแบบ ผู้วิจัยจะสร้างหรือพัฒนารูปแบบขึ้นมาก่อนเป็นรูปแบบตามสมมติฐานโดยศึกษาค้นคว้าทฤษฎีและความคิด รูปแบบที่มีผู้พัฒนาไว้แล้วในเรื่องเดียวกันหรือเรื่องอื่น และผลการศึกษาหรือผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์สภาพสถานการณ์ต่างๆ ซึ่งจะช่วยให้อาจสามารถกำหนดองค์ประกอบหรือตัวแปรต่างๆ ภายในรูปแบบ รวมทั้งลักษณะความสัมพันธ์ต่างๆระหว่างองค์ประกอบหรือตัวแปรนั้นหรือลำดับก่อนหลังของแต่ละองค์ประกอบในรูปแบบ ในการพัฒนารูปแบบนี้้นต้องใช้หลักเหตุผลเป็นรากฐานสำคัญและการศึกษาค้นคว้าซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนารูปแบบเป็นอย่างยิ่ง ผู้วิจัยอาจจะคิดโครงสร้างรูปแบบขึ้นก่อนแล้วปรับปรุง โดยอาศัยข้อมูลสารสนเทศจากการศึกษาค้นคว้าทฤษฎี แนวคิดรูปแบบหรือผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ทำการศึกษารูปแบบประกอบย่อยหรือตัวแปรแต่ละตัวและคัดเลือกองค์ประกอบย่อยหรือตัวแปรสำคัญ ประกอบขึ้นเป็นโครงสร้างของรูปแบบก็ได้ หัวใจสำคัญของขั้นนี้อยู่ที่การคัดเลือกองค์ประกอบในรูปแบบ ซึ่งเป็นตัวแปรหรือกิจกรรม เพื่อให้ได้แบบที่เหมาะสม ผู้วิจัยควรกำหนดหลักการในการพัฒนารูปแบบอย่างชัดเจน เช่น เป็นรูปแบบที่ไม่ซับซ้อนสามารถนำไปปฏิบัติได้ง่าย ตัวแปรในรูปแบบมีน้อยตัวแต่สามารถอธิบายผลได้มาก และในการวิจัยบางเรื่องจำเป็นต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความถูกต้องเหมาะสม

๒. การทดสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบ หลังจากได้พัฒนารูปแบบในขั้นต้นแล้ว จำเป็นต้องทดสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบดังกล่าว เพราะรูปแบบที่พัฒนาขึ้นนั้น ถึงแม้ว่าจะพัฒนาโดยรากฐานทฤษฎี แนวคิด รูปแบบของผู้อื่นและผลการวิจัยที่ผ่านมาแล้วหรือแม้กระทั่งได้รับการกลั่นกรองจากผู้เชี่ยวชาญแล้วก็ตาม แต่ก็ยังเป็นเพียงรูปแบบตามสมมติฐานซึ่งจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลในสถานการณ์จริง หรือทำการทดลอง นำไปใช้ในสถานการณ์จริงเพื่อทดสอบดูว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ (ในขั้นนี้บางครั้งจึงใช้คำว่า การทดสอบประสิทธิภาพของรูปแบบ)

รัตนะ บัวสนธิ์ (๒๕๕๐, หน้า ๒๔-๒๕) กล่าวว่า การพัฒนารูปแบบมี ๔ ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ การสำรวจสังเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการหรือการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัย เพื่อหาคำตอบเกี่ยวกับสภาพความต้องการผลิตภัณฑ์รวมทั้งลักษณะของผลิตภัณฑ์ที่ต้องการพัฒนา

ขั้นตอนที่ ๒ การออกแบบพัฒนาผลิตภัณฑ์ เป็นการนำความรู้หรือผลการวิจัยที่ได้มาพัฒนาผลิตภัณฑ์โดยให้มีลักษณะหรือรูปแบบตามความต้องการของกลุ่มเป้าหมายในการสร้างหรือพัฒนาผลิตภัณฑ์นี้ อาจต้องใช้บุคคลที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทางในการสร้างผลิตภัณฑ์แต่ละชนิดเมื่อสร้างผลิตภัณฑ์เสร็จแล้วจะต้องนำไปตรวจสอบความเหมาะสมและประสิทธิภาพของผลิตภัณฑ์ต่อไป

ขั้นตอนที่ ๓ การทดลองใช้ผลิตภัณฑ์ เป็นการนำผลิตภัณฑ์ดังกล่าวไปทดลองใช้กับกลุ่มเป้าหมาย การดำเนินงานในขั้นตอนนี้ จะมีลักษณะเป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Design) ว่าจะใช้แบบแผนใดจึงจะเหมาะสม ควบคุมตัวแปรแทรกซ้อนได้ดีและทำให้การวิจัยเกิดความตรงภายใน (Internal Validity) ได้มากที่สุด

ขั้นตอนที่ ๔ การประเมินผลสรุป เป็นการประเมินผลผลิตภัณฑ์ในภาพรวมทั้งหมดซึ่งประเมินทั้งตัวผลิตภัณฑ์ กระบวนการใช้ผลิตภัณฑ์ ผลที่ได้จากใช้ผลิตภัณฑ์ ปัญหา และอุปสรรคต่างๆ ผลที่ได้จากการประเมินจะนำไปสู่การตัดสินใจปรับปรุงพัฒนาผลิตภัณฑ์ต่อไป

สรุปได้ว่าการพัฒนารูปแบบขึ้นอยู่กับพิจารณาความเหมาะสมของรูปแบบ การวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างหลักการ แนวคิดของรูปแบบกับประเด็นปัญหา และมีขั้นตอนในการพัฒนา ๔ ขั้นตอน ดังนี้ ๑) การศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบ ๒) การสร้างและตรวจสอบรูปแบบ ๓) การทดลองใช้รูปแบบและ ๔) การประเมินรูปแบบในภาพรวม

เมื่อพิจารณาแล้วในการวิจัยครั้งนี้ จะได้นำแนวคิดการพัฒนารูปแบบที่นำเสนอขึ้นไปประยุกต์ใช้ในการกำหนดขั้นตอนการวิจัยเป็น ๓ ขั้นตอน ซึ่งประกอบด้วย ๑) การสังเคราะห์องค์ประกอบและรายการรวมถึงกิจกรรมซึ่งเป็นวิธีการบริหารจัดการ ๒) การสร้างและตรวจสอบรูปแบบ ๓) การพัฒนาประเมินรูปแบบ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการทำวิจัยต่อไป

องค์ประกอบของรูปแบบ

บาร์โตและฮาร์ทแมน (Bardo and Hartman, ๑๙๘๒, pp. ๗๐-๗๑) กล่าวว่าไว้ว่า รูปแบบที่แสดงองค์ประกอบย่อยของระบบซึ่งประกอบด้วย ๔ ส่วน คือ ๑) ปัจจัยนำเข้า ๒) กระบวนการ ๓) ผลผลิต และ ๔) ข้อมูลย้อนกลับจากสภาพแวดล้อม ซึ่งการพิจารณารูปแบบในลักษณะนี้ถือว่าผลผลิตของระบบเกิดจากการที่มีปัจจัยนำเข้าส่งเข้าไปผ่านกระบวนการซึ่งจะกระทำให้เกิดผลผลิตขึ้นและให้ความสนใจกับข้อมูลย้อนกลับจากสภาพแวดล้อมภายนอกซึ่งเป็นลักษณะของระบบเปิด

ฮาร์ทแมน (Hartman, ๑๙๘๒, p. ๙) กล่าวว่าไว้ว่า การที่จะระบุว่ารูปแบบใดรูปแบบหนึ่งจะต้องประกอบด้วยรายละเอียดมากน้อยเพียงใดจึงมีความเหมาะสมและรูปแบบนั้นควรมีองค์ประกอบอะไรบ้างไม่ได้มีข้อกำหนดที่แน่นอนทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปรากฏการณ์หรือสถานการณ์นั้นๆ ตัวอย่างเช่น

๑. รูปแบบที่มีลักษณะบางประการของระบบเปิด เป็นรูปแบบที่แสดงถึงองค์ประกอบย่อยของระบบ ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิตและข้อมูลย้อนกลับจากสภาพแวดล้อม การพิจารณารูปแบบในลักษณะนี้ถือว่า ผลผลิตของระบบเกิดจากการที่มีปัจจัยนำเข้าส่งเข้าไปผ่านกระบวนการซึ่งจะก่อให้เกิดผลผลิตขึ้นและให้ความสนใจกับข้อมูลย้อนกลับจากสภาพแวดล้อมภายนอก อันแสดงถึงการเริ่มมีลักษณะของรูปแบบที่มีลักษณะของความเป็นระบบเปิด

๒. รูปแบบการบริการเชิงกลยุทธ์ ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ ๓ ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผนกลยุทธ์ (Environmental of Scanning = SWOT) ดำเนินงานในการจัดทำแผนปฏิบัติการและวิธีดำเนินงาน การควบคุมเพื่อทบทวนสภาพแวดล้อมภายนอกภายใน และการวัดผลการดำเนินงาน

ชนกนารถ ชื่นเชย (๒๕๕๐, หน้า ๑๗๙-๑๘๐) กล่าวว่าไว้ว่า รูปแบบมีองค์ประกอบ ๙ องค์ประกอบ ได้แก่ ๑) ปรัชญาและหลักการของการศึกษาต่อเนื่อง ๒) กลุ่มเป้าหมายของการจัดการศึกษาต่อเนื่อง ๓) จุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาต่อเนื่อง ๔) โครงสร้างระบบบริหารของการศึกษาต่อเนื่อง ๕) หลักสูตรการเรียนการสอนของการศึกษาต่อเนื่อง ๖) วิธีการจัดการศึกษาต่อเนื่อง ๗) สื่อการศึกษาและแหล่งเรียนรู้ของการศึกษาต่อเนื่อง ๘) การติดตามและประเมินผลของการศึกษาต่อเนื่อง และ ๙) การเทียบระดับและเทียบโอนผลการเรียน

อัมพร พงษ์กังสนานันท์ (๒๕๕๐, หน้า ๒๗๔-๒๗๕) กล่าวว่าไว้ว่า รูปแบบมีองค์ประกอบ ๘ องค์ประกอบ ได้แก่ ๑) ปรัชญาและหลักการจัดการศึกษา ๒) หลักสูตร ๓) การจัดการเรียนรู้ ๔) การประเมินผลการเรียนรู้ ๕) การเทียบโอนความรู้และประสบการณ์ และการเทียบระดับการศึกษา ๖) การบริหารและการจัดการศึกษา ๗) กลุ่มเป้าหมาย และ ๘) การมีส่วนร่วมของพ่อแม่และชุมชน

อนันต์ นามทองตัน (๒๕๕๔, หน้า ๑๖) กล่าวว่าไว้ว่า องค์ประกอบของรูปแบบจะมีลักษณะเชิงระบบประกอบด้วย ปัจจัยนำเข้า วิธีการดำเนินงาน วิธีการควบคุม และผลผลิตที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทั้งภายใน ภายนอกองค์การและสามารถตรวจสอบได้จากข้อมูลย้อนกลับเพื่อนำไปพัฒนาปรับปรุงรูปแบบได้ต่อไป

สรุปได้ว่า การกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบว่าจะประกอบด้วยอะไร จำนวนเท่าใด มีโครงสร้างและความสัมพันธ์กันอย่างไร ขึ้นอยู่กับปรากฏการณ์ ปัจจัยหรือตัวแปรต่างๆ ที่กำลังศึกษา ซึ่งองค์ประกอบของรูปแบบจะมีลักษณะเชิงระบบประกอบด้วยปัจจัยนำเข้า วิธีการดำเนินงาน วิธีการควบคุม และผลผลิตที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทั้งภายในภายนอกองค์การและสามารถตรวจสอบได้จากข้อมูลย้อนกลับเพื่อนำไปพัฒนาปรับปรุงรูปแบบ

องค์ความรู้ที่นำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารงานตามสภาพและบริบทของสถานศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียน มีความจำเป็นต้องคำนึงถึงความพร้อมทางด้านปัจจัยพื้นฐาน วิธีการที่เหมาะสม สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และประเมินความสำเร็จหรือผลงานอย่างสม่ำเสมอ

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษา

ความหมายการบริหารจัดการ

เมื่อกล่าวถึงคำว่า “การบริหาร” หรือ “การจัดการ” โดยทั่วไปเป็นคำที่มีความหมายเหมือนกันและใช้แทนกันได้เสมอ ภาษาอังกฤษใช้เรียกการบริหาร มี ๒ คำคือ Management และ Administration ส่วนมากคำว่า Management มักจะใช้ในทางธุรกิจ ซึ่งหมายถึงการนำเอานโยบาย ไปปฏิบัติ โดยมีการกำหนดแบบงาน วิธีการทำงาน และการใช้ปัจจัยหรือทรัพยากรต่างๆ ซึ่งเรียกว่า การจัดการ ส่วนคำว่า Administration มักเน้นการบริหารเกี่ยวกับนโยบาย มักนิยมใช้ในทางราชการ เช่น Public Administration

ดีเจน (Dejan, ๑๙๗๘, p. ๔) กล่าวไว้ว่า การบริหารเป็นกระบวนการที่จะทำให้วัตถุประสงค์ประสบความสำเร็จโดยผ่านทางบุคคลและการใช้ทรัพยากรอื่น กระบวนการดังกล่าวรวมถึงองค์ประกอบของการบริหารอันได้แก่ การกำหนดวัตถุประสงค์ การวางแผน การจัดองค์การ การกำหนดนโยบาย การบริหารและการเป็นตัวแทน

ฮูเซ็นและโพสเติลเวทท์ (Husen and Postlewaite, ๑๙๙๔, p. ๒๑๓) กล่าวไว้ว่า การบริหารเป็นศิลปะในการประสานงานองค์ประกอบหรือปัจจัยการผลิตที่มุ่งไปสู่ผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายขององค์การ

เซอร์จิโอวานนี (Sergiovanni, ๒๐๐๑, pp. ๑-๓) กล่าวไว้ว่า การบริหารจัดการมีลักษณะเป็นกระบวนการทำงานร่วมกับผู้อื่นหรือโดยผู้อื่น เพื่อให้สัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

วีโรจน์ สารรัตน์ (๒๕๔๕, หน้า ๓-๕) กล่าวไว้ว่า การบริหารจัดการเป็นกระบวนการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุจุดหมายขององค์การ โดยอาศัยหน้าที่หลักทางการบริหารอย่างน้อย ๔ ประการ คือ การวางแผน การจัดองค์การ การนำและการควบคุม ซึ่งกระบวนการดังกล่าว มีผู้บริหารเป็นผู้รับผิดชอบที่จะให้มีการปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

วิเชียร วิทย์อุดม (๒๕๕๐, หน้า ๑-๒) กล่าวไว้ว่า การบริหารเป็นศาสตร์ เพราะหลักการบริหารเป็นการนำความรู้มาประกอบรวมเป็นระบบ มีหลักการ มีกฎเกณฑ์ ทฤษฎีได้รับการศึกษาค้นคว้า และการบริหารเป็นศิลป์ เพราะเป็นการใช้ทักษะ ความคิดสร้างสรรค์ และการตัดสินใจ โดยพยายามผสมผสานความสามารถต่างๆ รวมทั้งหลักการและทฤษฎีที่ได้ศึกษามานำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์มากที่สุด

จันทราณี สงวนนาม (๒๕๕๑, หน้า ๒๓-๒๕) กล่าวไว้ว่า การบริหารจัดการ คือ การทำกิจกรรมโดยผู้บริหารและสมาชิกในองค์การดำเนินการอย่างเป็นระบบเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยการใช้ทรัพยากรและเทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ภารดี อนันต์นาวิ (๒๕๕๕, หน้า ๑) กล่าวไว้ว่า การบริหารจัดการคือกิจกรรมของคนตั้งแต่สองคนขึ้นไป มีการร่วมมือกันทำกิจกรรมอย่างใด อย่างหนึ่งโดยใช้เทคนิคและวิธีการต่างๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน

สรุปได้ว่า การบริหารจัดการ หมายถึง การใช้ทรัพยากรหรือปัจจัยต่างๆ ผ่านกิจกรรมที่คนเป็นผู้ปฏิบัติโดยมุ่งไปที่เป้าหมายของกลุ่มบุคคลที่ตั้งไว้ อย่างเป็นขั้นตอนและมีรายละเอียด การดำเนินงาน มีการกำหนดข้อตกลงร่วมกันอย่างชัดเจน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจ ในการปฏิบัติให้บรรลุผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

เมื่อพิจารณาแล้วในการวิจัยครั้งนี้ การบริหารจัดการ หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษาในการอำนวยการ ส่งเสริม สนับสนุน สั่งการ มอบหมายงาน ประสานงาน เป็นที่ปรึกษา รวมถึง การจัดหาวัสดุอุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวกที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จนบรรลุผลสำเร็จเป็นที่ยอมรับของผู้เกี่ยวข้อง

ความสำคัญของการบริหารจัดการ

สุรัตน์ ศรีตาเดช (๒๕๔๙, หน้า ๙-๑๐) กล่าวว่าไว้ว่า ความสำคัญของการบริหารจัดการสามารถสรุปได้เป็น ดังนี้

๑. การบริหารจัดการนั้นได้เจริญเติบโตควบคู่มากับการดำรงชีวิตของมนุษย์ และเป็นสิ่งช่วยให้มนุษย์ดำรงชีพออยู่ร่วมกันได้อย่างผาสุก

๒. จำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเป็นผลทำให้องค์กรต่างๆ ต้องขยายงานด้านการบริหารให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

๓. การบริหารจัดการเป็นเครื่องบ่งชี้ความเจริญก้าวหน้าของสังคม ความก้าวหน้าทางวิทยาการ (Technology) ด้านต่างๆทำให้การบริหารเกิดการเปลี่ยนแปลงและก้าวหน้ารวดเร็วยิ่งขึ้น

๔. การบริหารจัดการเป็นมรรควิธีที่สำคัญในอันที่จะนำสังคมและโลกไปสู่ความเจริญก้าวหน้า

๕. การบริหารจัดการจะช่วยชี้ให้ทราบถึงแนวโน้มทั้งด้านความเจริญและความเสื่อมของสังคมในอนาคต

๖. การบริหารจัดการมีลักษณะเป็นการทำงานร่วมกันของบุคคลในองค์กร ฉะนั้นความสำเร็จของการบริหารจึงขึ้นอยู่กับปัจจัย สภาพแวดล้อมทางสังคม และวัฒนธรรมทางการเมืองที่มีอิทธิพลเป็นอันมาก

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (๒๕๔๕, หน้า ๒๑๑) กล่าวถึง การบริหารจัดการจะเกิดความสำเร็จครอบคลุมประเด็นที่เป็นสาระสำคัญ ได้ ดังนี้

๑. จะต้องมีวัตถุประสงค์ (Objective) คือ เป้าหมายในการดำเนินงานที่ผู้บริหารต้องดำเนินการให้ประสบความสำเร็จ

๒. จะต้องมีประสิทธิผล (Effectiveness) คือ ความสำเร็จของผลงานตามที่คาดหวังไว้

๓. จะต้องมีทรัพยากร (Resource) คือ ปัจจัยต่างๆ ของการบริหาร ที่ผู้บริหารเกี่ยวข้องด้วยโดยตรง ซึ่งแต่เดิมโดยทั่วไป ประกอบด้วย คน (Man) เงิน (Money) วัสดุ (Material) และการจัดการ (Management) หรือที่เรียก โดยย่อว่า ๔ M's แต่ในปัจจุบัน สภาพแวดล้อมต่างๆ ทางสังคม และเทคโนโลยีเปลี่ยนแปลงไป ทรัพยากรดังกล่าวจึงจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงไปด้วย กล่าวคือทรัพยากรที่เป็นส่วนประกอบในการบริหาร ประกอบด้วย ทรัพยากรคน (Human Resource) ทรัพยากรที่เป็นวัสดุและอุปกรณ์ (Physical Resource) ทรัพยากรทางด้านเงินทุน (Financial Resource) และทรัพยากรทางด้านข่าวสารข้อมูล (Information Resource)

๔. มีการประสานประสานกัน (Integration and Coordination) คือ กระบวนการในการดำเนินงานด้วยประการทั้งปวง ที่ให้กิจกรรมต่างๆ สอดคล้องเชื่อมโยงและต่อเนื่องกัน

วิโรจน์ สารรัตน์ (๒๕๔๕, หน้า ๓-๕) ได้กล่าวว่า การบริหารเป็นกระบวนการดำเนินงาน เพื่อให้บรรลุจุดหมายขององค์การ โดยอาศัยหน้าที่หลักทางการบริหารอย่างน้อย ๔ ประการ คือ การวางแผน การจัดองค์การ การนำและการควบคุม ซึ่งกระบวนการดังกล่าวมีผู้บริหารเป็น ผู้รับผิดชอบที่จะให้มีการปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

สรุปได้ว่า กระบวนการดำเนินงานจะต้องเป็นไปตามขั้นตอนตามลำดับ เป็นการตัดสินใจล่วงหน้าว่าจะทำอะไร ที่ไหน เมื่อใด โดยใคร นอกจากจะเป็นการลดความไม่แน่นอนแล้ว ยังทำให้สมาชิกในองค์กรมีความ มั่นใจในการทำงานทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพ การจัดลำดับการทำงานที่ดีไม่ควรมีลักษณะตายตัว ต้องยืดหยุ่น ได้ตามสถานการณ์อาจมีการปรับปรุงแก้ไข หรือปรับเปลี่ยนลำดับการทำงานได้เสมอ ส่งผลให้การปฏิบัติงานเกิดประสิทธิผลมากขึ้นด้วย

ปัจจัยทางการบริหารจัดการ

จอห์นสัน (Johnson, ๒๐๐๖, pp. ๒๕๖-๒๕๘) กล่าวว่าไว้ว่า การบริหารจัดการ ควรเพิ่มปัจจัยที่ ๕ คือ การจูงใจ (Motivation) เพราะว่าการจูงใจเป็นปัจจัยสำคัญอีกอย่างหนึ่งในการบริหารองค์การ องค์การจะอยู่รอดและเจริญเติบโตขึ้นได้ ก็ด้วยแรงจูงใจที่องค์การมีให้ต่อพนักงาน แรงจูงใจเหล่านี้ได้แก่ รายได้ รางวัล ค่าตอบแทน สวัสดิการต่างๆ รวมทั้งรางวัลที่มีได้เป็นตัวตนหรือจับต้องได้ เช่น การยกย่องชมเชย การประกาศเกียรติคุณ แรงจูงใจเหล่านี้ถ้าองค์การสามารถตอบสนองให้แก่พนักงานได้ การลาออก การโยกย้ายและการขาดงานของพนักงานจะลดลง

จันทร์ธานี สงวนนาม (๒๕๕๑, หน้า ๒๘) กล่าวว่าไว้ว่า ทฤษฎีการพื้นฐานทางการบริหาร มีอยู่ ๔ ประการ หรือที่เรียกว่า ๔M's ได้แก่

๑. คน (Man) ได้แก่บุคคลหรือกลุ่มบุคคล ในองค์การที่ทำงานร่วมกัน
๒. เงิน (Money) ได้แก่ งบประมาณที่ใช้ในการบริหารทุกๆ ส่วนขององค์การ
๓. วัสดุสิ่งของ (Material) ได้แก่วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ต่างๆ
๔. การจัดการ (Management) ได้แก่การบริหารจัดการงานองค์การของผู้บริหาร

ในส่วนของบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ปัจจัยทางการบริหาร อาจประกอบไปด้วย ๒ องค์ประกอบหลัก ดังนี้

๑. องค์ประกอบด้านบุคลากร (Personnel) ได้แก่คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอนและบุคลากรทางการศึกษา ซึ่งต้องอาศัยการจูงใจเป็นกลไก ในการขับเคลื่อนการดำเนินงานร่วมกันของบุคลากรทุกคนในการจัดการศึกษาให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย

๒. องค์ประกอบด้านงานบริหารจัดการสถานศึกษา (School Administrative Tasks) ได้แก่ภารกิจที่ต้องดำเนินการเพื่อให้สามารถเพิ่มโอกาสทางการศึกษา พัฒนาคุณภาพของนักเรียน รวมไปถึงการใช้ทรัพยากรทางการบริหารให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด

สรุปได้ว่า ปัจจัยทางการบริหารจัดการ เป็นปัจจัยพื้นฐานที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะส่งผลต่อดำเนินงานให้ประสบผลสำเร็จ ประกอบด้วย คนหรือกลุ่มบุคคล เงินงบประมาณ วัสดุสิ่งของ เครื่องมือ และการบริหารจัดการที่ดี

องค์ความรู้ที่นำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารงานตามสภาพและบริบทของสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียน มีความจำเป็นต้องคำนึงถึงตัวผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนโดยเน้นย้ำให้ทุ่มเท เสียสละแรงกาย แรงใจในการจัดการเรียนรู้ ผู้บริหารต้องให้กำลังใจและใช้การสื่อสารสองทาง ด้วยคำพูดเชิงบวก

หน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษา

หน้าที่และความรับผิดชอบของผู้บริหารสถานศึกษา มีนักวิชาการ นักการศึกษา และหน่วยงานต่างๆ ได้เสนอไว้ ดังนี้

คเนวิช (Knezevich, ๑๙๘๔, pp. ๑๖-๑๘) กล่าวว่า บทบาทของผู้บริหารหรือผู้นำทางการศึกษา ในการบริหารจัดการเพื่อให้เกิดประสิทธิผล มีดังนี้

๑. บทบาทเป็นผู้กำหนดทิศทางการปฏิบัติงาน ทำหน้าที่ชี้แจงทำความเข้าใจ ในวัตถุประสงค์ของหน่วยงาน มีความรู้ ทักษะในการจัดสรรงบประมาณแบบโครงการ

๒. บทบาทเป็นผู้กระตุ้นความเป็นผู้นำ มีความสามารถในการจูงใจ กระตุ้นและมีอิทธิพล ต่อพฤติกรรมของมนุษย์ มีทักษะในกระบวนการกลุ่ม

๓. บทบาทเป็นนักวางแผน สามารถคาดคะเนเหตุการณ์ในอนาคต จัดเตรียมบุคลากร ให้พร้อมในการรับมือกับสิ่งใหม่ๆ ที่จะเกิดขึ้น มีความรู้ เข้าใจในการวางแผน

๔. บทบาทเป็นผู้ตัดสินใจ เป็นผู้รอบรู้วิธีเทคนิคการตัดสินใจ

๕. บทบาทเป็นผู้จัดองค์การ สามารถออกแบบขยายงาน กำหนดโครงสร้างขององค์การใหม่ มีความเข้าใจพลวัตขององค์การและพฤติกรรมขององค์การ

๖. บทบาทเป็นผู้เปลี่ยนแปลง เป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงมาสู่สถาบันจะเปลี่ยนอะไร อย่างไร ควรเปลี่ยนสถานการณ์ใด เมื่อไร

๗. บทบาทเป็นผู้ประสานงาน มีความเข้าใจในรูปแบบปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์ เข้าใจเครือข่ายของ การสื่อสาร รู้จักวิธีนิเทศงาน การรายงาน การประสานกิจกรรมต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๘. บทบาทเป็นผู้สื่อสาร มีความสามารถในการสื่อสาร ทั้งการพูด การเขียน การใช้สื่อเพื่อ การสื่อสาร มีความสามารถในการประชาสัมพันธ์

๙. บทบาทเป็นผู้จัดการความขัดแย้ง ความขัดแย้งเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ต้องเข้าใจถึงสาเหตุ สามารถต่อรองไกล่เกลี่ย สามารถแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งได้

๑๐. บทบาทเป็นผู้แก้ปัญหา เป็นผู้นำหรือผู้บริหารสามารถเข้าใจปัญหาวินิจฉัยและแก้ปัญหา ค้นพบทางออกที่ดีที่สุด

๑๑. บทบาทเป็นผู้บริหารในด้านการเรียนการสอน ต้องมีความเข้าใจในระบบการเรียนรู้ เข้าใจวิธีการสร้าง การพัฒนาหลักสูตร การใช้เทคโนโลยีทางการศึกษารวมถึงการจัดกิจกรรมการเรียน การสอนอย่างครอบคลุม

๑๒. บทบาทเป็นผู้บริหารบุคคล มีเทคนิคในการเป็นผู้นำ การเจรจาต่อรองประเมินผลงาน และการปฏิบัติงาน

๑๓. บทบาทเป็นผู้บริหารทรัพยากร มีความสามารถบริหารการเงิน งบประมาณ บริหารจัดการ วัสดุ ครุภัณฑ์ การก่อสร้าง การบำรุงรักษา หาททรัพยากรสนับสนุนจากภายนอก

๑๔. บทบาทเป็นผู้ประเมินผล สามารถประเมินความต้องการ การประเมินระบบวิธีทางสถิติ กระบวนการทางวิทยาศาสตร์

๑๕. บทบาทเป็นนักประชาสัมพันธ์ มีทักษะในการสื่อความหมาย วิธีสร้างภาพพจน์ที่ดี รู้และเข้าใจการเผยแพร่ข่าวสารด้วยสื่อและวิธีการต่างๆ

๑๖. บทบาทเป็นประธานในพิธีการ มีความสามารถในพิธีการต่างๆ ในสังคม

ธีระ รุญเจริญ (๒๕๔๘, หน้า ๓๖-๓๙) กล่าวไว้ว่า บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารซึ่งเป็นผู้บริหารสถานศึกษาที่มีการบริหารจัดการโดยใช้สถานศึกษาเป็นฐาน ดังนี้

๑. การเป็นผู้นำทางวิชาการ ให้ความสำคัญต่อการส่งเสริม สนับสนุนการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ มีการวางแผนนโยบายและยุทธศาสตร์เพื่อการปฏิรูปการเรียนรู้อย่างชัดเจน ให้คำปรึกษา แนะนำและสร้างพลังความร่วมมือของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อปฏิรูปการเรียนรู้

๒. การบริหารงานแบบมีส่วนร่วม สามารถบริหารอย่างอิสระให้เกิดความคล่องตัวในการบริหารและเน้นการมีส่วนร่วมทั้งครูและบุคลากรภายในสถานศึกษา บุคคลและหน่วยงานภายนอกสถานศึกษา

๓. การเป็นผู้อำนวยความสะดวกทั้งทางด้านวิชาการ เช่นการจัดสื่อต่างๆ เทคโนโลยีในการเรียนการสอน อุปกรณ์ส่งเสริมการเรียนรู้ต่างๆ รวมทั้งการให้บริการและจัดสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ เช่น แหล่งเรียนรู้ที่นักเรียนสามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเองและจัดบรรยากาศของสถานศึกษาให้เอื้อและส่งเสริมนักเรียนรักที่จะเรียนรู้และรู้จักแสวงหาความรู้

๔. การประสานสัมพันธ์ ผู้บริหารต้องประสานงานและสร้างความสัมพันธ์อันดีกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษา เพื่อสร้างเครือข่ายผู้สนับสนุนทรัพยากรต่างๆ ได้แก่ งบประมาณ บุคคล เช่น ผู้เชี่ยวชาญ ทรัพยากรด้านการเรียนการสอน เช่น อุปกรณ์การเรียน อุปกรณ์กีฬา สื่อ เทคโนโลยีที่ทันสมัย

๕. การส่งเสริมการพัฒนาครูและบุคลากรอย่างต่อเนื่อง โดยการส่งเสริมให้เข้าฝึกอบรม ประชุม สัมมนาและไปทัศนศึกษาเพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์ให้ทันต่อความก้าวหน้า และความเปลี่ยนแปลงเพื่อนำมาประยุกต์และปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนให้ดีขึ้น

๖. การสร้างแรงจูงใจ เข้าใจความต้องการของฝ่ายต่างๆ ให้สำคัญกับทีมงาน และสร้างแรงจูงใจในการทำงานด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การแสดงความขอบคุณ การเผยแพร่ผลงานของทีมงานและการยกย่องให้รางวัล

๗. การประเมินผล ผู้บริหารต้องจัดให้มีการประเมินผลตามมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ นำผลการประเมินมาใช้ในการกำหนดนโยบายของสถานศึกษาเพื่อเป็นกระบวนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบและครบวงจร

๘. การส่งเสริม การสนับสนุนการวิจัยและพัฒนา เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ของครูและทีมงาน รวมทั้งผู้บริหารอาจเข้าไปมีส่วนร่วมในการทำวิจัยด้วย

๙. การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ผู้บริหารต้องให้ความสำคัญกับงานเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารของสถานศึกษาให้ชุมชนและสาธารณชนทราบ ด้วยวิธีการที่หลากหลายเพื่อสร้างความเข้าใจและสร้างการมีส่วนร่วมมากขึ้น

๑๐. การส่งเสริมเทคโนโลยี เพื่อให้ทันต่อเจริญก้าวหน้าทั้งในและต่างประเทศ ให้สอดคล้องกับยุคของสังคมแห่งการเรียนรู้

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา (๒๕๔๙, หน้า ๔๒) ได้กำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา ไว้ดังนี้

๑. ปฏิบัติกิจกรรมทางวิชาการเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพการบริหารการศึกษา
๒. ตัดสินใจปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ โดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นกับการพัฒนาของบุคลากรนักเรียน และชุมชน
๓. มุ่งมั่นพัฒนาผู้ร่วมงานให้สามารถปฏิบัติงานได้เต็มศักยภาพ
๔. พัฒนาแผนงานขององค์กรให้สามารถปฏิบัติได้เกิดผลจริง
๕. พัฒนาและใช้นวัตกรรมการบริหารจนเกิดผลงานที่มีคุณภาพสูงขึ้นเป็นลำดับ
๖. ปฏิบัติงานขององค์กรโดยเน้นผลถาวร
๗. รายงานผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างเป็นระบบ
๘. ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี
๙. ร่วมมือกับชุมชนและหน่วยงานอื่นอย่างสร้างสรรค์
๑๐. แสวงหาและใช้ข้อมูลข่าวสารในการพัฒนา
๑๑. เป็นผู้นำและสร้างผู้นำ
๑๒. สร้างโอกาสในการพัฒนาได้ทุกสถานการณ์

สรุปได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาทุกคนต้องมีความรู้ ความสามารถในการบริหารจัดการและมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักวิชาการการบริหารที่สามารถประยุกต์ใช้สิ่งเหล่านั้นกับปัจจัยทางการบริหารได้อย่างมีชั้นเชิงและเป็นระบบเพื่อให้สามารถบริหารจัดการศึกษาให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลอย่างยั่งยืน

องค์ความรู้ที่นำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารงานตามสภาพและบริบทของสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียน มีความจำเป็นต้องคำนึงถึงผู้บริหารสถานศึกษาต้องเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ครูนักเรียนและปฏิบัติตามมาตรฐานตำแหน่งอย่างจริงจัง

การบริหารจัดการสถานศึกษา

การบริหารจัดการสถานศึกษามีวัตถุประสงค์ เพื่อให้การดำเนินงานของสถานศึกษาบรรลุ เป้าหมายหลักคือนักเรียนมีคุณภาพ มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เป็นคนเก่ง เป็นคนดีและมีความสุข ซึ่งหน่วยงานต้นสังกัดได้แบ่งโครงสร้างทางการบริหารจัดการ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๕๔๕ จัดโครงสร้างและกระบวนการจัดการศึกษาของไทยให้มีเอกภาพเชิงนโยบายและมีความหลากหลายในทางปฏิบัติ มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา ดังปรากฏในบทบัญญัติมาตรา ๓๙ ระบุว่า “ กำหนดให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไปไปยังคณะกรรมการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง” ซึ่งการกระจายอำนาจดังกล่าวจะทำให้สถานศึกษามีความคล่องตัวมีอิสระในการบริหารจัดการเป็นไปตามหลักของการบริหารจัดการโดยใช้สถานศึกษาเป็นฐาน (School Based Management : SBM)

รัฐบาลได้มีการปฏิรูประบบราชการเพื่อบริหารประชาชนให้มีความพึงพอใจในการบริหารภาครัฐมากขึ้น จึงต้องนำหลักการว่าด้วยการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีซึ่งเรียกกันทั่วไปว่า “ธรรมาภิบาล” มาบูรณาการในการบริหารและจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับสถานศึกษาในฐานะที่เป็นนิติบุคคล เมื่อนำมาบูรณาการกับการดำเนินงานของสถานศึกษาใน ๔ ด้าน ได้แก่การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานบุคคล การบริหารงานงบประมาณ และการบริหารงานทั่วไปโดยมีเป้าหมายในการจัดการศึกษาคือทำให้นักเรียนเป็นคนดี เก่ง และมีความสุข ซึ่งสามารถแสดงความสัมพันธ์ ดังแผนภาพที่ ๑ และ ๒ (กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๐, หน้า ๒๐-๓๔)

แผนภาพที่ ๑ ภาพรวมการจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่เป็นนิติบุคคล
ที่มา : กระทรวงศึกษาธิการ (๒๕๕๐, หน้า ๓๓)

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (๒๕๕๓, หน้า ๗๖) กล่าวว่า การดำเนินงานของกลุ่มบุคคล ซึ่งอาจเป็นการดำเนินงานของผู้บริหารร่วมกับครูหรือบุคลากรในโรงเรียน อธิการบดีหรือผู้บริหารร่วมกับอาจารย์ในมหาวิทยาลัย รัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการร่วมกับอธิบดีกรมต่างๆ และครูอาจารย์ในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ละกลุ่มบุคคลเหล่านี้ต่างร่วมมือกันพัฒนาคนให้มีคุณภาพทั้งสิ้น การจะพัฒนาคนให้มีคุณภาพได้นั้น จะต้องมีการดำเนินการในการเรียนการสอน การจัดกิจกรรม การวัดผล การจัดหาอาคารสถานที่และพัสดุครุภัณฑ์ การสรรหาบุคคลมาทำการสอนในสถาบันการศึกษา การปกครองนักเรียนเพื่อให้นักเรียนเป็นคนดีมีวินัย และอื่น ๆ ซึ่งการดำเนินงานเหล่านี้เรียกว่า “ภาระกิจทางการบริหารการศึกษา” หรือ “งานบริหารการศึกษา” โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาผู้เรียน

สรุปได้ว่า การบริหารจัดการสถานศึกษา หมายถึง การบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ และดำเนินการอย่างต่อเนื่อง มีบุคคลและหน่วยงานที่รับผิดชอบเข้าร่วมดำเนินการ มีรูปแบบ ขั้นตอน กติกาและวิธีการดำเนินการ มีทรัพยากรสนับสนุน และมีกระบวนการประเมินผลการศึกษาที่เที่ยงตรงและเชื่อถือได้ การบริหารการศึกษามีความจำเป็น เพราะต้องการคนที่ได้รับการฝึกฝนเฉพาะด้านที่มีความรู้ ความเข้าใจ ความชำนาญมาดูแลรับผิดชอบ

ขอบข่ายและภารกิจการบริหารจัดการสถานศึกษา			
งานบริหารวิชาการ	งานบริหารงบประมาณ	งานบริหารงานบุคคล	งานบริหารทั่วไป
๑. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ๒. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ๓. การวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน ๔. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ๕. การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยี ๖. การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ๗. การนิเทศการศึกษา ๘. การแนะแนวการศึกษา ๙. การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพ ภายในสถานศึกษา ๑๐. การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการ แก่ชุมชน ๑๑. การประสานความร่วมมือใน การพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น ๑๒. การส่งเสริมและสนับสนุนงาน วิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา	๑. การจัดทำและเสนอขอ งบประมาณ ๒. การจัดสรร งบประมาณ ๓. การตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผล และรายงาน ผลการใช้เงินและผลการ ดำเนินงาน ๔. การระดมทรัพยากร และการลงทุนเพื่อ การศึกษา ๕. การบริหารการเงิน ๖. การบริหารบัญชี ๗. การบริหารพัสดุและสินทรัพย์	๑. การวางแผน อัตรากำลัง และ กำหนด ตำแหน่ง ๒. การสรรหาและการบรรจุแต่งตั้ง ๓. การเสริมสร้าง ประสิทธิภาพใน การปฏิบัติราชการ ๔. วินัยและการรักษา วินัย ๕. การออกจาก ราชการ	๑. การดำเนินงานธุรการ ๒. งานเลขานุการคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ๓. งานพัฒนาระบบและเครือข่าย ข้อมูลสารสนเทศ ๔. การประสานและพัฒนา เครือข่าย การศึกษา ๕. การจัดระบบการบริหาร และพัฒนาองค์กร ๖. งานเทคโนโลยีสารสนเทศ ๗. การส่งเสริม สนับสนุนด้าน วิชาการ งบประมาณบุคลากร และบริหารทั่วไป ๘. การดูแลอาคารสถานที่ และสภาพแวดล้อม ๙. การจัดทำสำมะโนนักเรียน ๑๐. การรับนักเรียน ๑๑. การส่งเสริมและประสานงาน การศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย ๑๒. การระดมทรัพยากรเพื่อ การศึกษา ๑๓. งานส่งเสริมงานกิจกรรม นักเรียน ๑๔. การประชาสัมพันธ์งาน การศึกษา ๑๕. การส่งเสริมสนับสนุนและ ประสานงานการศึกษาของ บุคคลชุมชน องค์กร หน่วยงาน และสถาบัน สังคมอื่นที่จัด การศึกษา ๑๖. งานประสานราชการกับเขต พื้นที่การศึกษาและหน่วยงานอื่น ๑๗. การจัดระบบการควบคุมใน หน่วยงาน ๑๘. งานบริการสาธารณะ ๑๙. งานที่ไม่ได้ระบุไว้ในงานอื่น

แผนภาพที่ ๒ ขอบข่ายและภาระงานของการบริหารงานของสถานศึกษาที่เป็นนิติบุคคล

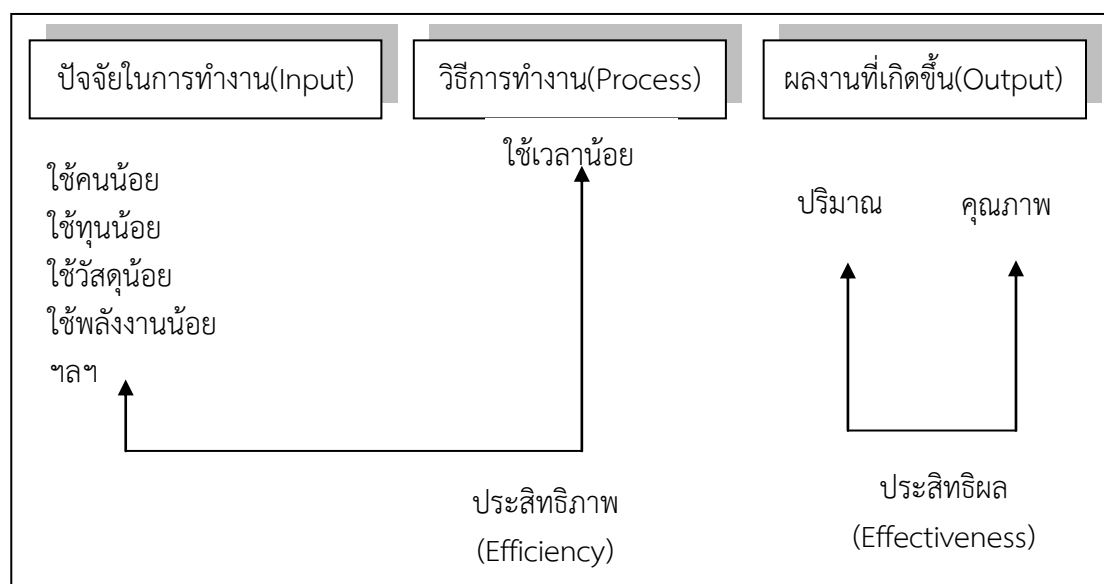
ที่มา : กระทรวงศึกษาธิการ (๒๕๕๐, หน้า ๓๔)

สรุปได้ว่า ขอบข่ายภาระงานที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๕๔๕ และพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. ๒๕๔๖ ได้บัญญัติไว้ซึ่งสถานศึกษาทุกแห่งต้องดำเนินการ ดังนั้นภารกิจหรือขอบข่ายงานในการบริหารสถานศึกษา คืองานวิชาการและงานสนับสนุนเพื่อที่จะทำให้นักเรียนมีคุณภาพทางวิชาการและมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตร ผู้บริหารสถานศึกษาจึงควรหารูปแบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิผลในการพัฒนาคุณลักษณะดังกล่าวตามสภาพ และบริบทของสถานศึกษา ซึ่งได้ทำการวิเคราะห์แล้ว โรงเรียนระยองปัญญานุกูลมีความจำเป็น ที่ควรดำเนินการพัฒนาการเรียนรู้อตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เหมาะสมและปฏิบัติได้จริง

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการสถานศึกษาที่มีประสิทธิผล

๑. การบริหารที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

นิตย สัมมาพันธ์ (๒๕๔๘, หน้า ๒๐๗) กล่าวไว้ว่า การบริหารที่มีประสิทธิภาพ หมายถึง ความสามารถที่จะนำทรัพยากรที่มีอยู่ออกมาใช้อย่างประหยัดในการพยายามที่จะบรรลุเป้าหมายที่กำหนดเอาไว้แล้วหรือตามที่ได้รับมอบหมาย ซึ่ง Drucker ได้กล่าวไว้สั้นๆ ว่า “ประสิทธิภาพคือการทำให้สิ่งต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม” (Doing Thing Right) ประสิทธิภาพมี๒อย่างได้แก่ “ประสิทธิภาพด้านต้นทุน” (Cost Efficiency) อย่างหนึ่งและ “ประสิทธิภาพด้านเวลา” (Time Efficiency) อีกอย่างหนึ่ง การบริหารที่มีประสิทธิภาพ (Efficiency) ต้องใช้ปัจจัยในการทำงาน (Input) น้อย คือใช้คนน้อย ใช้ทุนน้อย ใช้วัสดุน้อย ใช้พลังงานน้อยและมีวิธีการทำงาน (Process) ต้องใช้เวลาอันน้อยด้วย สำหรับผลงานที่เกิดขึ้น (Output) จะต้องมีปริมาณ (Quantity) และคุณภาพ (Quality) จึงจะถือว่าเกิดประสิทธิผล (Effectiveness) ดังแผนภาพนี้

แผนภาพที่ ๓ แสดงการบริหารเชิงระบบที่มีประสิทธิภาพ (Efficiency) และประสิทธิผล (Effectiveness) ที่มา : นิตย สัมมาพันธ์ (๒๕๔๘, หน้า ๒๐๘)

สุรัตน์ ศรีตาเดช (๒๕๔๙, หน้า ๗๐ - ๗๕) ได้ทำการวิจัยพบว่ารูปแบบการบริหารงานที่มีประสิทธิผลของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มี ๔ องค์ประกอบหลัก ประกอบด้วย

๑. องค์ประกอบด้านระบบสังคม โรงเรียนในฐานะที่เป็นระบบสังคมและเป็นระบบเปิด มีหน้าที่ ๔ ประการได้แก่ การปรับตัว การบรรลุวัตถุประสงค์ การบูรณาการและการรักษาแบบแผนให้คงไว้

๒. องค์ประกอบด้านทักษะการบริหาร มี ๙ ประการได้แก่ ทักษะเชิงเทคนิค ทักษะเชิงมนุษยสัมพันธ์ ทักษะเชิงมนคติ ทักษะเชิงจริยธรรม ทักษะเชิงวิชาการ ทักษะเชิงเทคโนโลยี ทักษะเชิงการวินิจฉัย ทักษะเชิงการติดต่อสื่อสารและทักษะเชิงการเมือง

๓. องค์ประกอบด้านหน้าที่การบริหาร ที่เป็นกระบวนการ มี ๗ ประการคือ การวางแผน การจัดองค์กร การบังคับบัญชา การนำ การประสานงาน การงบประมาณและการควบคุม

๔. องค์ประกอบด้านบทบาทการบริหาร ประกอบด้วย ๑๓ บทบาทย่อย โดยจัดเป็น ๓ กลุ่มบทบาทหลัก ดังนี้

๔.๑ กลุ่มบทบาทเชิงสัมพันธ์บุคคล ประกอบด้วย บทบาทเป็นสัญลักษณ์ขององค์กร บทบาทเป็นผู้นำองค์กร บทบาทเป็นผู้สร้างความสัมพันธ์และบทบาทเป็นผู้สร้างทีมงาน

๔.๒ กลุ่มบทบาทเชิงสารสนเทศ ประกอบด้วย บทบาทเป็นผู้กำกับติดตาม บทบาทเป็นผู้เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและบทบาทเป็นผู้นิเทศงาน

๔.๓ กลุ่มบทบาทเชิงตัดสินใจ ประกอบด้วย บทบาทเป็นผู้ประกอบการ บทบาทเป็นผู้จัดสิ่งก่อกวน บทบาทเป็นผู้จัดสรรทรัพยากรและบทบาทเป็นผู้เจรจาต่อรอง

๒. การบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์

สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (๒๕๔๗, หน้า ๒๕) กล่าวไว้ว่า ความหมายของการบริหารมุ่งผลสัมฤทธิ์ คือการบริหารที่มุ่งเน้นผลลัพธ์คือความผลสัมฤทธิ์เป็นหลัก โดยใช้ระบบการประเมินผลที่อาศัยตัวชี้วัดเป็นตัวสะท้อนผลงานให้ออกมาเป็นรูปธรรม ซึ่งผลการประเมินนี้จะนำมาใช้ในการตอบคำถามถึงความคุ้มค่าของการทำงาน ใช้แสดงผลต่อสาธารณะและเพื่อปรับปรุงกระบวนการทำงานให้ดียิ่งขึ้น นั่นคือการบริหารที่เน้นผลสัมฤทธิ์ (Results) โดยมีตัวชี้วัดผล (Indicator) ที่เป็นรูปธรรม ผลสัมฤทธิ์อาจเขียนเป็นสมการได้ ดังนี้ผลสัมฤทธิ์ (Results) = ผลผลิต (Output) + ผลลัพธ์ (Outcome)

วีรยุทธ ชาตะกาญจน์ (๒๕๕๒, หน้า ๓ - ๔) กล่าวไว้ว่า การบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ (Results Based Management, RBM) เป็นการบริหารที่ให้ความสำคัญต่อผลการดำเนินงานและการตรวจวัดผลสำเร็จในการดำเนินงานขององค์กรทั้งในแง่ของปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิตและผลลัพธ์ ซึ่งจะต้องมีการกำหนดตัวชี้วัดผลการดำเนินงาน (Key Performance Indicators, KPIs) รวมทั้งการกำหนดเป้าหมาย (Targets) และวัตถุประสงค์ (Objectives) ไว้ล่วงหน้าโดยอาศัยการมีส่วนร่วมระหว่างผู้บริหาร สมาชิกขององค์กรและตลอดจนถึงผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในกลุ่มต่างๆ (Stakeholders) ที่เกี่ยวข้องด้วย จึงเป็นการบริหารเพื่อการจัดหาให้ได้ซึ่งทรัพยากรในการบริหารมาอย่างประหยัด (Economy) โดยเน้นใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ (Efficiency) และการได้ผลงานที่บรรลุเป้าหมายขององค์กร (Effectiveness)

การบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์จะประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญแบ่งเป็น ๔ ขั้นตอน คือ

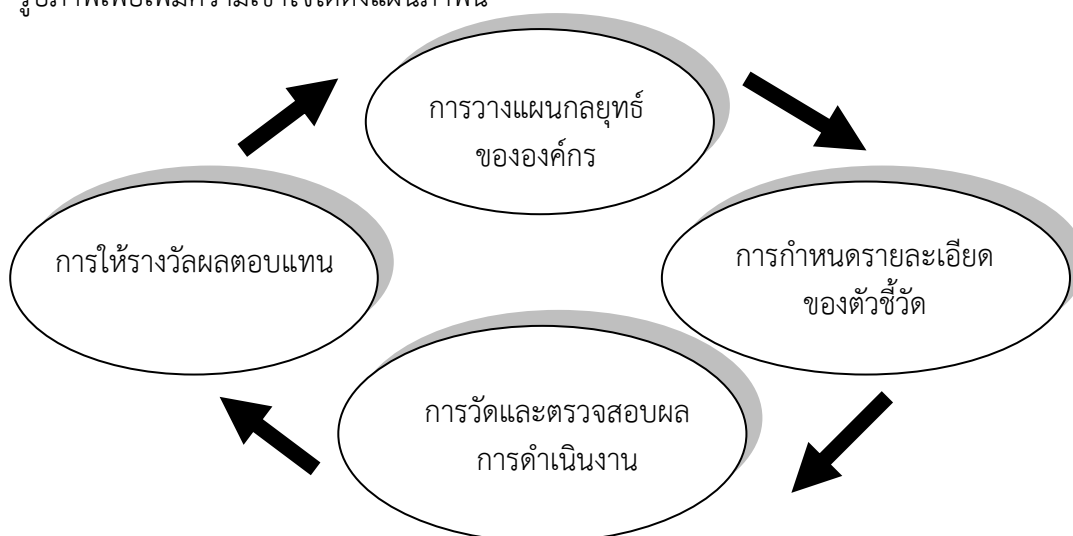
๑) การวางแผนกลยุทธ์ขององค์กร ซึ่งองค์กรจะต้องทำการกำหนดทิศทางโดยรวมว่าต้องการที่จะทำอะไร อย่างไร ซึ่งเป็นเรื่องของการวางยุทธศาสตร์หรือวางแผนกลยุทธ์ เพื่อทำการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งภายนอกและภายในองค์กร (SWOT Analysis) และให้ได้มาซึ่งเป้าประสงค์สุดท้ายที่ต้องการขององค์กรหรือวิสัยทัศน์ (Vision) อันจะนำไปสู่การกำหนดพันธกิจ (Mission) วัตถุประสงค์ (Objective) เป้าหมาย (Target) และกลยุทธ์การดำเนินงาน (Strategy) รวมทั้งพิจารณาถึงปัจจัยหลักแห่งความสำเร็จขององค์กร (Critical Success Factors) และสร้างตัวชี้วัดผลการดำเนินงาน (Key Performance Indicators) ในด้านต่างๆ

๒) การกำหนดรายละเอียดของตัวชี้วัดผลการดำเนินงาน เมื่อผู้บริหารขององค์กรได้ทำการตกลงร่วมกับตัวชี้วัดผลการดำเนินงานแล้ว จะเริ่มดำเนินการสำรวจเพื่อหาข้อมูลหลักฐานเกี่ยวกับสภาพในปัจจุบัน (Baseline Data) เพื่อนำมาช่วยในการกำหนดความชัดเจนของตัวชี้วัดดังกล่าวทั้งในเชิงปริมาณ (Quantity) คุณภาพ (Quality) เวลา (Time) และสถานที่หรือความครอบคลุม (Place) อันเป็นเป้าหมายที่ต้องการของแต่ละตัวชี้วัด

๓) การวัดและการตรวจสอบผลการดำเนินงาน ผู้บริหารจะต้องจัดให้มีการตรวจสอบและรายงานผลการดำเนินงานของแต่ละตัวชี้วัดตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ เช่น รายเดือน รายไตรมาส รายปี เป็นต้น เพื่อแสดงความก้าวหน้าและสัมฤทธิ์ผลของการดำเนินงานว่าเป็นไปตามเป้าหมายที่ต้องการหรือไม่ อย่างไร นอกจากนี้ในบางกรณีอาจจะจัดให้มีคณะบุคคลเพื่อทำการตรวจสอบผลการดำเนินงานเป็นเรื่อยๆ ไปก็ได้

๔) การให้รางวัลตอบแทน หลังจากที่ได้พิจารณาผลการดำเนินงานแล้ว ผู้บริหารจะต้องมีการให้รางวัลตอบแทนตามระดับของผลงานที่ได้ตกลงกันไว้ นอกจากนี้อาจจะมีการให้ข้อเสนอแนะหรือกำหนดมาตรการบางประการเพื่อให้มีการปรับปรุงผลงานให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

ซึ่งจากรายละเอียดของกระบวนการบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์นั้นสามารถจะสรุปเป็นรูปภาพเพื่อเพิ่มความเข้าใจได้ดังแผนภาพนี้

แผนภาพที่ ๔ แสดงกระบวนการของการบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์

ที่มา : วีรยุทธ ชาตะกาญจน์ (๒๕๕๒, หน้า ๕)

สรุปได้ว่า การบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ (Results Based Management : RBM) เป็นการบริหารงานที่มุ่งเน้นสัมฤทธิ์ผลของงานอย่างเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน โดยอาศัยการสร้างตัวชี้วัด (Indicator) เป็นเครื่องมือในการตรวจสอบอย่างเป็นระบบและมีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนสามารถดูร่องรอยหลักฐานที่อ้างอิงได้ รวมทั้งการดำเนินการนั้นอยู่บนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งระบบ การตรวจสอบ การใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด เพื่อให้เกิดความคุ้มค่าและบรรลุเป้าหมายของหน่วยงานที่ตั้งไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

๓. การบริหารแบบมุ่งคุณภาพทั้งองค์กร (TQM)

นิรมล กิติกุล (๒๕๔๘, หน้า ๒๖๖ –๒๖๙) กล่าวว่า การบริหารงานอย่างมีคุณภาพ TQM ควรต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

- ๑) กระบวนการที่ต้องทำทั้งองค์กร
- ๒) การเน้นความสำคัญของลูกค้า
- ๓) การสร้างศักยภาพให้แก่บุคลากร
- ๔) การให้ความสนใจต่อกระบวนการทำงาน
- ๕) การสร้างระบบงานที่มีคุณภาพ
- ๖) การใช้หลัก ๑๐ ประการของ Dotchin และ Oaklands ซึ่งมี ๒ องค์ประกอบ

ได้แก่

๖.๑) องค์ประกอบที่เป็นรูปธรรม ประกอบด้วย ระบบ ทีมงาน เครื่องมือ

๖.๒) องค์ประกอบที่เป็นนามธรรม ประกอบด้วย การระบுகวามสัมพันธ์ของผู้ขาย/ผู้ให้บริการกับลูกค้า การบริหารกระบวนการ การสื่อสาร วัฒนธรรมในองค์กรและความมุ่งมั่น

องค์ประกอบหลักที่สำคัญที่ทำให้การนำ การบริหารแบบมุ่งคุณภาพทั้งองค์กร (Total Quality Management : TQM) ไปใช้บรรลุผลในทางปฏิบัตินั้นประกอบไปด้วย

- ๑) ภาวะผู้นำ (Leadership)
- ๒) การศึกษาและการอบรม (Education and Training)
- ๓) โครงสร้างองค์กรที่เกื้อหนุน (Supportive Structures)
- ๔) การติดต่อสื่อสาร (Communication)
- ๕) การพิจารณาความดีความชอบ (Reward and Recognition)
- ๖) การใช้กระบวนการทางสถิติ (Statistical Process Control) หรือการวัดผล

การปฏิบัติงาน (Measurement)

- ๗) การทำงานเป็นทีม (Teamwork)

วีระยุทธ์ ชาตะกาญจน์ (๒๕๕๒, หน้า ๑๑๐) กล่าวว่า การบริหารแบบมุ่งคุณภาพทั้งองค์กร (Total Quality Management : TQM) เป็นระบบการบริหารงานที่เน้นคุณภาพในทุกๆ ด้านและทุกๆ กิจกรรมขององค์กรโดยทุกคนในองค์กรจะต้องให้ความร่วมมือและร่วมกันรับผิดชอบทำงานในภาระหน้าที่ของตนและภาระงานขององค์กรที่เป็นส่วนรวม เป็นระบบการปรับปรุงการทำงานให้เกิดประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่อง โดยเริ่มตั้งแต่การทำให้ถูกต้องตั้งแต่ครั้งแรก (Right The First Time) เพื่อลดความจำเป็นในการตรวจสอบ ป้องกันข้อผิดพลาดไม่ให้เกิดขึ้น เป็นระบบการทำงานเพื่อสนองความต้องการและความคาดหวังของลูกค้าหรือผู้ใช้บริการ โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญ คือการปรับปรุงการทำงานอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ เพื่อให้การดำเนินงานทุกๆ ด้านมีคุณภาพ

จะทำให้ได้ผลิตภัณฑ์และการบริการที่มีคุณภาพตามความต้องการและความคาดหวังของลูกค้าและผู้ให้บริการ มีหลักการสำคัญ ๓ ประการคือ

๑) การมุ่งความสำคัญของลูกค้า ผู้ปฏิบัติงานจะต้องระบุให้ชัดเจนว่างานแต่ละเรื่องใครเป็นลูกค้าหรือเป็นผู้ที่จะนำผลที่ได้จากการทำงานของเราไปใช้และมุ่งทำให้บุคคลเหล่านั้นมีความพึงพอใจในผลงานที่ได้รับ

๒) การปรับปรุงกระบวนการทำงานเพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ต้องมีการปรับปรุงกระบวนการทำงานอยู่เสมอ มีวิธีการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการทำงาน โดยมีการวางแผนดำเนินการแก้ปัญหา ตรวจสอบผลการแก้ปัญหาและนำวิธีการแก้ปัญหาที่ได้ผลไปกำหนดเป็นแนวปฏิบัติ

๓) การให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมในงานที่เป็นภาระหน้าที่ของหน่วยงานโดยทุกคนต้องรับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมายและรับผิดชอบในผลการปฏิบัติงานโดยรวมทั้งหน่วยงานและขององค์กรร่วมกัน

สรุปได้ว่า การบริหารแบบมุ่งคุณภาพทั้งองค์กรเป็นระบบการพัฒนาอย่างมีวัตถุประสงค์ มีการปรับปรุงคุณภาพงานอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะมีผลให้สมาชิกทำงานอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ทั้งแบบรวมกลุ่ม การจำแนกกิจกรรมออกเป็นกลุ่มๆ ในแต่ละขั้นตอนจะมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับขั้นตอนอื่นเสมอทำให้องค์กรมีการริเริ่มในการสร้างสิ่งใหม่ให้เกิดขึ้นโดยมีหลักการที่โดดเด่นคือ การให้ความสำคัญแก่ผู้รับบริการ การปรับปรุงกระบวนการทำงานให้มีประสิทธิภาพอยู่เสมอและการเปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการพัฒนา ร่วมรับผิดชอบทั้งความสำเร็จและความล้มเหลวร่วมกันด้วยความเต็มใจและยอมรับในสิ่งที่เกิดขึ้นได้

๔. การบริหารเชิงระบบ

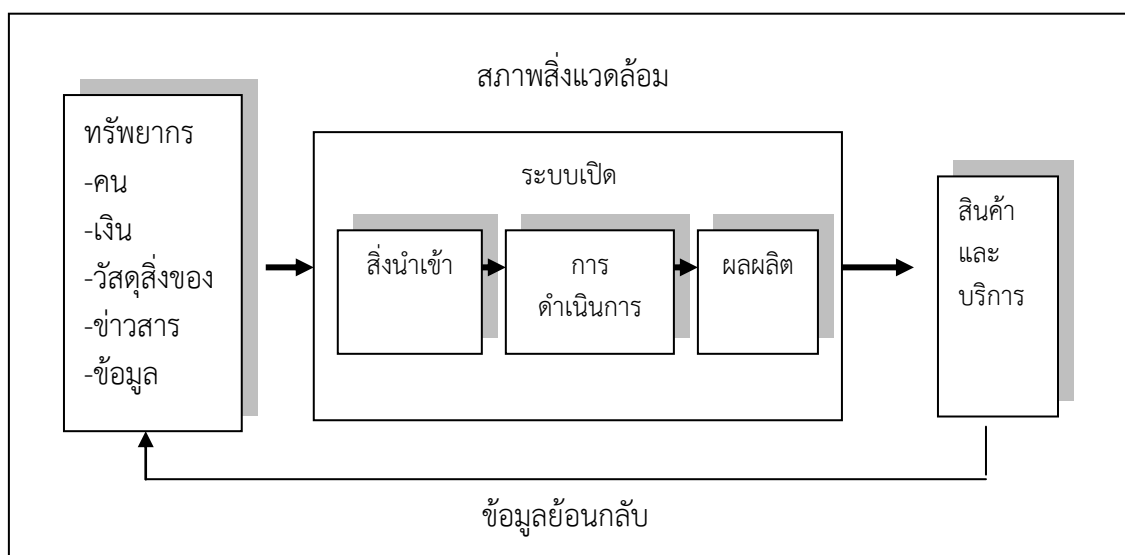
นิรมล กิติกุล (๒๕๔๘, หน้า ๔๖-๔๗) กล่าวว่า แนวคิดเชิงระบบนั้นถือว่าการจัดการเป็นระบบหนึ่งที่มีจุดมุ่งหมายเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันประกอบขึ้นด้วยส่วนต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์และปฏิภานซึ่งกันและกันระหว่างส่วนต่างๆ อยู่เสมอ การศึกษาวิเคราะห์ทั้งองค์กรในเชิงระบบซึ่งประกอบไปด้วยตัวแปรต่างๆ มากมายทั้งภายในภายนอกองค์กร ล้วนแต่มีผลกระทบต่อโครงสร้างขององค์กรทั้งนั้นซึ่งสรุปคุณลักษณะสำคัญของระบบได้ดังนี้

๑) ส่วนต่างๆ ของระบบจะอยู่ในสถานะที่เคลื่อนไหวได้
๒) การเคลื่อนไหวของส่วนต่างๆ จะมีปฏิภานตอบโต้ต่อกัน
๓) ในระบบหนึ่งๆ จะประกอบไปด้วยระบบย่อยๆ มากมายและภายในแต่ละระบบย่อยอาจจะมีระบบย่อยลงไปอีก

๔) การเปลี่ยนแปลงส่วนใดส่วนหนึ่งของระบบอาจมีผลทำให้ต้องเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงส่วนอื่นในระบบนั้นด้วย หรือเปลี่ยนแปลงระบบย่อยอาจทำให้กระทบกระเทือนถึงระบบที่ใหญ่กว่าก็ได้

๕) ประเภทของระบบ ๕.๑) ระบบปิด (Close System) เน้นเฉพาะภายในองค์กร โดยไม่สนใจสภาพแวดล้อมภายนอก ๕.๒) ระบบเปิด (Open System) ลักษณะจะขยายกว้างโดยให้ความสนใจกับสภาพแวดล้อมภายนอก ซึ่งจะช่วยให้องค์กรสามารถติดตามและปรับระบบการทำงานให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา องค์กรแบบระบบเปิดจึงมีความสมบูรณ์มากกว่าระบบปิด

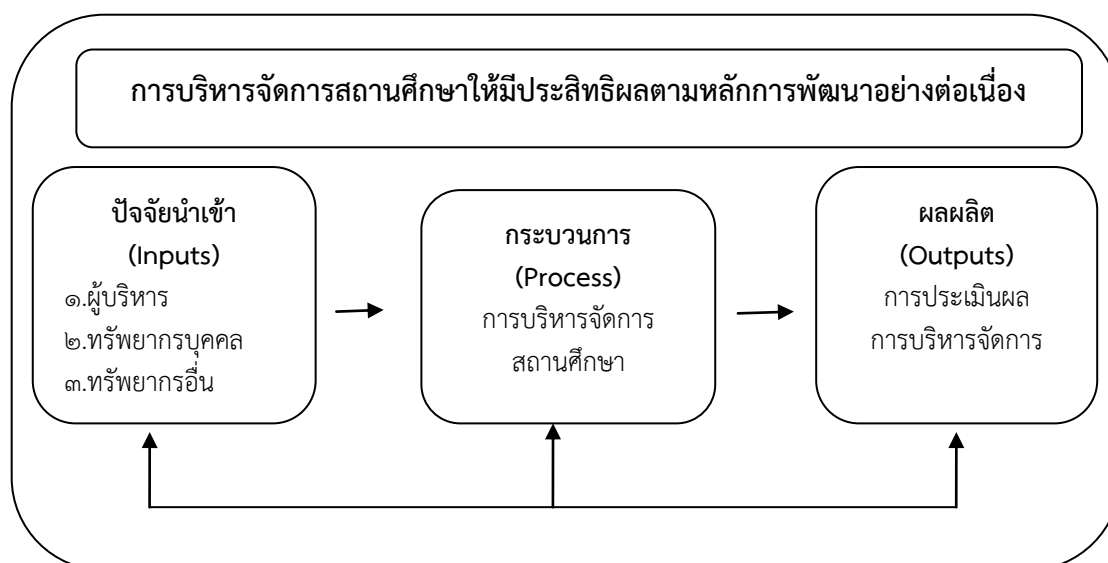
๖) องค์ประกอบของระบบ ๖.๑) สิ่งที่ใช้ในการผลิต (Input) ได้แก่ คน เงิน วัสดุ สิ่งของและข่าวสารข้อมูล ๖.๒) การดำเนินงาน (Process) ขบวนการเปลี่ยนแปลงสิ่งนำเข้าไปให้เป็นผลผลิต (Output) ได้แก่สินค้าและบริการ ๖.๓) ผลผลิต (Output) คือสิ่งที่วัดความสำเร็จของระบบ ๖.๔) สิ่งแวดล้อม (Environment) ลักษณะปัจจัยต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อระบบ ๖.๕) ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นสภาพของระบบในส่วนต่างๆ สรุปดังแผนภาพนี้

แผนภาพที่ ๕ แสดงกระบวนการองค์ประกอบของระบบองค์กร

ที่มา : นิรมล กิติกุล (๒๕๔๘, หน้า ๔๗)

เกษม วัฒนชัย (๒๕๔๕, หน้า ๕) กล่าวไว้ว่า แนวคิดแบบวิเคราะห์ระบบ (Systems Analysis) ซึ่งระบบมีองค์ประกอบหลัก ๓ องค์ประกอบคือ ปัจจัยนำเข้า (Inputs) หรือทรัพยากรที่เอามาบริหารสถานศึกษา กระบวนการบริหารจัดการ (Process) และผลผลิต (Outputs) ที่นำมาใช้ในการบริหารจัดการสถานศึกษาจะช่วยให้การบริหารจัดการสถานศึกษามีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นและจะต้องมีการประเมินผลการบริหารสถานศึกษาทุกปี เพื่อให้การบริหารจัดการสถานศึกษาเป็นไปตามหลักการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ส่วนตัวบ่งชี้หรือเครื่องชี้วัดก็อยู่ที่สร้างขึ้นมา เช่น เครื่องชี้วัดเรื่องความปลอดภัยและความสะอาดของห้องน้ำสำหรับนักเรียน เครื่องชี้วัดที่สร้างขึ้น ต้องวัดในเรื่องความปลอดภัยและความสะอาด การบริหารจัดการสถานศึกษาที่มีประสิทธิผลตามแนวดังกล่าว จึงสรุปแนวคิดดังภาพนี้

แผนภาพที่ ๖ แสดงแนวคิดการบริหารจัดการสถานศึกษาแบบวิเคราะห์ระบบ
ที่มา : เกษม วัฒนชัย (๒๕๔๕, หน้า ๖)

สรุปได้ว่า การบริหารเชิงระบบนั้นเป็นกระบวนการที่เคลื่อนไหวได้ต่อกันระหว่างระบบย่อยต่างๆ ที่อยู่ภายในของอีกหนึ่งระบบมีองค์ประกอบหลัก ๓ องค์ประกอบคือ ปัจจัยนำเข้า (Inputs) หรือทรัพยากรที่นำมาบริหาร กระบวนการบริหารจัดการ (Process) และผลผลิต (Outputs) รวมทั้งการปฏิสัมพันธ์โต้ตอบของระบบใหญ่ๆ ที่เมื่อเกิดขึ้นแล้วจะมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องต่อกันระหว่างส่วนต่างๆ อย่างร้อยรัด ไม่ว่าจะส่วนใดมีการเคลื่อนไหวหรือมีการเปลี่ยนแปลงใดๆ เกิดขึ้นย่อมส่งผลกระทบต่อส่วนอื่นด้วยเสมอ องค์กรหรือหน่วยงานก็เช่นกันถ้าเปรียบในเชิงระบบก็จะมีส่วนต่างๆ เคลื่อนไหวอยู่เสมอและระบบนั้นถ้าสามารถปรับตัวยืดหยุ่นต่อสภาพแวดล้อมสังคม ที่เปลี่ยนแปลงไปอยู่เสมอ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายเรียกว่าระบบเปิด แต่ถ้าไม่มีการตอบรับต่อการเปลี่ยนแปลงจากสภาพแวดล้อมภายนอกเรียกว่าระบบปิด ซึ่งจะไม่สามารถพัฒนาตนเอง ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง และการปรับตัวไม่ทันการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม ที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มักไม่สามารถพัฒนาไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยทั่วไปองค์กรทางการศึกษาจะต้องเป็นองค์กรระบบเปิด ซึ่งเชื่อว่าจะสามารถพัฒนาให้ก้าวหน้าได้อย่างต่อเนื่องตามกระแสโลกาภิวัตน์และยุคข้อมูลข่าวสารยุคดิจิทัล

เมื่อพิจารณาแล้วการวิจัยครั้งนี้รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาที่มีประสิทธิผลเพื่อการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ชุดขององค์ประกอบ ที่มีองค์ประกอบย่อยและรายการรวมถึงกิจกรรม เพื่ออธิบายวิธีการปฏิบัติงาน ที่ผู้บริหารสถานศึกษาใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาสถานศึกษาและนักเรียนอย่างเป็นขั้นตอนอันจะส่งผลให้สถานศึกษาและนักเรียนประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามจุดหมายของหลักสูตร มีความรู้ความเข้าใจ มีทักษะในการดำรงชีวิต และมีความสุขอย่างยั่งยืน ซึ่งผู้บริหารใช้ดำเนินการอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอน และกระบวนการตลอดจนมีรายละเอียดที่ชัดเจนอันเป็นแนวทางปฏิบัติเป็นที่ยอมรับร่วมกันในกลุ่มบุคคลที่จะร่วมกันพัฒนาโดยจะต้องมีการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพอย่างเป็นระบบ ดังนี้

๑) **ด้านปัจจัยนำเข้า (Inputs)** ซึ่งหมายถึง ปัจจัยที่สนับสนุนการบริหารจัดการสถานศึกษาให้บรรลุผลสำเร็จ เป็นกิจกรรมที่สถานศึกษาจัดขึ้นเพื่อจัดกระทำกับปัจจัยทางการบริหาร ทั้งด้านบุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ ทรัพยากรที่ต้องบูรณาการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อนำไปสู่การบริหารจัดการสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพเพื่อการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างดีและบรรลุผลตรงตามเป้าหมาย

๒) **ด้านกระบวนการ (Process)** ซึ่งหมายถึง การดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อแปรสภาพปัจจัยนำเข้าไปสู่ปัจจัยออกที่เพิ่มมูลค่าสูงขึ้นอันประกอบด้วยแนวทาง การลงมือปฏิบัติ การเรียนรู้ และการปรับตัว ตลอดจนการปฏิบัติอย่างเป็นขั้นตอน เช่น กระบวนการบริหารจัดการศึกษา กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และกระบวนการนิเทศติดตามและประเมินผล มีรายละเอียดที่ชัดเจนและสามารถปฏิบัติการได้จริงจนนำไปสู่ผลผลิตที่ต้องการได้

๓) **ด้านผลผลิต (Outputs)** ซึ่งหมายถึง ผลที่เกิดขึ้นจากการที่ปัจจัยที่ป้อนเข้าได้ผ่านกระบวนการหรือกิจกรรมใดๆ แล้วเกิดการแปรสภาพออกมาทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ โดยสามารถตรวจวัดได้โดยการใช้เครื่องมือประเมินในหลากหลายลักษณะ

เมื่อพิจารณาแล้วการวิจัยครั้งนี้ ในการกำหนดรายการของรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพเพื่อการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จึงได้นำขอบข่ายการวิเคราะห์แบบระบบโดยพิจารณาแนวคิดการบริหารจัดการสถานศึกษาแบบวิเคราะห์ระบบ ประกอบด้วย ๑) ปัจจัยนำเข้า (Inputs :I) ๒) กระบวนการ (Process :P) และ ๓) ผลผลิต (Outputs :O) มาประยุกต์ใช้เป็นกรอบในการกำหนดรายการของรูปแบบเพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถปฏิบัติงานตามภารกิจได้อย่างเป็นรูปธรรมและมีความชัดเจนต่อไป

๕. การบริหารคุณภาพ PDCA

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (๒๕๔๖, หน้า ๙ - ๑๓) กล่าวว่า หลักการบริหารที่เป็นระบบครบวงจร (PDCA) กระบวนการพัฒนาคนในสถานศึกษาก็เหมือนกับการสร้างบ้านเพียงแต่การสร้างบ้านนั้นต้องใช้สถาปนิกซึ่งเป็นบุคคลภายนอกมาดำเนินการและเมื่อสร้างเสร็จแล้วก็เสร็จเลยไม่ต้องทำต่อ แต่กระบวนการสร้างคนนั้น ผู้ที่เป็นสถาปนิกคือครูและผู้บริหารซึ่งเป็นบุคคลภายในจะต้องร่วมกันพัฒนาเด็กให้มีคุณภาพดีและจะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องโดยไม่หยุดผู้บริหารและครูในสถานศึกษามีการร่วมกันกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนว่าต้องการพัฒนาเด็กให้มีคุณสมบัติอย่างไรและถ้าจะให้เด็กมีคุณสมบัติดังกล่าวแล้วก็ต้องช่วยกันคิดและช่วยกันวางแผน (Plan) ว่าจะต้องทำอย่างไรแล้วช่วยกันทำ (Do) ช่วยกันตรวจสอบ (Check) และปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง (Action) เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดอย่างต่อเนื่องเพื่อพัฒนาคุณภาพให้ดีขึ้นอยู่ตลอดเวลา โดยร่วมกันทำงานเป็นทีมซึ่งผู้ที่มีส่วนรับผิดชอบสำคัญที่สุดคือผู้บริหารสถานศึกษา และควรดำเนินการร่วมกับบุคลากรหลักที่ได้รับมอบหมายในสถานศึกษา

วีระยุทธ ชาตะกาญจน์ (๒๕๕๒, หน้า ๗๕-๗๖) กล่าวว่า แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารและการปรับปรุงผลการดำเนินงานโดยใช้วงจรคุณภาพ PDCA นั้นผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีความตระหนักเข้ามามีส่วนส่งเสริม สนับสนุนและร่วมคิดร่วมทำรวมทั้งจะต้องมีการทำงานเป็นทีมโดยบุคลากรทุกคนในสถานศึกษาโดยมีการกำกับดูแลติดตามการดำเนินงานอย่างเป็นขั้นตอน ภารกิจของการดำเนินงานโดยใช้วงจร PDCA ตามลำดับดังต่อไปนี้

๑. การวางแผน (Plan-P) หมายถึง ขั้นตอนการศึกษาปัญหา การกำหนดเป้าหมาย การแก้ปัญหา และการวางแผนแก้ปัญหาในการปฏิบัติงาน การวางแผนจะช่วยพัฒนาความคิดต่างๆ เพื่อนำไปสู่รูปแบบที่เป็นจริงขึ้นมา ทำให้เกิดรายละเอียดที่พร้อมจะนำไปสู่การปฏิบัติ

๒. การปฏิบัติตามแผน (Do-D) หมายถึง ขั้นตอนการดำเนินการแก้ปัญหาหรือ การนำวิธีการแก้ปัญหาไปปฏิบัติ

๓. การตรวจสอบ (Check-C) หมายถึง ขั้นตอนการเปรียบเทียบผลการแก้ปัญหา ที่ได้จากการตรวจสอบแล้วว่าได้ผล การกำหนดเป็นมาตรฐานการทำงานเพื่อยึดถือเป็นแนวปฏิบัติต่อไป หากพบว่าเกิดข้อบกพร่องขึ้นให้ปฏิบัติการแก้ไขตามลักษณะของปัญหาที่ค้นพบ

๔. การพัฒนาและแก้ไขปรับปรุง (Action-A) หมายถึง ขั้นตอนแก้ไขปรับปรุง หรือการพัฒนากระบวนการปฏิบัติงานที่เป็นข้อบกพร่องให้เป็นไปตามมาตรฐาน ซึ่งอาจจะจำเป็นต้องมีการวางแผนดำเนินงานใหม่ก็ได้

สรุปได้ว่า ความหมายของวงจรการบริหารคุณภาพ PDCA มีดังนี้ คือ ๑) การวางแผนการปฏิบัติงาน (P) หมายถึง การกำหนดเป้าหมาย กำหนดทางเลือก กำหนดวิธีการดำเนินงาน กำหนด กิจกรรม งบประมาณ แหล่งทรัพยากรและอื่นๆ ในการส่งเสริม สนับสนุนและประสานงานในการ จัดการพัฒนางานองค์กรให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ๒) การดำเนินการตามแผน (D) หมายถึง การจัดสิ่ง อำนวยความสะดวก การคัดเลือกและสนับสนุนทรัพยากร การกำกับติดตาม การให้คำปรึกษา การพัฒนาให้การนิเทศ การจัดกิจกรรมส่งเสริมและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสมาชิกในองค์กรให้ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ๓) การตรวจสอบประเมินผล (C) หมายถึงการวางกรอบ การประเมินผลการปฏิบัติงาน การจัดหาหรือจัดทำเครื่องมือตรวจสอบผลการดำเนินงาน การเก็บ รวบรวมข้อมูล การตรวจสอบผลการดำเนินงานเพื่อให้สมาชิกหรือองค์กร สามารถใช้ข้อมูลสารสนเทศ มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนางานองค์กรได้อย่างมีคุณภาพ ๔) การนำผลการประเมินมาปรับปรุงงาน (A) หมายถึงการให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงพัฒนางาน การวางแผนระยะต่อไป รวมถึงการจัดทำข้อมูล สารสนเทศรวบรวมผลงาน การเขียนรายงานและการเผยแพร่ผลการดำเนินงานเพื่อพัฒนาให้สอดคล้อง กับความต้องการของสมาชิกในองค์กรและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

เมื่อพิจารณาจากการนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษา เห็นว่ามีหลักการ ที่สอดคล้องในกระบวนการและวิธีปฏิบัติคือมีการเริ่มต้นด้วยปัจจัย ผ่านกระบวนการอย่างเป็นขั้นตอน และเกิดเป็นผลผลิตผลลัพธ์และสามารถสะท้อนผลด้วยการประเมินไปสู่การพัฒนาปรับปรุงงานและ องค์กร ดังนั้นในการวิจัยรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพเพื่อการเรียนรู้ตามหลัก ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโรงเรียนระยองปัญญานุกูล สังกัดสำนักงานการศึกษาพิเศษครั้งนี้ ผู้วิจัย ได้พิจารณาเห็นว่า การสร้างรูปแบบเพื่อการพัฒนาจะเป็นการกำหนดรายละเอียดวิธีการทางการบริหาร จัดการที่สอดคล้องกับหลักการปัจจัยนำเข้า (Inputs : I) กระบวนการ (Process: P) และผลผลิต (Outputs : O) เพื่อให้สามารถนำไปสู่การปฏิบัติจริงได้อย่างชัดเจน ซึ่งปรากฏในการกำหนดรายการ ของการวิจัยตามรูปแบบต่อไป

แนวคิดเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ความหมายของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

“เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่ประชาชนมาโดยตลอดนานกว่า ๒๕ ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจและเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางแก้ไขเพื่อให้รอดพ้นและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้น้อมรับและอัญเชิญพระราชดำริดังกล่าวมาสังเคราะห์และศึกษาโดยกลุ่มพัฒนากรอบแนวคิดทางทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงร่วมกับสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๔๔ – ๒๕๔๖ และสรุปออกมาเป็นนิยามความหมายปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

คณะกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง (๒๕๔๘, หน้า ๖-๗) กล่าวไว้ว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็น ที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบและความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และในขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริตและให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญาและความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

เสถียร ยุระชัย (๒๕๕๐, หน้า ๙) กล่าวไว้ว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นการพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงคือการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาทโดยคำนึงถึงความพอประมาณความมีเหตุผลมีการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวตลอดจนการใช้องค์ความรู้ความรอบคอบและคุณธรรมมาประกอบการวางแผนการตัดสินใจและการกระทำองค์ประกอบของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย ๓ หลัก ๒ เงื่อนไขที่สำคัญ คือ ๑) หลักความมีเหตุผล ๒) หลักความพอดีความพอเพียงและความพอประมาณ และ ๓) หลักการมีภูมิคุ้มกันตนเองที่ดีทั้งสามหลักถือเป็นห่วงโซ่สอดคล้องกันนำมาสู่ความรวยและความสุขอันยั่งยืนและจะเหนียวแน่นมั่นคงได้โดยการผูกปมหรือเงื่อนไขที่สำคัญ ๒ ประการคือ ๑) องค์ความรู้ ๒) คุณธรรม-จริยธรรมโดยความหมายขององค์ประกอบของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงทั้งหลัก ๓ ห่วงและ ๒ เงื่อนไขมีรายละเอียด ดังนี้

๑. หลักความมีเหตุผลหมายถึงการตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้นจะเป็นไปอย่างมีเหตุผลโดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ หลักความพอดีความพอเพียง

๒. หลักความพอประมาณหมายถึงความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองไม่เบียดเบียนผู้อื่นเช่นการผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

๓. หลักการมีภูมิคุ้มกันตนเองที่ดีหมายถึงการเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

๔. องค์ความรู้ หมายถึง ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องรอบด้านความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกันเพื่อประกอบการวางแผนและด้วยความระมัดระวังในการกระทำ

๕. คุณธรรม จริยธรรม หมายถึง ความซื่อสัตย์สุจริตความเพียรความอดทนอดกลั้นการใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง (๒๕๔๘, หน้า ๑๔ - ๑๗) กล่าวว่าไว้ว่า ในการพิจารณาหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีหลักพิจารณา ๕ ส่วน ดังนี้

๑. กรอบแนวคิดเป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็นโดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลาและเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤตเพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา

๒. คุณลักษณะเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลางและการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

๓. คำนิยามความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย ๓ คุณลักษณะ พร้อมๆ กัน ดังนี้

๓.๑ ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

๓.๒ ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผลโดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ

๓.๓ การมีภูมิคุ้มกันที่ดี หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

๔. เงื่อนไขการตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้นต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

๔.๑ เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

๔.๒ เงื่อนไขคุณธรรมที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

๕. แนวทางปฏิบัติและผลที่คาดว่าจะได้รับ จากการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี

สำนักราชเลขาธิการ พระบรมมหาราชวัง (๒๕๔๒, หน้า ๑๘) กล่าวว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และการปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ

ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์มีองค์ประกอบคือ **ความพอเพียง** หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผลและการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวพร้อมที่จะรับกับผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบและความระมัดระวังอย่างยิ่งในการที่จะนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน ขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้มีจิตสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริตและให้มีความรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญาและความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลพร้อมที่จะรองรับกับการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี ซึ่งแต่ละเรื่องมีความหมาย ดังนี้

๑. ความพอประมาณ

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (๒๕๔๙, หน้า ๑๓) ได้กล่าวไว้ว่า ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดี ที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

ประดินันท์ อุปรมัย (๒๕๕๑, หน้า ๒๒-๒๓) กล่าวว่า ความพอประมาณ หมายถึง การที่บุคคลมีความเข้าใจในศักยภาพของตนซึ่งแต่ละบุคคลจะมีอยู่แตกต่างกัน อันมาจากปัจจัยทางพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อมเฉพาะตนที่แตกต่าง ศักยภาพแต่ละบุคคลจะเป็นตัวกำหนดความสามารถของบุคคลที่จะคิดการกระทำใดๆ

เกษม วัฒนชัย (๒๕๕๑, หน้า ๑๖) กล่าวว่าความพอประมาณ หมายถึง การดำเนินชีวิตหรือธุรกิจอย่างพอดี ที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น โดยคำนึงถึงกำลังของตนเองเป็นสำคัญ ไม่ใช่จ่ายเกินกำลังของตนเองทั้งการผลิตและการบริโภคเป็นการจัดใช้สิ่งของหรือเงินทองที่เรามีอยู่ให้ดีที่สุดใช้ให้เพียงพอจะได้ลดการสร้างหนี้สิน

โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ (๒๕๕๔, หน้า ๘) กล่าวว่า ความพอประมาณ หมายถึง ความพอประมาณเป็นลักษณะของความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไปในการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะการอุปโภคบริโภคจะต้องอยู่ในความพอดีพอควร กล่าวคือ สามารถควบคุมการใช้จ่ายให้อยู่ในความพอดี ไม่ฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือยจนเกินไป ต้องรู้จักคำว่าพอ คือ พอดี เหมาะกับสภาพของตนเอง การใช้จ่ายที่พอประมาณจะต้องสมดุลกับรายได้ เป็นการใช้จ่ายที่เดินตามทางสายกลาง โดยไม่ให้เกิดร้อนแก่ตนเองและผู้อื่น มีรายได้เท่าไรก็ให้จ่ายแต่พอเพียงเท่านั้น ทั้งนี้ต้องพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นด้วย

สรุปได้ว่า ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป มักเป็นไปตามลักษณะอุปนิสัยของบุคคลที่พิจารณาการกระทำของตนเอง ตัดสินใจด้วยตนเองและระมัดระวังในการใช้ชีวิตประจำวันอย่างเหมาะสมกับอัตรภาพของตน โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น และจะส่งผลให้การดำเนินชีวิตของตนในสังคมร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ตลอดจนมีการขยายแนวคิดและวิถีปฏิบัติของตนให้บุคคลที่เกี่ยวข้องได้รับประโยชน์ทั้งโดยตรงและโดยอ้อมด้วย

๒. ความมีเหตุผล

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (๒๕๔๙, หน้า ๑๓) ได้กล่าวไว้ว่า ความมีเหตุผลหมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียง จะต้องเป็นไปอย่างมี

เหตุผลโดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ

สุภาคย์ อินทองคง (๒๕๕๕, หน้า ๑) กล่าวว่า ความสำเร็จของโครงการ การคิด พุด และการกระทำบนฐานของความรู้ที่มาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นอย่างไร มีเหตุผล ปัจจัยอะไรที่เป็นตัวก่อให้เกิดจะหลุดออกจากเหตุปัจจัยโดยอาศัยช่องทางใดและจะใช้วิธีการใด การรู้เหตุผลที่ว่าจะช่วยให้แก้ไขปัญหาต่างๆ ได้สำเร็จมากขึ้น

จรวยพร ธรณินทร์ (๒๕๕๐, หน้า ๑๕) กล่าวว่า ความสำเร็จของโครงการ การตัดสินใจอย่างไม่ประมาทในการใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีเหตุมีผล โดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นตามลักษณะของความสำเร็จในการดำเนินชีวิตตามหลักของความพอเพียง

จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา (๒๕๕๑, ออนไลน์) กล่าวว่า ในการมีเหตุผลจะต้องคิดวิเคราะห์ทุกอย่างก่อนลงมือปฏิบัติ

สรุปได้ว่า ความสำเร็จของโครงการ การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียงนั้น ด้วยความรอบคอบโดยใช้มวลประสบการณ์อย่างรอบด้านในการพิจารณาอย่างเป็นเหตุเป็นผลและจะต้องระมัดระวังต่อการดำเนินการของตนเพื่อมิให้เกิดผลกระทบด้านลบกับบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะก่อให้เกิดปัญหาในการดำเนินชีวิตร่วมกันในสังคมตามมาได้

๓. การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว

ประเวศ วะสี (๒๕๔๗, หน้า ๘) กล่าวว่า การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายถึง การจะคุ้มกันผลกระทบจากภายในและภายนอก ได้แก่ ความไม่ประมาท ขาดสติ จะคิด จะทำ จะพูดอะไร ต้องระมัดระวังไม่ผิดพลาดจนเกินไป ต้องรู้เขารู้เรา โดยเฉพาะผู้นำทุกระดับ จะต้องตั้งตนอยู่ในความไม่ประมาท ต้องพร้อมจะรับและรุกได้เสมอ เพราะปรากฏการณ์ทั้งทางสังคม วัฒนธรรมและธรรมชาติมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอตามกฎธรรมชาติ

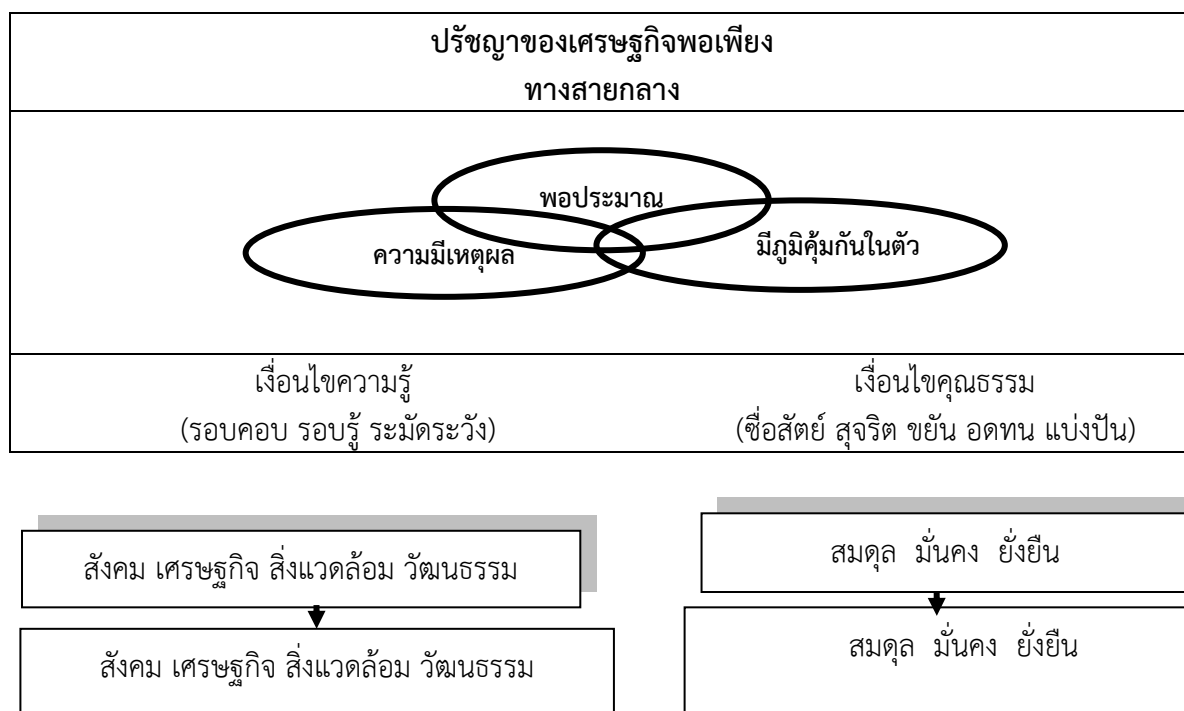
ปรียานุช พิบูลสรารุช (๒๕๕๐, หน้า ๙) กล่าวว่า การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายถึง การมีสุขภาพดีพร้อมรับความเสี่ยงต่างๆ สามารถทำประโยชน์ให้กับผู้อื่นและสังคม ตลอดจนเรียนรู้และพัฒนาตามอย่างต่อเนื่อง

ประดิษฐ์ อุปรมัย (๒๕๕๑, หน้า ๒๖ – ๒๗) กล่าวว่า การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การที่บุคคลรู้ทันการเปลี่ยนแปลงและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงอย่างสมเหตุสมผล มีการเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบในการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต

สรุปได้ว่า การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมทุกด้านทั้งภายในภายนอกกับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกลอย่างประณีตและเป็นระบบ ทำให้บุคคลกลุ่มบุคคล พร้อมเผชิญสถานการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างได้เปรียบ ลดความเสี่ยงลงได้อย่างมั่นใจ

เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่า หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง กรอบความคิดแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากร นักเรียนและชุมชนในทุกระดับ ให้ดำเนินไปในทางสายกลาง ที่สามารถประยุกต์ใช้ได้อย่างหลากหลายในการดำเนินชีวิตกับทุกคน ทุกอาชีพและทุกสถานการณ์ เป็นการชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตน ปฏิบัติงาน การอยู่ร่วมกันในสถานศึกษาโดยจะเน้นการกระทำที่พอประมาณบนพื้นฐานของความสำเร็จและการสร้าง

ภูมิคุ้มกันที่ดี ซึ่งจะต้องอยู่บนพื้นฐานและเงื่อนไขของการมีความรอบรู้ รอบคอบระมัดระวัง มีคุณธรรม ความซื่อสัตย์ ทั้งนี้จะส่งผลโดยตรงและโดยอ้อมต่อผู้ปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมชัดเจนเสมอซึ่งหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ สรุปลงได้ดังแผนภาพนี้

แผนภาพที่ ๗ แสดงสรุปแนวคิดตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ที่มา : เสถียร ยุระชัย (๒๕๕๐, หน้า ๑๐)

ความสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียง

บุญชู ศรีเคลือบ (๒๕๕๔, หน้า ๑๑) กล่าวว่า ความสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียง สรุปลงได้ดังนี้

๑. เป็นแนวคิดที่มุ่งให้มีการพึ่งตนเองเป็นหลัก เป็นการใช้ศักยภาพของตนเองให้มากที่สุด เพื่อแสวงหาทรัพยากรธรรมชาติที่ตนเองมีอยู่ เพื่อให้เกิดประโยชน์มากที่สุด เพื่อให้ตนเอง ครอบครัวและชุมชนสามารถอยู่รอดได้
๒. ทำให้มีจิตเข้มแข็งโดยยึดหลักการพึ่งตนเอง เมื่อพึ่งได้แล้วจะทำให้จิตสงบเข้มแข็ง ไม่เกิดการวิตกกังวล
๓. เกิดความร่วมมือร่วมใจ สมัคสมานสามัคคีในชุมชนเดียวกัน มีการเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน
๔. สามารถแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจได้ระดับหนึ่ง ถ้าพอมีพอกินแล้วก็จะทำให้ลดปัญหาความยากจนได้

จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา และปรียานุช ธรรมปิยา (๒๕๕๔, หน้า ๕ - ๖) กล่าวว่า ความสำคัญของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีจุดเด่นอยู่ ๔ ประการ คือ

๑. การให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่สมดุลโดยเสนอแนวทางการตัดสินใจเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรเพื่อการพัฒนาที่สามารถนำมาใช้ได้ทั้งในระดับบุคคล องค์กร หน่วยงานตลอดจนถึงรัฐบาล ตั้งแต่การใช้ทรัพยากรต่างๆ ที่มีอยู่อย่างสมดุลทั้งทรัพยากรทางกายภาพที่เป็นวัตถุ เงินทุน ระบบนิเวศวิทยาต่างๆ และการกำหนดเป้าหมายการพัฒนาให้เจริญก้าวหน้าไปพร้อมกับความสมดุลภายใต้ภาวะการเปลี่ยนแปลง (Dynamic Balance) ได้มากกว่า

๒. การให้ความสำคัญกับเป้าหมายของกิจกรรมพัฒนา ที่มุ่งเน้นประโยชน์ส่วนรวม เนื่องจากลักษณะการมองโลกอย่างเป็นองค์รวมของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จึงให้ความสำคัญกับความเชื่อมโยงสัมพันธ์ของมนุษย์กับสรรพสิ่งจากมุมมององค์รวมดังกล่าวทำให้ปรัชญานี้มองว่าการกระทำของแต่ละบุคคลในที่สุดแล้วย่อมส่งผลกระทบต่อผู้อื่นและสังคมส่วนรวมไม่ช้าก็เร็วไม่มากก็น้อย ฉะนั้นแต่ละคนจึงควรใส่ใจที่จะกำหนดเป้าหมายย่อยส่วนบุคคล ในทิศทางที่สอดคล้องกับเป้าหมายที่เป็นประโยชน์ส่วนรวมและในขั้นปฏิบัติแต่ละบุคคลควรดำเนินภารกิจตนให้ดีที่สุดเพื่อบรรลุเป้าหมายนั้นๆ ภายใต้บริบทและข้อจำกัดของแต่ละคน (Think Global, Act Local) เพื่อให้เกิดทั้งประโยชน์ส่วนตนและประโยชน์ส่วนรวมไปพร้อมๆ กัน

๓. การให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่ก้าวหน้าไปอย่างมั่นคง โดยเริ่มจากการพัฒนาฐานรากของสังคม (Foundation) คือการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจในระดับครอบครัวให้เข้มแข็งพออยู่พอกินสามารถพึ่งตนเองได้ในระดับหนึ่งก่อนแล้วจึงเพิ่มระดับการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน (Step – By – Step Development) ซึ่งการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอนที่เริ่มจากฐานรากนี้จะทำให้ผลพวงของการพัฒนาตกถึงแก่ประชาชนส่วนใหญ่โดยตรง

๔. การให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ (Quality of People) โดยเฉพาะอย่างยิ่งให้มีคุณธรรมกับความรู้ในการดำเนินชีวิต จึงจะสามารถทำให้เกิดวิถีการพัฒนาสู่ความยั่งยืนได้ เพราะคนที่มีคุณภาพจะสามารถใช้สติปัญญาในทางที่ถูกต้อง เป็นเหตุเป็นผลและใส่ใจเรียนรู้ คิดค้นปรับปรุงวิธีการแนวทางในการจัดการทรัพยากรต่างๆ ให้เหมาะสม สมดุลและป้องกันแก้ไขข้อบกพร่องเพื่อให้เกิดผลดีขึ้นเรื่อยๆ ทั้งต่อตนเองและสังคมโดยรวมในขณะเดียวกัน ซึ่งในที่สุดก็จะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนนั่นเอง

สรุปได้ว่า เศรษฐกิจพอเพียงและหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของบุคคล กลุ่มบุคคล ชุมชน องค์กรต่างๆ รวมถึงระดับรัฐบาลหากสามารถเข้าใจและเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างชัดเจนและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินภารกิจของตนเองของกลุ่มได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับลักษณะงานและบริบทที่ดำเนินการอยู่ ซึ่งก็จะส่งผลต่อตนเองและสังคมส่วนรวมให้พัฒนาอย่างยั่งยืนในทุกๆ ด้านเนื่องจากมีฐานรากในการพัฒนาที่เป็นไปตามขั้นตอนตามความพร้อมจากระดับหนึ่งสู่อีกระดับหนึ่งที่สูงขึ้นจากเดิม

การนำแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนรู้

สุชาติ นันทะไชย (๒๕๔๙, หน้า ๓๖) ได้กล่าวถึงการจัดการเรียนการสอนโดยการนำแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง ไปสู่กระบวนการเรียนรู้ในโรงเรียนสามารถดำเนินการได้ ดังนี้

๑. การจัดหน่วยการเรียนรู้สถานศึกษา สถานศึกษาสามารถบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ประกอบด้วย ๓ ห่วง ๒ เงื่อนไข เข้าไปในหน่วยการเรียนรู้ทุกชั้นและทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ หรือจัดเป็นหน่วยการเรียนรู้เฉพาะเรื่อง เช่น หน่วยการเรียนรู้ การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงเพิ่มไว้ในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในทุกๆ ระดับชั้น แต่สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ การจัด

กิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับวัยวุฒิ ประสบการณ์และวิถีชีวิตของนักเรียนโดยคำนึงถึงภูมิสังคมในแต่ละท้องถิ่นและนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นกรอบแนวคิดในการจัดกิจกรรม รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อาจเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบโครงการซึ่งเป็นการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและอยู่บนพื้นฐานของการเรียนรู้สภาพจริงในท้องถิ่นอาจเป็นลักษณะโครงการประเภทสำรวจรวบรวมข้อมูลหรือปัญหาที่มีอยู่ในชุมชน เช่น การสำรวจปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชนโครงการประเภททดลอง เช่น การทำสบู่จากสมุนไพรไทย โครงการประเภหสิ่งประดิษฐ์เครื่องมือเครื่องใช้ หรืออุปกรณ์ต่างๆ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละโครงการ ครูควรกระตุ้นให้นักเรียนนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นฐานในการคิดหรือเป็นหลักการพิจารณาเพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้ในการปฏิบัติทั้งในลักษณะเป็นรายบุคคล กลุ่มเพื่อน กลุ่มครอบครัว การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ดังกล่าวสถานศึกษาควรประสานร่วมมือกับชุมชนท้องถิ่นและสังคมในทุกระดับในการจัดการเรียนรู้จากสภาพจริงที่เป็นอยู่ โดยการเรียนรู้เกิดจากการศึกษาแบบอย่างที่มีอยู่แล้วหรือเกิดจากการระดมความคิดร่วมกันระหว่างครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชนภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกันพัฒนาโครงการต่างๆ ที่สอดคล้องเหมาะสมกับภูมิสังคมของโรงเรียน ชุมชนโดยเชื่อมโยงกับแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง

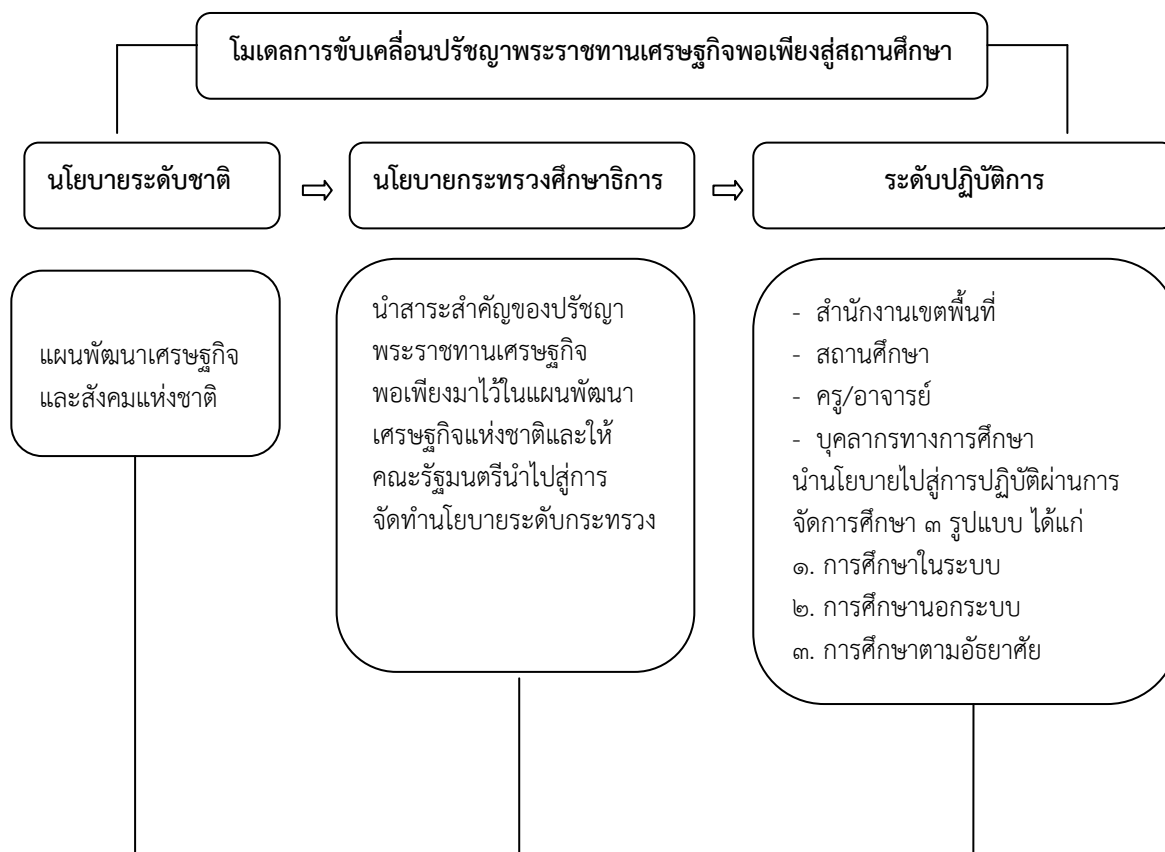
๒. การจัดกิจกรรมสร้างเสริมคุณธรรม จริยธรรม การจัดกิจกรรมการเรียนรู้สร้างเสริมคุณธรรมเพื่อปลูกฝังและสร้างเสริมลักษณะนิสัยที่สอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงลักษณะกิจกรรมควรเป็นกิจกรรมที่ปลูกเร้าให้ซึมซับกับลักษณะนิสัยของความพอเพียง ความพอประมาณ ความมีเหตุมีผล การคิดใคร่ครวญถึงผลที่เกิดจากการกระทำต่างๆ ความซื่อสัตย์ ความพากเพียรพยายาม ความอดทน ความรอบรู้ ความรอบคอบ ความระมัดระวัง ความรักในสิ่งแวดล้อมและท้องถิ่น ฯลฯ การเสริมสร้างคุณลักษณะดังกล่าวเป็นการสร้างพื้นฐานจิตใจให้คุ้นเคยกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

๓. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนข้อมูลสารสนเทศ ควรมีทิศทางที่แน่นอน ชัดเจนว่าต้องการพัฒนาความสามารถของเด็กในเรื่องที่เกี่ยวกับสารสนเทศจนถึงขั้นของการมีทักษะเพื่อการนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและเป็นประโยชน์ต่อสังคมไทย โดยส่วนรวมเด็กไทยรวมถึงคนไทยทุกคนต้องได้รับการพัฒนาและเรียนรู้ร่วมกันในการรู้จักเลือกข้อมูลที่เป็นประโยชน์และสามารถพัฒนาได้ตามสภาพบรรยากาศแวดล้อม ความพร้อมของสังคมไทยด้วยความพอดี มีช่องทางเลียนแบบรับเอามาใช้กับสังคมไทยอย่างไม่รู้เป้าหมายที่แท้จริงของวิทยาการนั้นๆ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนข้อมูลสารสนเทศดังกล่าว เป็นหลักการที่สอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างชัดเจนดังนั้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนข้อมูลสารสนเทศเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนคุ้นเคยกับการรู้จักเลือก/รับข้อมูลที่เป็นประโยชน์และพัฒนาให้เป็นวิธีที่ใช้กับวิถีชีวิตในสังคมไทยได้อย่างพอดี

๔. จัดการศึกษาดูงานโรงเรียนที่มีการจัดกิจกรรมโครงการตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

๕. สถานศึกษาและชุมชนร่วมกันกำหนดคุณลักษณะสำคัญของผู้ที่ดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณลักษณะดังกล่าวกับผู้บริหารสถานศึกษาครู นักเรียนและบุคลากร ตลอดจนสมาชิกในชุมชน

ถวัลย์ มาศจรัส (๒๕๕๐, หน้า ๑๘) กล่าวว่า โมเดลที่นำมาใช้ในการขับเคลื่อนและ ทฤษฎีตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงมาสู่การเรียนรู้ในสถานศึกษาของ กระทรวงศึกษาธิการ ดังแผนภาพนี้

แผนภาพที่ ๘ แสดงโมเดลการขับเคลื่อนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนรู้ที่มา : ถวัลย์ มาศจรัส (๒๕๕๐, หน้า ๑๘)

กระทรวงศึกษาธิการ (๒๕๕๐, หน้า ๕๐-๕๑) กล่าวว่า แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาคน เป้าหมายสำคัญอยู่ที่การพัฒนาคนบนฐานความเชื่อว่าการพัฒนาหมายถึงกระบวนการที่ช่วยให้คนมีโอกาสในการที่จะปรับปรุงตนเองและพัฒนาศักยภาพให้สามารถมีชีวิตที่มีคุณภาพสร้างสรรค์มีเสรีภาพและมีศักดิ์ศรีแนวทางการพัฒนามีอยู่ ๒ ประการที่สำคัญ คือ

ประการแรกเศรษฐกิจพอเพียงเสนอแนะกระบวนการซึ่งประกอบด้วยหลักการ ๓ ข้อที่สามารถนำไปใช้วิเคราะห์สถานการณ์กำหนดวัตถุประสงค์วางแผนและตัดสินใจเพื่อนำไปสู่ความยั่งยืน สุขอนามัยที่ดีชีวิตที่ยืนยาวการมีความรู้การมีสิทธิอำนาจและการอยู่ดีมีสุขของคนหลักการเหล่านี้สามารถประยุกต์ใช้ได้ในทุกระดับตั้งแต่การจัดการฟาร์มขนาดเล็กจนถึงการบริหารธุรกิจต่างๆ หรือการทำแผนพัฒนาประเทศ

ประการที่สองปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้ความสำคัญต่อการพัฒนาพื้นฐานจิตใจและคุณธรรมโดยถือว่าการพัฒนาพื้นฐานจิตใจของคนเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาในทุกๆ ด้านที่แยกออกจากกันไม่ได้ผู้ปฏิบัติตนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงต้องมีความใฝ่รู้และเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา

มีความซื่อสัตย์สุจริตและความวิริยะพากเพียรการใช้ชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงคือการฝึกวินัยที่มีรางวัลตอบแทนอยู่ในตัวเองในระดับบุคคลก็คือความคิดและจริยธรรมที่เข้มแข็งขึ้นในส่วนระดับองค์กร เศรษฐกิจพอเพียงทำให้เกิดวัฒนธรรมที่เชิดชูคุณธรรมและส่งเสริมความเกื้อกูลในองค์กร จึงได้มีการนำเรื่องของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงบรรจุไว้ในหลักสูตรการศึกษาตั้งแต่ระดับ ประถมศึกษาจนถึงมัธยมศึกษาตอนปลายรวมถึงระดับอาชีวศึกษาจนออกโรงเรียนโดยเน้นการเรียนรู้จาก การปฏิบัติฝึกฝนให้เด็กและเยาวชนคิดวิเคราะห์เป็นตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงและ สร้างค่านิยมในการทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและกำลังมีการทดลอง นำหลักการเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษาด้วยความพยายามดังกล่าวได้ผลก็ ต่อเมื่อครูและผู้บริหารโรงเรียนเห็นคุณค่ามีความศรัทธาและมีแรงจูงใจในการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยมีข้อเสนอแนะเพื่อการปฏิบัติได้แก่

๑. พัฒนาบุคลากรด้านการศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงและสร้างแรงจูงใจในระดับคุณภาพการจัดการศึกษาให้บุคลากรเหล่านี้สนใจและอยากที่จะ ปฏิบัติตนและปฏิบัติหน้าที่ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

๒. ปรับปรุงคุณภาพของการศึกษาทั้งในด้านเนื้อหาและวิธีการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังให้ ผู้เรียนมีความรู้และคุณธรรมซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญสำหรับการนำหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ให้ ประสบผลสำเร็จ

๓. ขยายแนวทางการบริหารและจัดการสถานศึกษาโดยใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง ให้กว้างขวางและครอบคลุมมิติต่างๆ มากยิ่งขึ้น

๔. ให้การสนับสนุนการศึกษานอกโรงเรียนให้มากขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการ ในการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนและส่งเสริมการบูรณาการการพัฒนาและการเรียนรู้ในชุมชน โดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง

๕. หาวิธีการส่งเสริมการเรียนรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงผ่านสื่อมวลชนรวมถึงการเพิ่มเวลา ให้กับรายการที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการพัฒนาคนการพัฒนาสังคมและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการ พัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

๖. สร้างการยอมรับในสังคมต่อบุคคลในชุมชนภาคธุรกิจภาคีรัฐและภาคอื่นๆ ที่ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้ชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงสร้างหลักสูตรการเรียนการสอน ปลูกฝังเยาวชน

สรุปได้ว่า ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยบูรณาการกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ การจัดทำแผนการเรียนรู้โดยสอดแทรกแนวคิดพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงในหน่วยการเรียนรู้ หรือเพิ่มเติมเนื้อหาสาระและดำเนินการผ่านกิจกรรมต่างๆ ที่ครูหรือสถานศึกษาจัดขึ้นให้แก่ผู้เรียน อย่างสม่ำเสมอเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาความรู้ ความสามารถและทักษะพื้นฐาน เป็นคนเก่ง คนดีและมีความสุขและควรจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับความแตกต่างของผู้เรียนและวัยของ ผู้เรียนโดยใช้หลักสูตรเป็นแกนหลักแล้วสอดแทรกวิธีการและกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เกิดการพัฒนาทั้งโดย ทางตรงและโดยทางอ้อมถูกต้องตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างแท้จริงอันจะส่งผลให้เกิด ความสุขที่ยั่งยืน

แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบเพื่อการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาและคณะครูในการบริหารจัดการสถานศึกษานั้น จำเป็นที่ต้องศึกษาหาองค์ความรู้เพื่อการพัฒนาสถานศึกษาและผู้เรียนให้มีคุณภาพ มีความก้าวหน้าเป็นที่ยอมรับของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ดังนั้นแนวทางการบริหารจัดการสถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จ ดีเด่น เป็นเลิศ จึงมีหลากหลายทั้งตามวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งสถานศึกษา ทฤษฎีและปรัชญาการจัดการของสถานศึกษาแต่ละแห่งแต่ละประเภท แต่ก็มีหลักการพัฒนาที่สอดคล้องกัน การนำหลักการของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาและคุณภาพผู้เรียน จึงมักพบแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของหน่วยงาน นักวิชาการ นักการศึกษาและบุคคลต่างๆ ดังต่อไปนี้

ธีรโชติ เกิดแก้ว (๒๕๕๑, หน้า ๒๔) กล่าวว่า ในปัจจุบันทุกโรงเรียนได้ให้ความสำคัญตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กับการพัฒนาความรู้คู่คุณธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ควบคู่ไปกับการส่งเสริมความก้าวหน้าทางวิชาการ ทักษะการดำรงชีวิตและความสำเร็จในชีวิต ซึ่งมีกระบวนการต้องทำแบบเชื่อมโยงแยกเป็น ๔ องค์ประกอบ ดังนี้

๑. ด้านสถานที่และสภาพแวดล้อมในโรงเรียนควรเอื้อต่อการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์บนพื้นฐานความพอเพียง

๒. ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดีของครูและบุคคล หมายถึง ทุกคนในโรงเรียนต้องเป็นต้นแบบทางคุณธรรม จริยธรรม และต้องช่วยกันสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้แก่ นักเรียน โดยบูรณาการด้านเงื่อนไขความรู้และเงื่อนไขด้านคุณธรรม

๓. ด้านการสอดแทรกในหลักสูตร หมายถึง ทุกรายวิชาต้องสอดแทรกหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อส่งผลให้เกิดคุณธรรม จริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์เข้าไปด้วย อาจมากหรือน้อยก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้

๔. ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม หมายถึง ทุกกิจกรรมที่เกี่ยวกับนักเรียนที่จัดขึ้นทั้งในโรงเรียน และนอกโรงเรียน โดยเฉพาะกิจกรรมในชั้นเรียนต้องมุ่งเน้นให้เกิดความสำนึกในคุณธรรม จริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ การมีน้ำใจ การแบ่งปัน รวมถึงการใช้สติรู้ตัวในทุกลมุขเป็นสำคัญ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (๒๕๕๔, หน้า ๗- ๘) กล่าวว่า แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการสถานศึกษาสู่การเรียนรู้ ตามแนวคิดการบริหารจัดการโรงเรียนรางวัลพระราชทานว่า โรงเรียนพระราชทานเป็นโรงเรียนที่ผ่านการคัดเลือกเพื่อรับรางวัลพระราชทานสำหรับการศึกษาระดับขั้นพื้นฐาน มี ๓ ระดับ คือ ระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา ในการประเมินเพื่อคัดเลือกสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดให้สถานศึกษาที่มีสิทธิ์เข้ารับการประเมินและคัดเลือกเพื่อรับพระราชทาน ได้แก่ โรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษาที่จัดการศึกษาตามแผนการศึกษาได้มาตรฐานและมีคุณภาพ และในการประเมินสถานศึกษาเพื่อรับรางวัลพระราชทานระดับประถมศึกษาและมัศึกษานั้น สถานศึกษาจะได้รับการประเมินด้านปัจจัยกระบวนการและผลผลิต รวม ๖ ด้านรายละเอียดแต่ละด้านมีดังต่อไปนี้

ด้านที่ ๑ คุณภาพนักเรียน

๑. นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์
๒. นักเรียนมีความรู้ ความสามารถทางวิชาการ

๓. นักเรียนมีสุขภาพแข็งแรงจิตใจแจ่มใสมีสุนทรียภาพทางศิลปะ ดนตรี และกีฬา

ด้านที่ ๒ การบริหารหลักสูตรและงานวิชาการ

๑. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
๒. การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ
๓. การพัฒนาระบบการวัดและประเมินผลการเรียน
๔. การผลิต การใช้ การพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้
๕. การจัดกิจกรรมพัฒนานักเรียน
๖. การพัฒนาแหล่งเรียนรู้

ด้านที่ ๓ การบริหารการจัดการ

๑. การพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศ
๒. การพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษา
๓. การบริหารงบประมาณและการบริการ
๔. การบริหารงานอาคารและสถานที่

ด้านที่ ๔ ความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครองและชุมชน

๑. การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนต่อการจัดการศึกษา
๒. การมีส่วนร่วมของสถานศึกษาต่อการพัฒนาท้องถิ่นและชุมชน

ด้านที่ ๕ บุคลากรและการบริหารงานบุคลากร

๑. คุณลักษณะของผู้บริหาร
๒. คุณลักษณะของครูผู้สอน
๓. คุณลักษณะของบุคลากรสนับสนุน
๔. การบริหารงานบุคลากร

ด้านที่ ๖ ความดีเด่นของสถานศึกษา

๑. โครงการ/กิจกรรมดีเด่นของสถานศึกษา
๒. ผลงานจากการดำเนินโครงการ/กิจกรรมดีเด่น

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการสถานศึกษาสู่สถานศึกษาพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหลักการสำคัญในการพัฒนา จำนวน ๖ ด้านหลักคือ ด้านที่ ๑ คุณภาพนักเรียน ด้านที่ ๒ การบริหารหลักสูตรและงานวิชาการ ด้านที่ ๓ การบริหารการจัดการ ด้านที่ ๔ ความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครองและชุมชน ด้านที่ ๕ บุคลากรและการบริหารงานบุคลากร และด้านที่ ๖ ความดีเด่นของสถานศึกษาซึ่งถือได้ว่าเป็นแนวทางการบริหารเป็นที่ยอมรับในวงการบริหารและวิชาการเป็นอย่างมาก

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (๒๕๔๗, หน้า ๒ – ๓) กล่าวไว้ว่า แนวคิดการบริหารจัดการโรงเรียนต้นแบบโรงเรียนในฝัน (โรงเรียนดีประจำอำเภอ) เป็นการพัฒนาโรงเรียนให้มีคุณภาพใกล้เคียงกันและใกล้เคียงกับโรงเรียนที่มีชื่อเสียงให้กระจายอยู่ในทุกอำเภอทั่วประเทศเป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามนโยบายรัฐบาล กระทรวงศึกษาธิการได้มอบให้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน นำนโยบายไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ภายใต้โครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน

ภาพความสำเร็จของโครงการโรงเรียนในฝัน เป็นโรงเรียนมีคุณภาพ เป็นโรงเรียนที่สร้างโอกาสให้กับนักเรียนทุกคนให้ได้รับการพัฒนาตามศักยภาพของแต่ละคนอย่างเต็มที่และความสามารถที่เป็นหลักสำคัญของแต่ละคน คือ ความสามารถในการคิด วิเคราะห์ มีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง มีทักษะชีวิตเท่าทันต่อความก้าวหน้าทางสื่อเทคโนโลยีในสังคมฐานความรู้และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างเป็นสุข โดยมีภาพความสำเร็จของโรงเรียนในฝันที่เป็นโรงเรียนต้นแบบ ๕ ด้าน คือ

๑. นักเรียน มีนิสัยใฝ่รู้ รักการอ่านและการค้นคว้า สามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง เป็นคนดีมีคุณธรรม รู้จักคิดวิเคราะห์ มีทักษะในการดำรงชีวิตในสังคมยุคใหม่ ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการเรียนรู้ สร้างงานอย่างสร้างสรรค์ สืบสานวิถีวัฒนธรรมไทยอย่างมั่นใจ

๒. ครู มีทักษะวิชาชีพในการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้สื่อ/นวัตกรรมและเทคโนโลยีที่ทันสมัย เหมาะสมกับนักเรียน มีความกระตือรือร้น สนใจ ใส่ใจ ดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้เรียนรู้และพัฒนาตนเองตามศักยภาพอย่างเต็มกำลังความสามารถ

๓. ผู้บริหารเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลง ให้โรงเรียนมีการบริหารจัดการที่ดี มีความรู้ความสามารถในการพัฒนาวิชาการ หลักสูตร นวัตกรรม และกระบวนการเรียนรู้ไปสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพและคุณภาพ เกิดประโยชน์สูงสุดแก่นักเรียน โดยอาศัยการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

๔. โรงเรียน เป็นโรงเรียนขั้นดี มีคุณภาพ มีบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่อบอุ่น ปลอดภัย เอื้อต่อการเรียนรู้ มีเอกลักษณ์อันโดดเด่นเป็นต้นแบบของการปฏิรูปการศึกษาที่แท้จริง ซึ่งเกิดจากการร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ ร่วมพัฒนา ร่วมสนับสนุนจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและประชาสังคม

๕. ผู้ปกครองและชุมชนให้การยอมรับ เชื่อถือ มีความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของและสนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียน

ผลการดำเนินงาน โรงเรียนที่สามารถพัฒนาให้เป็นไปตามเป้าหมายปรากฏเป็นรูปธรรมในหลายด้านและเพื่อให้มีความชัดเจนและสามารถเป็นแบบอย่างได้ กระทรวงศึกษาธิการได้ให้การสนับสนุนโรงเรียนที่มีความพร้อมมาให้การพัฒนาและเสนอความเป็นรูปธรรมอย่างรวดเร็วต่อสาธารณชน โดยให้เป็นโรงเรียนในฝันต้นแบบและขยายให้ครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศ

กระทรวงศึกษาธิการ (๒๕๕๐, หน้า ๕๔) กล่าวไว้ว่า แนวทางการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้ามาประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนว่า ควรยึดหลักการต่างๆ ดังนี้

๑. หลักความพอประมาณได้แก่

๑.๑ พอประมาณกับจำนวนบุคลากรที่มีอยู่และสามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๑.๒ พอประมาณกับจำนวนนักเรียนที่มีในแต่ละปีการศึกษา

๑.๓ พอประมาณกับงบประมาณและวัสดุครุภัณฑ์ที่ได้รับจัดสรร

๑.๔ พอประมาณกับจำนวนห้องเรียนที่มีอยู่

๑.๕ พอประมาณกับสถานที่ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมต่างๆ

๒. หลักความมีเหตุผลได้แก่

๒.๑ การบริหารงานที่มีประสิทธิภาพทำให้สามารถพัฒนาผู้เรียนได้เต็มศักยภาพทั้งด้านความรู้ทักษะและคุณลักษณะที่พึงประสงค์

๒.๒ การบริหารงานที่มีประสิทธิภาพทำให้ครูได้ใช้ความสามารถของตนเองอย่างเต็มที่ก่อให้เกิดผลงานจากการเรียนการสอนที่ใช้พัฒนาสมรรถนะของตนเองได้

๒.๓ การบริหารงานที่มีประสิทธิภาพทำให้โรงเรียนได้รับการยอมรับจากผู้ปกครอง ชุมชนสังคมว่ามีคุณภาพสมควรได้รับการไว้วางใจที่จะนำบุตรหลานมาให้โรงเรียนจัดการศึกษา

๓. หลักภูมิคุ้มกันได้แก่

๓.๑ การรู้จักคุณภาพของครูและบุคลากรอย่างลึกซึ้ง

๓.๒ การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

๓.๓ การมอบหมายหน้าที่ให้ครูอย่างถูกต้องกับความรู้ความสามารถ

๓.๔ การมียุทธศาสตร์ในการพัฒนาครูและนักเรียนที่ชัดเจน

๓.๕ การมีสื่อการสอนที่ทันสมัยจะสามารถตอบสนองต่อการเรียนรู้ของนักเรียนได้ดี

๓.๖ มีการวัดผลประเมินผลที่ชัดเจนและเที่ยงตรง

๓.๗ มีการแนะแนวการศึกษาให้ผู้เรียนได้รู้จักตนเองและกำหนดเป้าหมายของการศึกษาได้เหมาะสมกับความรู้ความสามารถของตนเอง

๔. เงื่อนไขคุณธรรมได้แก่

๔.๑ ความยุติธรรมในการให้ความดีความชอบหรือผลตอบแทนแก่ผู้ร่วมงาน

๔.๒ ความเสียสละอดทนของเพื่อนครู

๔.๓ ความขยันหมั่นเพียรของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งผู้บริหารครูนักเรียนและบุคลากร

อื่นๆ

๔.๔ การตรงต่อเวลา

๔.๕ ความรับผิดชอบในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

๔.๖ ความซื่อสัตย์สุจริต

๔.๗ การทำงานโดยใช้สติปัญญา

๕. เงื่อนไขความรู้ได้แก่

๕.๑ ความรู้เรื่องการพัฒนาหลักสูตร

๕.๒ ความรู้เรื่องการพัฒนากระบวนการเรียนรู้

๕.๓ ความรู้เรื่องการวัดผลประเมินผลการเทียบโอนการศึกษา

๕.๔ ความรู้เรื่องวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

๕.๕ ความรู้เรื่องการพัฒนาแหล่งเรียนรู้

๕.๖ ความรู้เรื่องการนิเทศการศึกษา

๕.๗ ความรู้เรื่องการแนะแนวการศึกษา

๕.๘ ความรู้เรื่องการพัฒนากระบวนการประกันคุณภาพในสถานศึกษา

๕.๙ ความรู้เรื่องการส่งเสริมวิชาการแก่บุคคลองค์กรหน่วยงานอื่นที่จัดการศึกษา

๕.๑๐ ความรู้เรื่องการประสานงานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการ

๕.๑๑ ความรู้เรื่องการรักษานักเรียน

๕.๑๒ ความรู้เรื่องการศึกษาในระบบนอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยการดำเนินงานต้องใช้ความรู้ ความสามารถของทุกฝ่าย สร้างความเชื่อมโยงสู่ ๔ มิติ คือ

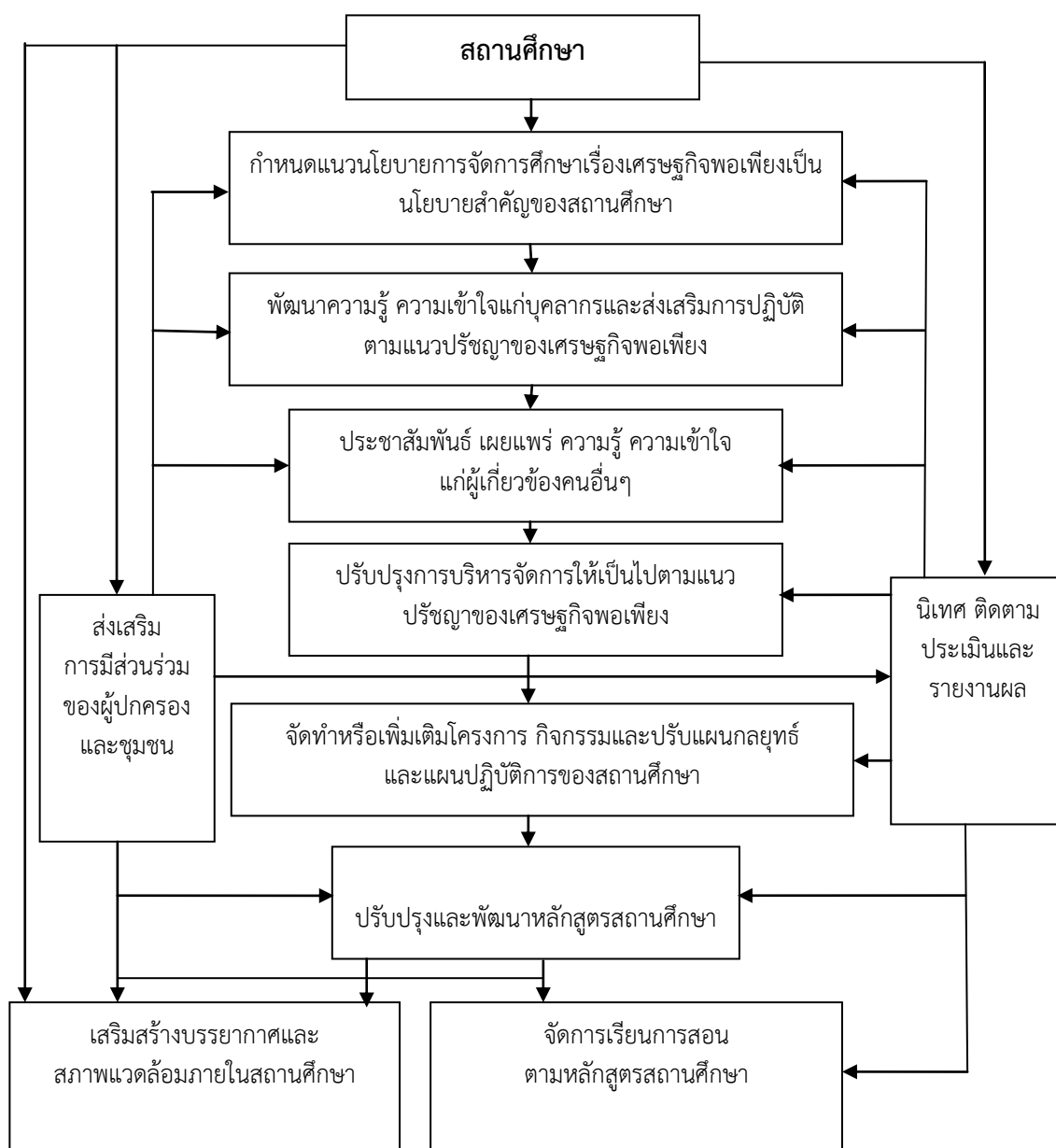
๑) สังคม - การบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิภาพทำให้สังคมไทยได้เยาวชนที่มีความรู้ ความสามารถที่จะเติบโตเป็นพลเมืองที่ช่วยพัฒนาสังคมได้ในทุกภาคส่วน

๒) เศรษฐกิจ - การบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิภาพสามารถเป็นฐานรองรับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจได้เป็นอย่างดีและคนที่มีการศึกษาดีจะสามารถสร้างรายได้ที่ดีได้เช่นกัน

๓) วัฒนธรรม - การศึกษาทำให้คนเห็นความสำคัญของวัฒนธรรมสามารถสืบสานงานประเพณีต่าง ๆ ได้กว้างขวางขึ้นโดยใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือ

๔) สิ่งแวดล้อม - ความรู้ ความสามารถด้านวิชาการทำให้คนเห็นความสำคัญของการรักษาสิ่งแวดล้อมสามารถใช้ความรู้ณรงค์รักษาสิ่งแวดล้อมให้ยั่งยืนได้

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการสถานศึกษาสู่การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของกระทรวงศึกษาธิการมีหลักการสำคัญคือการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท คำนึงถึงความพอประมาณความมีเหตุผลและการสร้างภูมิคุ้มกันโดยใช้ความรู้คู่คุณธรรมเป็นเงื่อนไขสำคัญ ในการบริหารจัดการศึกษาในสถานศึกษาควรมุ่งเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ ปลูกฝังและเสริมสร้างนิสัยให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยให้มีความรู้ ความเข้าใจ ตระหนักในความสำคัญและทักษะพื้นฐานในการปฏิบัติตนและดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สถานศึกษาควรมีการจัดระบบการบริหารจัดการภายในสถานศึกษาตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในด้านต่างๆ ได้แก่ ๑) การพัฒนาหลักสูตร ๒) การจัดการเรียนการสอน ๓) การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมภายใน ๔) การจัดระบบบริหารจัดการ ๕) การให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมและการติดตามและตรวจสอบประเมินผลการจัดการศึกษาและ ๖) ทำการวิจัยระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการเพื่อวางแผนและกำหนดรูปแบบกิจกรรมในแต่ละด้านให้เหมาะสมกับองค์กร ส่วนขั้นตอนในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการจัดการศึกษาในสถานศึกษา เริ่มจากการกำหนดนโยบายการจัดการศึกษาตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงพัฒนาบุคลากร ทั้งผู้บริหารครูและคณะกรรมการสถานศึกษาให้เกิดความรู้ความเข้าใจตระหนักมีทักษะการปฏิบัติและนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปถือปฏิบัติในวิถีชีวิตประจำวันเผยแพร่ความรู้ ประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจแก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอื่นๆ ปรับปรุงโครงสร้างและพัฒนากิจการตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้เหมาะสมกับบริบทและศักยภาพของสถานศึกษาจัดทำหรือเพิ่มเติมโครงการกิจกรรมและปรับแผนกลยุทธ์และแผนปฏิบัติการของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษาโดยบูรณาการเนื้อหาสาระของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรของสถานศึกษาที่บูรณาการเนื้อหาสาระของเศรษฐกิจพอเพียงไว้แล้วโดยให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมเสริมสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์จัดระบบนิเทศติดตามประเมินผลและรายงานผลการดำเนินการให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบต่อไป โดยได้สรุปเป็นขั้นตอนการดำเนินการตามแนวหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารจัดการศึกษาในสถานศึกษา ดังแผนภาพนี้

แผนภาพที่ ๙ แสดงแผนภูมิแสดงขั้นตอนการดำเนินการตามแนวทางการนำหลักปรัชญา
ของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารจัดการศึกษาในสถานศึกษา
ที่มา : กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๐, หน้า ๒๕

ตรีศูล พงษ์พันธุ์ (๒๕๕๑, หน้า ๗ - ๘) และชัยอนันต์ หาญจิต (๒๕๕๕, หน้า ๓๘) กล่าวไว้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการสถานศึกษาสู่การเรียนรู้ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยให้คำนี้ถึงรายละเอียดแต่ละเรื่อง ดังนี้

๑. **หลักความพอประมาณ** มีการดำเนินงานจัดการศึกษาโดยยึดหลักทางสายกลางความพอดี ความเหมาะสม ค่อยเป็นค่อยไป ความพอเหมาะพอดี ไม่ทำเกินฐานะและกำลังหรือทำด้วยความเร่งรีบ บริหารโดยคำนึงถึงความเหมาะสมกับสภาพของสถานศึกษา รักษาระเบียบวินัยและ

กฎเกณฑ์ในการปฏิบัติงานไม่ตึงหรือหย่อนเกินไป บริหารโดยคำนึงถึงความต้องการที่แท้จริงของสถานศึกษา บริหารโดยไม่ทำให้ตนเองและบุคลากรเดือดร้อน วางแผนกรอบอัตรากำลังบุคลากรของสถานศึกษาให้พอดีกับปริมาณงานของสถานศึกษากำหนดมาตรการ การใช้ทรัพยากรของสถานศึกษาอย่างคุ้มค่า ประหยัดและไม่ฟุ่มเฟือย บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรใช้ทรัพยากรได้อย่างคุ้มค่า วางแผนการจัดสรรและใช้งบประมาณของสถานศึกษาให้เหมาะสมกับแผนงานและโครงการของสถานศึกษา วางแผนการใช้งบประมาณของสถานศึกษาโดยใช้หลักความพอดีระหว่างงบประมาณที่ได้รับและรายจ่ายของสถานศึกษาไม่สร้างหนี้และเกิดประโยชน์สูงสุดกับสถานศึกษา รู้จักผ่อนหนักผ่อนเบา อะลุ่มอล่วยตามความเหมาะสมไม่เคร่งครัดจนทำให้ผู้ร่วมงานเกิดความตึงเครียดหมกมุ่นใจและเสียขวัญในการทำงาน มีการประเมินตนเองอย่างเป็นกลางและเป็นระบบ พร้อมทั้งส่งเสริมสนับสนุนให้ครูและบุคลากรปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านการใช้จ่ายอย่างประหยัด

๒. หลักความมีเหตุผลการยึดหลักการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยการทำความเข้าใจกัน ร่วมกันคิดอ่าน ศึกษาข้อมูล ข้อความนำมาพิจารณาและปฏิบัติแก้ไขปัญหาด้วยเหตุผล มีความสอดคล้องกับภูมิสังคมและสภาพของสถานศึกษา มีการวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ปัญหาและแนวทางการดำเนินการในสถานศึกษา มีการตัดสินใจโดยใช้หลักเหตุผลเสมอ มีการมอบหมายหน้าที่รับผิดชอบให้แก่บุคลากรโดยคำนึงถึงความสามารถและความถนัดของบุคลากรเป็นหลัก มีการพิจารณาความดีความชอบที่ใช้หลักเหตุผลโดยคำนึงถึงผลการปฏิบัติงานในหน้าที่ของบุคลากรเป็นหลัก จัดให้มีการประชุมบุคลากรในงานด้านต่างๆ อย่างสม่ำเสมอเพื่อเป็นการระดมความคิดจากบุคลากร เพื่อนำข้อสรุปจากการประชุมไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลเป็นรูปธรรมต่อไป มีการวางแผนพัฒนาสถานศึกษาแบบแยกแยะออกเป็น ๓ ระยะคือ ระยะสั้น ระยะกลางและระยะยาว และส่งเสริมสนับสนุนให้ครูและบุคลากรมีการพิจารณาไตร่ตรองวิเคราะห์ ค้นหาปัจจัยที่เกี่ยวข้องและแสดงความคิดเห็นในการดำเนินการต่างๆ ของสถานศึกษา

๓. หลักการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี การที่ผู้บริหารสถานศึกษามีการวางแผนจัดการศึกษาของสถานศึกษาอย่างรอบคอบ รัดกุม เพื่อลดปัจจัยเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นกับโรงเรียนในทุกด้านโดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย สร้างความสัมพันธ์ที่ดีให้เกิดขึ้นกับบุคลากรทุกคน สร้างขวัญและกำลังใจให้กับบุคลากรทุกคน รู้เท่าทัน และพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลง มีการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน สร้างระบบที่เป็นหลักประกันความมั่นคงของสถานศึกษาวางมาตรการป้องกันความปลอดภัยในสถานศึกษา ระดมทรัพยากรที่ใช้ในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาจากชุมชน พร้อมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรทุกคนได้นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการปฏิบัติงานในหน้าที่และการดำเนินชีวิตประจำวัน

๔. เงื่อนไขความรู้ ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีความรู้ ความสามารถในการบริหารจัดการ มีวิสัยทัศน์ในการบริหารการศึกษาให้ทันสมัยกับการเปลี่ยนแปลง มีภาวะผู้นำมีมนุษย-สัมพันธ์ เป็นที่ยอมรับของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและมีความเป็นประชาธิปไตย เพื่อนำไปสู่การปฏิรูปการเรียนรู้ให้ผู้เรียนทุกคนมีความรู้ ความสามารถ บุคลิกลักษณะและคุณสมบัติตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างแท้จริงดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพ ควรมีลักษณะที่สำคัญคือนักพัฒนา นักแก้ปัญหา นักตัดสินใจ นักประนีประนอม นักการทูต นักวางแผนนักปกครองและนักปราชญ์ บูรณาการหลอมรวมเป็นการบริหารสถานศึกษาภายใต้เงื่อนไขความรู้ของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

๕. เงื่อนไขคุณธรรม ผู้บริหารสถานศึกษา มีหลักการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบ เพื่อการปฏิรูปการศึกษาที่จะต้องบริหารแบบมีส่วนร่วม มีลักษณะของผู้มีน้ำแบบประชาธิปไตยจะให้ความสำคัญ

ให้เกียรติและเคารพในศักดิ์ศรีของผู้ร่วมงาน ยอมรับและเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานแสดงความคิดเห็นร่วมแก้ปัญหาและร่วมตัดสินใจ เป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ มีความเชื่อมั่น เห็นคุณค่าของตนเองและผู้ร่วมงาน ซื่อสัตย์จริงใจ มีความสามารถกระตุ้น และจูงใจให้ความรักและความผูกพันในโรงเรียน หลอมรวมกันเป็นเงื่อนไขคุณธรรมในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้วยเช่นกันการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวปฏิบัติ ควบคู่ไปกับการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่มีคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนาอย่างจริงจัง เพื่อให้เกิดการพัฒนาประเทศที่สมดุล เป็นธรรมและยั่งยืนดังพันธกิจของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๐ มุ่งสู่สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันภายใต้แนวปฏิบัติของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เห็นควรกำหนดพันธกิจของการพัฒนาประเทศ ดังนี้

- ๑) พัฒนาคนให้มีคุณภาพ คุณธรรม นำความรอบรู้อย่างเท่าทัน
- ๒) เสริมสร้างเศรษฐกิจให้มีคุณภาพ เสถียรภาพและเป็นธรรม
- ๓) ดำรงความหลากหลายทางชีวภาพและสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อม
- ๔) พัฒนาระบบบริหารจัดการให้เกิดธรรมาภิบาล ภายใต้ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการสถานศึกษาสู่การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของ ตรีศูล พงษ์พันธุ์ (๒๕๕๑, หน้า ๗ - ๘) และชัยอนันต์ หาญจิต (๒๕๕๕, หน้า ๓๘) มีหลักการสำคัญคือ มีการประยุกต์องค์ความรู้ตามหลักความพอประมาณ หลักความมีเหตุผล หลักการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี และเงื่อนไขความรู้และเงื่อนไขคุณธรรม โดยมีแนวคิดที่ว่า ๑) ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีการกำหนดนโยบายโดยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างชัดเจน ๒) มีการวางแผนงานโครงการ การใช้งบประมาณอย่างเหมาะสม ๓) มีการบริหารงานบุคลากรด้วยความโปร่งใสเป็นธรรม ๔) มีการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับชุมชนและประยุกต์หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน ๕) มีการระดมทรัพยากรในชุมชนมาสนับสนุนการจัดการศึกษา ๖) ยึดหลักการประนีประนอมและกัลยาณมิตรกับหน่วยงานและบุคคลทั่วไป ๗) มีความเป็นประชาธิปไตย และ ๘) เน้นการบริหารงานเชิงวิชาการและการติดตามประเมินผลอย่างเป็นระบบทั้งนี้ภายใต้การบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลให้เหมาะสมกับบริบทและศักยภาพของสถานศึกษาโดยให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาการศึกษาที่เป็นรูปธรรมอย่างสม่ำเสมอ

วิเชียร ไชยบัง (๒๕๕๘, หน้า ๒๑-๒๒) กล่าวว่า จิตศึกษากับการพัฒนาปัญญาภายในเป็นรูปแบบนวัตกรรมที่พัฒนาขึ้นในโรงเรียนลำปลายมาศพัฒนาหรือโรงเรียนนอกกะลา ตั้งแต่ปีการศึกษา ๒๕๔๖ เพื่อให้เป็นแนวคิดและกระบวนการพัฒนาทั้งครูและเด็กให้เกิดการเรียนรู้และออกกำลังกายด้านใน หรือ ความฉลาดด้านจิตวิญญาณ ปัญญาภายใน หรือ ความฉลาดด้านในหมายรวมถึงความฉลาดทางด้านจิตวิญญาณ SQ และความฉลาดทางด้านอารมณ์ EQ ซึ่งได้แก่ การรับรู้อารมณ์และความรู้สึกของตนเอง (รู้ตัว) และผู้อื่น การเห็นคุณค่าในตัวเอง คนอื่น และสิ่งต่างๆ เพื่อการดำเนินชีวิตอย่างมีเป้าหมายและมีความหมาย การอยู่ด้วยกันอย่างภราดรภาพ ยอมรับในความแตกต่าง เคารพและให้เกียรติกัน การมีวินัย มีความรับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวม อยู่อย่างพอดีและพอใจได้ง่าย การมีสติอยู่เสมอ รู้เท่าทันอารมณ์เพื่อให้อารมณ์ต้องหยุด หรือไปต่อกับ สิ่งที่กำลังเป็นอยู่ มีความสามารถจัดการอารมณ์ตนเองได้ การมีสัมมาสมาธิ เพื่อกำกับความเพียรให้การเรียนรู้หรือการทำงานให้ลุล่วง มี

ความอดทนทั้งด้านร่างกายและจิตใจ การเห็นความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างตนเองกับสิ่งต่างๆ นอบน้อมต่อสรรพสิ่งที่เกื้อกูลกันอยู่ การมีจิตใจใหญ่มีความรักความเมตตาตามมหาศาล

พัฒนานวัตกรรมการเป็นหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการที่ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้จากปมปัญหาสู่ปัญญา PBL (Problem Based Learning) กระบวนการทำความเข้าใจต่อปัญหา และกระบวนการหาวิธีการหรือนวัตกรรมเพื่อแก้ปัญหาผู้เรียนจะต้องใช้ความรู้อันหลากหลาย (Multi Knowledge) และ ทักษะที่หลากหลาย (Multi Skills) ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเข้าถึงความเข้าใจหลักของเนื้อหาชุดนั้น และเกิดทักษะอันหลากหลายที่จำเป็นสำหรับศตวรรษใหม่ (๒๑st Century Skills) ได้แก่ ทักษะการเรียนรู้และการเรียนอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ทักษะการสังเคราะห์ข้อมูลและการจัดการความรู้ ทักษะชีวิต (ทำกินเป็น อยู่ได้ ใช้เป็น) เช่น ทักษะ ICT การทำงานร่วมกัน การจัดการความขัดแย้ง การสื่อสาร การคิดหลายระดับ การสร้างปัจจัยการดำเนินชีวิต การดูแลสุขภาพ การแสวงหาข้อมูล การปรับตัว การออกแบบวิถีชีวิต อุบิสัย การชี้นำตนเอง จิตสำนึกต่อคนอื่น วัฒนธรรมอื่น และต่อโลก

สร้างชุมชนการเรียนรู้วิชาชีพ พัฒนานวัตกรรมการสำหรับองค์กรเพื่อมุ่งพัฒนาครู และการพัฒนาองค์กรที่เรียกว่า ชุมชนการเรียนรู้วิชาชีพ (Professional Learning Community) PLC ซึ่งมีองค์ประกอบสองส่วนที่สำคัญคือ การสร้างความเป็นชุมชนให้เกิดขึ้นในองค์กร และ การจัดให้มีกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างหลากหลายระหว่างกัน เป้าหมายสำคัญของ PLC คือ การสร้างการเรียนรู้ของครูร่วมกันเพื่อให้ทุกคนได้ยกระดับความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่จะสอน มีทักษะการจัดการเรียนการสอน และ มีจิตวิญญาณของความเป็นครูในแบบโรงเรียนนอกกะลาการพัฒนาประชากรและเยาวชนทุกคนให้มีคุณธรรมจริยธรรม สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จะส่งผลให้ประเทศชาติมีความเจริญก้าวหน้าได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะการพัฒนาให้นักเรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งกายและใจ มีความรู้ มีคุณธรรม จริยธรรม ต้องเริ่มพัฒนาปัญญาจากภายในและปัญญาภายนอก เมื่อคนรู้จักตนเองแล้วก็ย่อมจะเข้าใจสรรพสิ่งรอบตัว สามารถดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข ซึ่งมีแนวทางการพัฒนา ๓ องค์ประกอบ ดังนี้

๑. ด้านสภาพแวดล้อมและสนามพลังเป็นการจัดสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ สะอาด ร่มรื่น สงบ ปลอดภัย ใกล้เคียงธรรมชาติ มีฐานการเรียนรู้ที่น่าสนใจมีอุปกรณ์เครื่องมือ สื่อนวัตกรรมที่ทันสมัย รวมถึงการจัดระบบการทำงานที่ไม่บีบบังคับเกินไป

๒. ด้านสัมพันธ์ภาพและการสื่อสาร เป็นการสร้างความเป็นกันเอง ยิ้มแย้มแจ่มใส การพูดคุยสนทนาแบบกัลยาณมิตร เน้นการฟังแบบลึกซึ้ง ให้ความไว้วางใจ มีจิตใจ ให้อภัยให้เกียรติ รวมถึงกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของบุคลากร Professional Learning Community (PLC)

๓. ด้านกิจกรรมจิตศึกษาเสริมปัญญาเชิงบวก เป็นปัจจัยเกื้อหนุนการชี้ทางที่ถูกต้องและการเป็นแบบอย่าง สร้างความศรัทธาในสิ่งที่ดีงาม ลดการเปรียบเทียบ การตีค่า การควบคุม การพูดคำหยาบคำพูดด่าทอ การใช้ความรุนแรง ควรเพิ่มการสร้างภาพลักษณ์ด้านบวก ส่งเสริมพฤติกรรมเชิงบวก มุ่งให้มีสติรู้ตัว มีสมาธิจดจ่อ บ่มเพาะพลังเมตตา พลังสงบและการผ่อนคลาย

แนวคิดการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ

โรงเรียนวิถีพุทธ คือโรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมทางพุทธศาสนามาใช้หรือประยุกต์มาใช้ในการบริหารจัดการและการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา เน้นการบูรณาการตามหลักไตรสิกขา คือศีล สมาธิ ปัญญา เรียนรู้ผ่านการพัฒนา “การกิน อยู่ ดู ฟังเป็น” มีปัญญาเข้าใจในคุณค่าแท้ ใช้กระบวนการทางวัฒนธรรมแสดงปัญญา มีวัฒนธรรม เมตตาเป็นรากฐานการดำเนินชีวิต

ลักษณะสำคัญของโรงเรียนวิถีพุทธ เน้นการจัดสภาพทุกๆ ด้านเพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนพัฒนาตามหลักพุทธธรรมอย่างบูรณาการที่ส่งเสริมให้เกิดความเจริญงอกงามตามลักษณะแห่งปัญญา วุฒิธรรม ๔ ประการ คือ ๑) สัจปุริสสังเสวะ หมายถึงการอยู่ใกล้คนดี ใกล้ผู้มีมีครู อาจารย์ดี มีข้อมูลมีสื่อที่ดี ๒) สัทธัมมัสสวนะ หมายถึงเอาใจใส่ศึกษา โดยมีหลักสูตรการเรียนการสอนที่ดี ๓) โยนิโสมนสิการ หมายถึง มีกระบวนการคิดวิเคราะห์พิจารณา เหตุผลที่ดีและถูกวิธี ๔) ธัมมานุสธัมมปฏิบัติ หมายถึง ความสามารถนำความรู้ไปใช้ได้ถูกต้องเหมาะสมโดยมีการจัดบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้ตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธ ตามแนวคิดการบริหารจัดการเบื้องต้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, ๒๕๔๗, หน้า ๒๕ - ๒๘) ดังนี้

๑. ด้านกายภาพ จัดอาคารสถานที่สภาพแวดล้อม ห้องเรียนและแหล่งเรียนรู้ที่ส่งเสริมลักษณะการพัฒนา ศีล สมาธิ ปัญญา มีศาลาพุทธศาสนา พระพุทธรูปเด่น มีมุมหรือห้องให้ศึกษาพุทธธรรม บริหารจิตเจริญภาวนา บริเวณโรงเรียนเป็นธรรมชาติ รมรื่น ชวนมีใจสงบ มีป้ายนิเทศและกิจกรรมส่งเสริมประเทืองปัญญา

๒. ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีพุทธสถานศึกษามีการจัดกิจกรรมวิถีชีวิตประจำวัน ประจำสัปดาห์หรือโอกาสต่างๆ เป็นภาพรวมของสถานศึกษาที่ปฏิบัติ บูรณาการทั้งศีล สมาธิ ปัญญา ด้วยสติสัมปชัญญะ เพื่อเป็นไปตามคุณค่าแท้ของการดำเนินชีวิต ด้วยกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น กิจกรรมสวดมนต์ไหว้พระ กิจกรรมสมาธิ กิจกรรมอาสา ทาวิเศษ เป็นต้น

๓. ด้านการเรียนการสอน สถานศึกษาจัดให้มีหลักสูตรสถานศึกษาจัดการเรียนการสอนที่บูรณาการพุทธธรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้บูรณาการสู่การปฏิบัติโดยการนำฐานความคิดของพุทธธรรมเป็นฐานเชื่อมโยงสู่หลักธรรมในการพัฒนาตนเองและผู้อื่น กระบวนการเรียนรู้มีลักษณะ “สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น” ให้ผู้เรียนมีการพัฒนากายภาวนา ศีลภาวนา จิตภาวนาและด้านปัญญาภาวนา เพื่อประโยชน์การเรียนรู้ที่เพิ่มพูนภูมิปัญญา

๔. ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ สถานศึกษาส่งเสริมบรรยากาศใฝ่เรียนรู้มีกัลยาณมิตร เคารพอ่อนน้อม ยิ้มแย้มแจ่มใส มีความเมตตากรุณาต่อกัน โดยครูต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ผู้เรียนและบุคคลอื่น

๕. ด้านการบริหารจัดการ สถานศึกษาแสวงหาความร่วมมือจากชุมชน โดยจัดการ ศึกษาตามสภาพความพร้อม คำนึงถึงสภาพงดงามของโรงเรียนวิถีพุทธที่สะท้อนการนำหลักธรรมพุทธศาสนาใช้พัฒนาผู้เรียน ประกอบด้วย ๑) ด้านหลักสูตรสถานศึกษาสอดคล้อง เพิ่มเติม บูรณาการ วิสัยทัศน์ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ คุณธรรม จริยธรรม ไตรสิกขา ๒) ผู้สอนเป็นตัวอย่างที่ดี กัลยาณมิตร อ่อนโยน ให้กำลังใจ ๓) การจัดการเรียนรู้พัฒนาผู้เรียนรอบด้าน จัดโอกาส ปฏิบัติธรรม สร้างวัฒนธรรมแสวงปัญญา เมตตาให้เกิดการเรียนรู้แบบโยนิโสมนสิการ

แนวคิดการบริหารจัดการโรงเรียนดีศรีตำบล

แนวคิดการบริหารจัดการโรงเรียนดีศรีตำบล เป็นการบริหารจัดการโรงเรียนทั้งระบบ (Whole School Approach) เพื่อให้เกิดเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาบ้าน วัด โรงเรียน “บวร” หรือบ้าน โรงเรียน มัสยิด “บรม” ให้เกิดการพัฒนาต่อเนื่องและยั่งยืน แบ่งออกเป็น ๔ ด้านได้แก่ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, ๒๕๕๖, หน้า ๔-๑๕)

๑. การบริหารจัดการ โดยผู้บริหารโรงเรียนและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ร่วมกันวางแผนจัดหาทรัพยากรเพื่ออำนวยความสะดวกให้ครูและนักเรียนทุกคน

๒. การจัดการเรียนการสอน โดยครูทั้งโรงเรียนและภูมิปัญญาท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียน ห้องปฏิบัติการและแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ภายในและนอกโรงเรียน

๓. การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ โดยนักเรียนแต่ละคนอาสาสมัครใจเข้าร่วมโครงการที่ตนสนใจก่อตั้งเป็นชมรมหรือโครงการขึ้นมาเอง มีครูเป็นผู้ให้คำปรึกษาและผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้ให้การสนับสนุนด้านทรัพยากรต่างๆ

๔. การมีส่วนร่วมของชุมชน โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำศาสนาในวัด มัสยิดใกล้โรงเรียน ผู้ปกครองและคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาโรงเรียนทุกด้าน ตามที่กำหนดไว้ในแผน โดยมีเป้าหมายชัดเจน

ในการดำเนินการมีเป้าหมายในการพัฒนา ตามนโยบาย ๗-๗-๗-๗ ดังนี้

๑. ปัจจัยนำเข้า (Inputs) เป็นสิ่งที่โรงเรียนต้องแสดงให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรม ๗ ข้อ
๒. กระบวนการ (Process) พัฒนาโรงเรียนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของนักเรียน ๗ ข้อ
๓. กระบวนการฝึกนิสัย (Process) ฝึกนิสัยให้ผู้เรียนเป็นผู้มีศีลธรรมคุณธรรม ๗ ข้อ
๔. ผลลัพธ์ (Output) ผลการดำเนินงานเมื่อสิ้นสุดปีการศึกษา ๗ ข้อ

แนวคิดการบริหารจัดการโรงเรียนมาตรฐานสากล (World Class Standard School)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้นำแนวคิดการบริหารจัดการโรงเรียนมาตรฐานสากลมาใช้ ซึ่งถือได้ว่าเป็นนวัตกรรมจัดการศึกษาในการยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพมาตรฐานเทียบเท่าสากล ซึ่งดำเนินการในโรงเรียนระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา ในปีการศึกษา ๒๕๕๓ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (๒๕๕๕, หน้า ๑๕-๒๐) กำหนดคุณลักษณะโรงเรียนมาตรฐานสากล (World Class Standard School) ไว้ว่า จะต้องเป็นโรงเรียนที่พัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนอย่างมีคุณภาพเทียบเคียงมาตรฐานสากลรวมทั้งมีการบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพเพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพคือเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถและคุณลักษณะเทียบเคียงมาตรฐานสากลและมีศักยภาพเป็นพลโลกสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ที่มุ่งเน้นพัฒนาคุณภาพเยาวชนสำหรับยุคศตวรรษที่ ๒๑ อีกทั้งเป็นไปตามปฏิญญาว่าด้วยการจัดการศึกษา UNESCO คือ Learning to Know, Learning to do, Learning to Live With the Others, Learning to be ซึ่งแนวทางการบริหารจัดการสู่คุณภาพ มีเป้าหมายและตัวชี้วัดความสำเร็จโรงเรียนมาตรฐานสากล ดังนี้

๑. ด้านผู้เรียน
๒. ด้านหลักสูตรและการเรียนการสอน
๓. ด้านบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพ (Quality System Management)

- ๓.๑ คุณภาพบุคลากร ๑) คุณภาพของผู้บริหารโรงเรียน ๒) คุณภาพครู
 ๓.๒ ด้านระบบการบริหารจัดการ
 ๓.๓ ด้านปัจจัยพื้นฐาน
 ๓.๔ ด้านเครือข่ายร่วมพัฒนา
 ๓.๕ ด้านการวิจัยและพัฒนา

ในลักษณะการบริหารจัดการโรงเรียนลักษณะนี้ ทำให้มีการผลักดันการปรับเปลี่ยนเพื่อเพิ่มศักยภาพการจัดการศึกษาให้พร้อมสำหรับการแข่งขันในเวทีโลก ทำให้โรงเรียนเป็นหน่วยบริการทางการศึกษาในมิติที่กว้างขึ้น หลักสูตรการเรียนการสอนมีความเป็นสากล การพัฒนาทักษะการคิดผู้เรียน และการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม การสอนภาษาต่างประเทศ มีความเข้มข้นขึ้นและมีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบสามารถพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

แนวคิดการบริหารจัดการโรงเรียนสัตยาไส

อาจารย์ ชุมสาย ณ อยุธยา (๒๕๕๗, หน้า ๔ – ๖) ได้สรุปแนวคิดการบริหารจัดการโรงเรียนสัตยาไสไว้ว่า โรงเรียนสัตยาไสเป็นโรงเรียนประจำ เปิดทำการเรียนการสอนตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๕ โดยเปิดตั้งแต่ระดับอนุบาลถึงมัธยมศึกษาปีที่ ๖ ตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ โรงเรียนสัตยาไสมี ๕๓ ประเทศทั่วโลก ภายใต้มูลนิธิสัตยาไสไม่มีการเก็บค่าเล่าเรียนแต่อย่างใด ที่ประเทศไทยอยู่ภายใต้การดูแลของ ดร.อาจารย์ ชุมสาย ณ อยุธยา เป็นผู้บริหารสูงสุดของโรงเรียน ตั้งอยู่เลขที่ ๙๙ หมู่ ๒ ตำบลลำน้ำรายณ์ อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี มีพื้นที่ประมาณ ๓๐๐ ไร่เศษ เป็นธรรมชาติป่าเขา หนองบึง สงบ ร่มรื่น มีนักเรียน ๓๕๒ คน ครู ๔๙ คน อัตราส่วนครูต่อนักเรียน ๑:๖ โดยประมาณเปิดสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาลถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ จำนวน ๑๒ ห้องเรียน ห้องเรียนละไม่เกิน ๓๐ คน เป็นโรงเรียนประจำ นักเรียนพักค้างภายในโรงเรียน รับประทานอาหารมังสวิรัตของทางโรงเรียน ยกเว้นนักเรียนชั้นอนุบาลไป-กลับ และรับเฉพาะเด็กบ้านใกล้โรงเรียนโรงเรียนสัตยาไสสำหรับในระดับมัธยมปลาย มีสายวิทย์-คณิต ศิลป์-ภาษา (อังกฤษ, ญี่ปุ่น, จีน) และจะเปิดสอนในสายอื่นๆ ตามลำดับ มี Summer เพื่อให้ให้นักเรียนได้เลือกประเทศที่ต้องการและไปอยู่กับ Host Family แลกเปลี่ยนภาษาและวัฒนธรรม โรงเรียนแห่งนี้อยู่ภายใต้กฎ “ความรัก ความเมตตา” โดยเด็กนักเรียนและคุณครูอยู่ในโรงเรียนเป็นเสมือนครอบครัวใหญ่ ทุกคนดูแลช่วยเหลือกัน มีอาจารย์แลกเปลี่ยนจากต่างประเทศมาสอนภาษา ทางโรงเรียนได้เน้นให้เด็กนักเรียนเป็นคนดี ไม่ได้เน้นให้เป็นคนเก่งเพียงอย่างเดียว เพื่อเด็กจะได้เป็นผู้ใหญ่ที่ดีในอนาคต สังคมต้องการคนดีและคนเก่งควบคู่กันไป

ปรัชญาของโรงเรียน

“ปลายทางการศึกษา คือ อุปนิสัยที่ดีงาม”

วัตถุประสงค์ของโรงเรียน

เพื่อให้นักเรียนเจริญเติบโตเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีความเป็นเลิศทางคุณธรรม วิชาการและกีฬา สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมปัจจุบันได้อย่างมีความสุข

วิสัยทัศน์ของโรงเรียน

เด็กจะได้รับการอบรมบ่มนิสัยให้มีความรัก ความเมตตา กรุณา มีกิริยามารยาทที่ดีงาม มีความอ่อนน้อมถ่อมตน ซื่อสัตย์ สุจริต กล้าหาญ กตัญญู มั่นใจในตนเอง รู้จักคิด เสียสละ มีระเบียบวินัย ปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างผู้มีความรับผิดชอบและรักวัฒนธรรมไทย

สาระสำคัญ

๑. ด้านหลักสูตร

๑.๑ ใช้หลักสูตรสถานศึกษาโดยยึดมาตรฐานแกนกลาง มีการเรียนรู้สาระครบทั้ง ๘ สาระ

๑.๒ เพิ่มกิจกรรมการเรียนรู้อีก ๑ กิจกรรมคือกิจกรรมทักษะชีวิต

๒. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

โรงเรียนสัตยาไส ใช้หลัก “Educate” โดยมุ่งดึงสิ่งที่ดีจากนักเรียน ตั้งคำถามที่ดีและสร้างสรรค์โน้มนำให้สวดมนต์ ปฏิบัติสมาธิ ระลึกถึงบุญคุณของผู้อื่น บุญคุณของสรรพสิ่ง มีความนอบน้อม มีความเคารพ มีความเมตตา กรุณา ฯลฯ อยู่เป็นปกตินิสัย “คุณธรรม ๕ ประการ” ซึ่งถือเป็นหลักในการดำเนินชีวิตและดำเนินกิจกรรมทั้งหลายในโรงเรียนสัตยาไสคือ ๑) เปรมา (ความรักความเมตตา) ๒) สัตยา (ความจริง) (สัตยาไสย = มารดาแห่งความจริง) ๓) ธรรมา (การประพฤติชอบ) ๔) สันติ (ความสงบสุข) ๕) อหิงสา (การไม่เบียดเบียน) และมีเป้าหมายในการจัดการศึกษาตามอักษรย่อที่รวมกันเป็นคำว่า “EDUCATION” คือ ๑) Enlightenment (การรู้แจ้ง) ๒) Duty and Devotion (การปฏิบัติหน้าที่และการเสียสละอุทิศตน) ๓) Understanding (ความเข้าใจอย่างแท้จริง) ๔) Character (อุปนิสัยที่ดีงาม) ๕) Action (การนำความรู้ไปปฏิบัติ) ๖) Thanking (การมีใจกตัญญูรู้คุณ) ๗) Integrity (ความมีเกียรติ) ๘) Oneness (ความมีใจสมาน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน) ๙) Nobility (ความสง่างาม) โรงเรียนใช้หลักการ “การเรียนรู้โดยนักเรียนเป็นศูนย์กลาง” และ “การเรียนรู้แบบบูรณาการ” เช่น ให้นักเรียน (เริ่มแต่ชั้นอนุบาล) ร่วมกำหนดหัวข้อที่จะเรียนรู้ แล้วครูเป็นผู้เอื้ออำนวย (ไม่ใช่สอน) ให้นักเรียนได้เรียนรู้โดยเน้นการเรียนรู้จากการได้ปฏิบัติ ได้เห็น ได้ฟัง ได้สัมผัส ได้ทดลอง ได้คิดอย่างเหมาะสม ทำให้เด็กเป็นคนเก่งคนดี ในส่วนของการเรียนรู้อย่างบูรณาการก็มีตัวอย่างของการ “บูรณาการ การเรียนรู้ เรื่อง สุขกาย สบายใจ” ซึ่งนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ – ๓ เรียนด้วยกัน เริ่มต้นด้วยการนั่งสมาธิร่วมกัน แล้วแบ่งเป็น ๔ กลุ่ม แยกย้ายไปเรียนรู้ไปตามฐานการเรียนรู้ ๔ ฐาน กลับมารวมกันในช่วงท้าย แต่ละกลุ่มนำเสนอผลการเรียนรู้จากแต่ละฐานพร้อมอภิปราย แล้วจบด้วยการทำสมาธิ แผ่เมตตาและทำความเคารพ

สำหรับสาระที่มีการเรียนรู้จากแต่ละฐาน ประกอบด้วยสาระการเรียนรู้ ๘ กลุ่ม ได้แก่

- ๑) ภาษาไทย (เรียนรู้มารยาทในการสนทนาเพื่อให้ผู้อื่นรู้สึกดี)
- ๒) สังคม ศาสนาและวัฒนธรรม (เรียนรู้เรื่องคุณธรรมกับการดำรงชีวิต)
- ๓) ดนตรี (ขับร้องเพลง Think good – Speak good – Do good)
- ๔) คณิตศาสตร์ (เรียนรู้เรื่องปริมาณ)
- ๕) วิทยาศาสตร์ (เรียนรู้เรื่องสารเสพติดประเภทต่างๆ และผลกระทบต่อระบบในร่างกาย)
- ๖) การงานอาชีพและเทคโนโลยี (เรียนรู้การทำน้ำผลไม้ อาหารที่ให้ประโยชน์ต่อร่างกาย)
- ๗) สุขศึกษาและพลศึกษา (เรียนรู้ประโยชน์ของการออกกำลังกายเพื่อสุขภาพที่ดีพร้อมสำหรับวัยที่กำลังเจริญเติบโต)
- ๘) ภาษาต่างประเทศ (เรียนรู้ศัพท์ภาษาอังกฤษจากบทเพลงและกิจกรรมคุณค่าความเป็นมนุษย์)

โรงเรียนสัตยาไสได้นำหลัก “ศีล สมาธิ ปัญญา” มาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน เน้น “ความรักความเมตตา” และ “คุณธรรม” โดยบูรณาการเข้าไปในการเรียนการสอนและกิจกรรมทั้งหลาย เช่น ก่อนรับประทานอาหาร จะมีการสวดมนต์ ขอบคุณพ่อแม่ ครู ธรรมชาติ โดยมีนักเรียนเป็นผู้นำนักเรียนทุกคนกล่าวถ้อยคำ “ข้าวทุกจาน อาหารทุกอย่าง...” ตามด้วยการพูดเป็นภาษาอังกฤษ (เด็กอนุบาลก็พูดอย่างนี้ ทั้งสองภาษา) หลักการสอนของโรงเรียน เน้นหลัก ๓H คือ Head = สมอง Heart = หัวใจ Hand = การกระทำ การเรียนการสอนเริ่มจากความคิดดี คิดด้านบวกแล้วถ่ายทอดออกมาเป็นการกระทำ ที่ดีเวลาพูดก็พูดจากใจ การสอนคุณธรรมสอนผ่านนิทานคุณธรรม

๓. ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน จัดกิจกรรมโฮมรูมในห้องจริยธรรม หรือห้องสวดมนต์ เรียกว่า กิจกรรมคุณค่าของความเป็นมนุษย์จัดทุกวันวันละ ๕๐ นาที ในเวลา ๐๘.๐๐ – ๐๘.๕๐ น. ซึ่งดำเนินการโดย ดร.อาจง ชุมสาย ณ อยุธยา ช่วงนี้จัดได้ว่าเป็นศูนย์รวมจิตใจของนักเรียน รายละเอียดของกิจกรรม คือ การไหว้พระ สวดมนต์นั่งสมาธิ ฟังการอบรมคุณธรรม จริยธรรม มีเกมและกิจกรรมต่างๆ หลากหลายสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมในทุกสาระการเรียนรู้ สอนทักษะชีวิตในการอยู่ร่วมกัน นักเรียนได้เรียนรู้ตามศักยภาพของตน ตลอดจนการส่งเสริมศักยภาพของนักเรียน โดยใช้กิจกรรมชมรมตามความสนใจ ฝึกให้นักเรียนรู้จักคิด วิเคราะห์อย่างมีเหตุผล เพื่อเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ นักเรียนจึงกล้าพูด กล้าแสดงความคิดเห็น เน้นการเรียนการสอนแบบโครงการตั้งแต่ชั้นอนุบาลจนถึงมัธยมศึกษา มีแหล่งเรียนรู้ ศูนย์การเรียนรู้ด้านเทคโนโลยีอย่างเพียงพอต่อนักเรียน มีครู เพื่อน รุ่นพี่ รุ่นน้อง เป็นกัลยาณมิตร ให้การช่วยเหลือซึ่งกันและกันโดยครูจะเป็นที่ปรึกษาดูแลอย่างใกล้ชิด ทำให้เกิดความอบอุ่นมีความรัก ความผูกพันต่อกัน

๔. บทบาทของครู เป็นผู้อำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ครูไม่เป็นผู้สอน แต่ครูเป็นแบบอย่างและพยายามดึงความดีออกมาจากนักเรียนใช้วิธีการเรียนรู้แบบ “ร่วมมือกัน” ไม่ใช่แบบ “แข่งขันกัน” ให้นักเรียนมีบทบาทในการเลือกว่าจะเรียนอะไร เรียนที่ไหนและเรียนอย่างไร เป็นต้น ครูของโรงเรียน รวมทั้งผู้บริหาร มีกฎอยู่ ๒ ข้อ ข้อแรกคือ เป็นตัวอย่างที่ดี ข้อสองคือ ถ้าจำข้อหนึ่งไม่ได้ให้กลับไปดูข้อหนึ่งใหม่ ครูจะอยู่ร่วมกับเด็กและปฏิบัติตนประหนึ่งแม่ของเด็กๆ ที่เปี่ยมด้วยความรัก ความเมตตา

๕. ชาวต่างชาติศึกษาดูงาน การศึกษาดูงานจากโรงเรียนสัตยาไส นอกจากคณะครูโรงเรียนต่างๆ ในประเทศไทยได้มาศึกษาดูงานแล้ว ส่วนหนึ่งเป็นชาวต่างชาติ เพราะโรงเรียนนี้ได้จัดการเรียนการสอนเป็นสองภาษา จึงทำให้โรงเรียนประสบความสำเร็จ ชาวต่างชาติจึงให้ความสนใจมาศึกษาดูงานพักในโรงเรียนเป็นเวลาหลายสัปดาห์ และยังช่วยสอนภาษาอังกฤษและให้การสนับสนุนในเรื่องของทุนการศึกษาแก่โรงเรียนด้วย

๖. ด้านการบริหารจัดการ โรงเรียนมีคณะกรรมการบริหารโรงเรียน เป็นผู้กำหนดเป้าหมายและนโยบายในการจัดการศึกษา มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เน้นคุณธรรม จริยธรรม นำหน้าวิชาการ รูปแบบการจัดโรงเรียนเป็นโรงเรียนประจำกินนอน มูลนิธิสัตยาไส เป็นผู้บริจาคเงินให้แก่โรงเรียนในการดำเนินกิจการ โรงเรียนไม่เก็บค่าเล่าเรียน แต่เก็บค่าใช้จ่ายส่วนตัวของนักเรียน

๗. ผลผลิต นักเรียนที่โรงเรียนสัตยาไส มีคุณธรรมและความรู้ เพราะนักเรียนโรงเรียนสัตยาไส มีวินัย พึ่งพาตนเอง จากการทำสิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และสามารถสอบเข้ามหาวิทยาลัย ได้ร้อยละ ๑๐๐ เกินเป้าหมายที่เขตพื้นที่กำหนดไว้

การนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาโรงเรียนอื่นๆ ที่สนใจการบริหารจัดการรูปแบบนี้ คือ

๑. ด้านหลักสูตร ควรจะเพิ่มกิจกรรมทักษะชีวิตเข้าไปทุกกลุ่มสาระ
 ๒. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน สอนแบบบูรณาการ จัดให้การเรียนการสอนแบบยืดหยุ่น นำหลักการจัดกิจกรรมที่สอนให้นักเรียนคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล คิดเป็น พูดเป็น กล้าคิด กล้าทำ กล้าแสดงออกในทางที่ถูกที่ควรไปใช้ในโรงเรียน ปลูกฝังให้นักเรียน ฝึกให้เห็นคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีอุปนิสัยที่ดีงาม ฝึกการเป็นผู้นำให้กับนักเรียน
 ๓. บทบาทของครู เป็นกัลยาณมิตร มีความเอื้ออาทรเป็นแบบอย่างที่ดี การส่งเสริมผู้เรียนให้เรียนตามศักยภาพอย่างสูงสุด
 ๔. การจัดบรรยากาศสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนและห้องเรียนให้เป็นธรรมชาติและสงบร่มเย็น ได้ใกล้ชิดกับธรรมชาติ
 ๕. การบริหารจัดการศึกษา ผู้บริหาร ครูและชุมชนต้องร่วมมือกัน
- จากแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการสถานศึกษาที่มีประสิทธิผลเพื่อการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักวิชาการ นักคิดนักการศึกษา หน่วยงานและแนวการบริหารโรงเรียนสู่ความสำเร็จหลายรูปแบบตามที่นำเสนอ ประกอบด้วย ธีรโชติ เกิดแก้ว (๒๕๕๑, หน้า ๒๔) เรื่อง การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน, กระทรวงศึกษาธิการ (๒๕๕๐, หน้า ๕๔) เรื่อง แนวทางการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้ามาประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษา, ตรีศูล พงษ์พันธุ์ (๒๕๕๑, หน้า ๗ - ๘) และชัยอนันต์ หาญจิต (๒๕๕๕, หน้า ๓๘) เรื่อง การบริหารจัดการสถานศึกษาสู่สถานศึกษาพอเพียง, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (๒๕๔๗, หน้า ๒ - ๓) เรื่อง แนวคิดการบริหารจัดการโรงเรียนต้นแบบโรงเรียนในฝัน (โรงเรียนดีประจำอำเภอ), สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (๒๕๔๗, หน้า ๘) เรื่องแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการสถานศึกษาสู่สถานศึกษาพอเพียง ตามแนวทางการบริหารจัดการโรงเรียน รางวัลพระราชทาน, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (๒๕๔๗, หน้า ๒๕ - ๒๘) เรื่อง แนวคิดการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (๒๕๕๖, หน้า ๔-๑๕) เรื่อง แนวคิดการบริหารจัดการโรงเรียนดีศรีตำบล, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (๒๕๕๕, หน้า ๑๕-๒๐) เรื่องกำหนดคุณลักษณะโรงเรียนมาตรฐานสากล (World Class Standards School) อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา (๒๕๕๗, หน้า ๔ - ๖) เรื่องแนวคิดการบริหารจัดการโรงเรียนสัตยาไส และ วิเชียร ไชยบัง (๒๕๕๘, หน้า ๒๑-๒๒) เรื่อง จิตศึกษากับการพัฒนาปัญญาภายใน ผู้วิจัยจึงได้พิจารณาดำเนินการสังเคราะห์เพื่อนำมากำหนดเป็นองค์ประกอบหลักของการวิจัยได้ดังตารางด้านล่างนี้

ตารางที่ ๑ แสดงผลการสังเคราะห์แนวคิดในการบริหารจัดการสถานศึกษาที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อกำหนดองค์ประกอบหลักของรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาที่มีประสิทธิผลเพื่อการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

องค์ประกอบหลัก	๑.การ พัฒนา หลักสูตร สถาน ศึกษา	๒. การจัด กิจกรรม การเรียนรู้ คุณธรรม	๓. การจัด สภาพ แวดล้อม ในสถาน ศึกษา	๔.การ จัดระบบ บริหาร จัดการ ร่วมกัน	๕.การ กำหนด นโยบาย โดยการมี ส่วนร่วม	๖. การ ประเมิน ผลผลิต และ ผลลัพธ์	๗.การ พัฒนา คุณภาพ บุคลากร
๑.ธีรโชติ เกิดแก้ว (๒๕๕๑)	✓	✓	✓				✓
๒.กระทรวงศึกษาธิการ (๒๕๕๐)	✓	✓	✓	✓	✓		
๓.ตรีศุล พงษ์พันธุ์ (๒๕๕๑) และชัยอนันต์ หาญจิต (๒๕๕๕)	✓		✓	✓	✓	✓	✓
๔.สพฐ. (๒๕๔๗):โรงเรียน รางวัลพระราชทาน	✓		✓	✓	✓	✓	✓
๕.สพฐ. (๒๕๔๗):โรงเรียน ต้นแบบโรงเรียนในพื้นที่	✓	✓	✓	✓	✓		✓
๖. สพฐ. (๒๕๔๗) :โรงเรียน วิถีพุทธ		✓	✓	✓	✓	✓	
๗. สพฐ. (๒๕๕๖) :โรงเรียน ดีศรีตำบล ฯลฯ	✓	✓		✓	✓	✓	✓
๘. สพฐ.(๒๕๕๕):โรงเรียน มาตรฐานสากล (world- class standardschool)	✓	✓		✓	✓	✓	✓
๙. อัจฉริยะ สบาย ณ อยุธยา (๒๕๕๗):โรงเรียนสัตยาไส	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
รวมแนวคิด	๘	๘	๘	๘	๘	๖	๗
๑๐.วิเชียร ไชยบัง (๒๕๕๘)		✓	✓				✓

จากตารางที่ ๑ สรุปได้ว่า แนวคิดในการบริหารจัดการสถานศึกษาที่มีประสิทธิผลเพื่อการเรียนรู้และสอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอันจะส่งผลให้การบริหารจัดการสถานศึกษาบรรลุเป้าหมาย ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีแนวทางการดำเนินงานนำไปสู่การปฏิบัติได้จริงและเกิดรูปธรรมเป็นที่ยอมรับของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยจะต้องดำเนินการอย่างน้อยใน ๕ ด้าน ประกอบด้วย ๑) การบริหารจัดการแบบร่วมทำ ๒) การกำหนดนโยบายร่วมใจ ๓) การจัดหลักสูตรแบบบูรณาการ ๔) การจัดการเรียนรู้คู่คุณธรรม และ ๕) การจัดสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาซึ่งงานวิจัยนี้ได้นำมากำหนดเป็นองค์ประกอบหลักของรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาที่มีประสิทธิผลเพื่อการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงต่อไป

สำหรับประเด็นรายการประเมินผลผลิตและผลลัพธ์ การพัฒนาคุณภาพบุคลากรผู้วิจัยไม่ได้นำมาเป็นองค์ประกอบในการวิจัยครั้งนี้เนื่องจากทั้งสองรายการนั้นเป็นกิจกรรมรวมของการบริหารจัดการอยู่แล้วถ้าสถานศึกษามีการบริหารจัดการแบบร่วมทำก็จะมีการประเมินผลผลิตและผลลัพธ์และการพัฒนาบุคลากรให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพด้วย อีกประการหนึ่งในรายการปฏิบัติขององค์ประกอบย่อยจะปรากฏการดำเนินงานกิจกรรมดังกล่าวสอดแทรกอยู่แล้ว

หลักการบริหารจัดการสถานศึกษียึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามองค์ประกอบหลัก

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถประยุกต์ใช้ในการพัฒนาประเทศในด้านต่างๆ ได้อย่างกว้างขวาง เช่น การประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพคนทั้งด้านความรู้และคุณธรรม การพัฒนาด้านสังคมเพื่อพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนและท้องถิ่น การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ รวมทั้งการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวในการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อนำไปสู่ความยั่งยืน และการบริหารจัดการสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพโดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย ประกอบด้วย ๕ องค์ประกอบหลัก ดังนี้

การบริหารจัดการแบบร่วมทำ

การบริหารจัดการแบบร่วมทำหรือการบริหารแบบมีส่วนร่วม เป็นเทคนิคหนึ่งในการบริหารจัดการที่นำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งจะส่งผลให้ผู้บริหารสถานศึกษาประสบความสำเร็จในการพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งมีแนวดำเนินการดังนี้

การบริหารวิชาการ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๕๔๕ (๒๕๔๕, หน้า ๑๖) ได้กล่าวถึง การบริหารวิชาการว่า งานวิชาการเป็นงานหลักหรือเป็นภารกิจของสถานศึกษาที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๕๔๕ มุ่งให้กระจายอำนาจในการบริหารจัดการไปให้สถานศึกษาให้มากที่สุดด้วยเจตนารมณ์ที่จะให้สถานศึกษาดำเนินการได้โดยอิสระคล่องตัวรวดเร็วสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนสถานศึกษาชุมชนท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่ายซึ่งจะเป็นปัจจัยสำคัญทำให้สถานศึกษามีความเข้มแข็งในการบริหารและการจัดการสามารถพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตลอดจนการวัดผลประเมินผลรวมทั้งการจัดปัจจัยเกื้อหนุนการพัฒนาคุณภาพนักเรียนชุมชนท้องถิ่นได้อย่างมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ

ภัสสพสุ คำมิตร (๒๕๔๖, หน้า ๒๔) กล่าวถึงการบริหารวิชาการว่า งานวิชาการเป็นงานหลักของโรงเรียนมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้มาตรฐานคุณภาพการศึกษาจะปรากฏเด่นชัดเมื่อการบริหารวิชาการประสบความสำเร็จ การดำเนินการจัดกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาให้มีประสิทธิภาพสูงสุดต่อผู้เรียนโดยจะต้องเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองนักเรียน ชุมชนและคณะกรรมการศึกษาเข้ามามีบทบาทในการบริหารจัดการตามสัดส่วนและรูปแบบที่เหมาะสมตั้งแต่เริ่มการกำหนดหลักสูตรจนถึงการประเมินผลคุณภาพผู้เรียนอย่างเป็นระบบด้วย

บุญส่ง เจริญศรี (๒๕๕๐, หน้า ๑๖) กล่าวถึงการบริหารวิชาการไว้ว่า การบริหารวิชาการนั้นสถานศึกษาจะต้องจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของชุมชน

และสังคมโดยมีครู ผู้บริหาร ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานมีกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งการจัดการศึกษาจะต้องมีคุณภาพและมาตรฐาน

สรุปได้ว่า การบริหารวิชาการเป็นภารกิจที่เกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาให้สนองต่อความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษาชุมชนและท้องถิ่น โดยมีการส่งเสริมให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน ให้คำปรึกษา มีการส่งเสริมสนับสนุนและเสนอแนวทางให้ครูจัดกระบวนการเรียนรู้ มีระบบประกันคุณภาพการศึกษาและกระบวนการนิเทศภายในสถานศึกษา ตลอดจนการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน

การบริหารงบประมาณ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๕๔๕ (๒๕๔๕, หน้า ๑๖) ได้กล่าวถึงการบริหารงบประมาณของสถานศึกษามุ่งเน้นความเป็นอิสระในการบริหารจัดการมีความคล่องตัวโปร่งใสตรวจสอบได้ยึดหลักการบริหารมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์และบริหารงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานให้มีการจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินของสถานศึกษารวมทั้งจัดหารายได้จากการจัดการเพื่อประโยชน์ทางการศึกษาส่งผลให้เกิดคุณภาพที่ดีขึ้นต่อผู้เรียน

พุทธา โพธิ์มะฮาด (๒๕๔๘, หน้า ๘) กล่าวไว้ว่า การบริหารงบประมาณเป็นการมีส่วนร่วมในการจัดหาทรัพยากร การจัดทำงบประมาณ การจัดทำบัญชีและการใช้จ่ายงบประมาณที่ได้รับให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนการพิจารณาให้ความเห็นชอบการตรวจสอบติดตามและประเมินผลโดยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจะส่งผลให้การบริหารจัดการเกิดความราบรื่น คล่องตัว ส่งผลให้งานอื่นๆ เกิดประสิทธิภาพตามไปด้วย

ศิลป์ชัย อวงตระกูล (๒๕๕๓, หน้า ๖) กล่าวไว้ว่า การบริหารงบประมาณเป็นการจัดทำและเสนอของบประมาณการตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผลและรายงานการใช้จ่าย การระดมทรัพยากร และการลงทุนเพื่อการศึกษา โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน คณะกรรมการสถานศึกษาและผู้มีส่วนได้เสียในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาจะทำให้การบริหารการเงิน การบริหารบัญชี การบริหารพัสดุและสินทรัพย์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพเอื้อต่องานอื่นๆ ให้เกิดความราบรื่นไปด้วย

สรุปได้ว่า การบริหารงบประมาณเป็นภารกิจที่เกี่ยวกับการศึกษา วิเคราะห์การจัดและพัฒนาศึกษาของสถานศึกษา โดยมีการวางแผนในการจัดหาหรือระดมทรัพยากร จัดทำข้อมูลการเงิน การบัญชี พัสดุและสินทรัพย์ มีการกำกับ ตรวจสอบติดตาม ประเมินผลและรายงานผลการใช้งบประมาณของสถานศึกษา

การบริหารงานบุคคล

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๕๔๕ (๒๕๔๕, หน้า ๑๖) ได้กล่าวถึงการบริหารงานบุคคลไว้ว่า การบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาเป็นภารกิจสำคัญที่มุ่งส่งเสริมให้สถานศึกษาสามารถปฏิบัติงานเพื่อตอบสนองภารกิจของสถานศึกษาเพื่อดำเนินการด้านการบริหารงานบุคคลให้เกิดความคล่องตัวอิสระภายใต้กฎหมายระเบียบเป็นไปตามหลักธรรมาภิบาลข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาได้รับการพัฒนา มีความรู้ความสามารถมีขวัญและกำลังใจได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติมีความมั่นคงและก้าวหน้าในวิชาชีพซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของผู้เรียนเป็นสำคัญ

ชรินทร์ เพิ่มพูล (๒๕๔๖, หน้า ๒๕) กล่าวถึงการบริหารงานบุคคลไว้ว่า การบริหารงานบุคคลเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับตัวบุคคลหรือเจ้าหน้าที่ในองค์กรนับตั้งแต่การสรรหาการรับสมัครการสอบ

คัดเลือกการบรรจุแต่งตั้งการโอนการย้ายการฝึกอบรมการประเมินผลการปฏิบัติงานการพิจารณาความดีความชอบการเลื่อนขั้นตำแหน่งการจัดชั้นและตำแหน่งตามหน้าที่และระดับความรับผิดชอบของงาน การกำหนดอัตราเงินเดือนค่าจ้างการจัดสวัสดิการการปกครองบังคับบัญชาการดำเนินการทางวินัยการให้พ้นจากตำแหน่งการช่วยเหลืออำนวยความสะดวกต่างๆ แก่ผู้ปฏิบัติงานตลอดจนการให้สินน้ำใจการให้รางวัลบำเหน็จบำนาญเมื่อออกจากงานดังนั้นการเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามาร่วมบริหารจัดการ ให้ข้อเสนอแนะและร่วมเป็นคณะกรรมการ ในบางเรื่อง บางกิจกรรมถือเป็นส่วนหนึ่งของรูปแบบการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม เพื่อลดแรงเสียดทานต่อระบบของสังคมทั้งภายในภายนอกสถานศึกษาได้เป็นอย่างดีและนำไปสู่ความโปร่งใสและเชื่อมั่นได้อีกด้วย

ปกรณภุช อินทร์มงคล (๒๕๕๐, หน้า ๒๐) กล่าวถึงการบริหารงานบุคคลว่า การบริหารงานบุคคลเป็นกระบวนการในการบริหารกำลังคนขององค์กรผ่านทางกรวางนโยบาย กฎ ระเบียบและขั้นตอนการทำงาน เป็นงานที่เกี่ยวกับสมาชิกที่ปฏิบัติงานในองค์กร เพื่อให้ได้บุคลากรที่เหมาะสมกับการปฏิบัติงานทั้งในด้านปริมาณ คุณภาพและระยะเวลาที่เหมาะสม

สรุปได้ว่า การบริหารงานบุคคลเป็นภารกิจที่เกี่ยวกับการวิเคราะห์ การวางแผนและเสนอแนะ การแต่งตั้งบุคลากรในสถานศึกษา ให้เหมาะสมกับความรู้ ความสามารถตามมาตรฐานวิชาชีพ มีเกณฑ์การประเมินผลงาน แต่งตั้งคณะกรรมการต่างๆ จัดทำทะเบียนประวัติ มีการส่งเสริมพัฒนา สนับสนุนและสร้างขวัญกำลังใจในการทำงานให้กับครูและบุคลากรทางการศึกษา

การบริหารทั่วไป

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่๒) พุทธศักราช ๒๕๔๕ (๒๕๔๕, หน้า ๑๖) ได้กล่าวถึงการบริหารทั่วไปว่า การบริหารทั่วไปเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดระบบบริหารองค์กรให้บริการบริหารงานอื่นๆ บรรลุตามผลตามมาตรฐานคุณภาพ และเป้าหมายที่กำหนดไว้โดยมีบทบาทหลักในการประสานส่งเสริมสนับสนุนและการอำนวยความสะดวกต่างๆ ในการให้บริการการศึกษาทุกระดับมุ่งพัฒนาสถานศึกษาให้ใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีอย่างเหมาะสมส่งเสริมในการบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษาตามหลักการบริหารงานที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ของงานเป็นหลักโดยเน้นความโปร่งใสความรับผิดชอบต่อที่ตรวจสอบได้ตลอดจนการมีส่วนร่วมของบุคคลชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ศรินารถ นันทวัฒน์ภิรมย์ (๒๕๔๗, หน้า ๓๗) กล่าวถึงการบริหารทั่วไปว่า การบริหารทั่วไปเป็นงานที่มีบทบาทหลักในการประสานงาน ส่งเสริม สนับสนุนและอำนวยความสะดวกต่างๆ เพื่อให้การปฏิบัติงานอื่นๆ ของสถานศึกษาเป็นไปด้วยความเรียบร้อย บรรลุผลตามมาตรฐาน คุณภาพ และเป้าหมายที่กำหนด มุ่งพัฒนาสถานศึกษาให้ใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีในการบริหารจัดการศึกษารวมทั้งการประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและผลงานของสถานศึกษา ซึ่งก่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ เจตคติที่ดีต่อสาธารณชนโดยถือหลักความร่วมมือร่วมใจในการดำเนินงานเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อกันทั้งสองทางคือชุมชนและสถานศึกษาตลอดจนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั่วไป

บุญจันทร์ จันทร์เจียม (๒๕๔๘, หน้า ๒๓) ได้กล่าวถึงการบริหารทั่วไปไว้ว่า การบริหารทั่วไปของสถานศึกษามีความสำคัญเนื่องจากเป็นงานที่ให้การสนับสนุน ส่งเสริม ประสานงานและอำนวยความสะดวกให้การปฏิบัติงานของสถานศึกษาเป็นไปด้วยความเรียบร้อย มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

นอกจากนี้ยังเป็นงานการประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและผลงานของสถานศึกษาต่อสาธารณชน

สรุปได้ว่า การบริหารทั่วไป เป็นภารกิจเกี่ยวกับการวางแผนและออกแบบระบบงานธุรการ จัดระบบฐานข้อมูลและระบบข้อมูลข่าวสารของสถานศึกษา มีการประสาน ส่งเสริม สนับสนุน และอำนวยความสะดวกต่างๆ ในการบริหารงานทั้ง ๔ งาน รวมถึงการประสานงานร่วมกับชุมชนและท้องถิ่นเพื่อให้บริการและประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลสารสนเทศแก่สาธารณชนอย่างทั่วถึงรวดเร็วและต่อเนื่อง

จากแนวคิดของนักการศึกษาที่นำเสนอแสดงให้เห็นว่า การบริหารงานในสถานศึกษาโดยปกติ การดำเนินภารกิจใดๆ จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือ ร่วมใจ จากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหรือผู้มีส่วนได้เสียในการจัดการศึกษาทั้งโดยตรงและโดยอ้อม เนื่องจากต้องแสวงหาความร่วมมือการระดมความคิดเห็นเห็นแนวคิด ภูมิปัญญาและการระดมทรัพยากรเพื่อสนับสนุนการจัดการศึกษา การจัดทำกรอบแนวคิดในการพัฒนาและการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและชุมชนและท้องถิ่นเป็นสำคัญ นอกเหนือจากหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานที่กำหนดไว้ เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาร่วมกันและเป็นที่ยอมรับของทุกภาคส่วนที่ร่วมดำเนินการ

สรุปได้ว่า การบริหารแบบร่วมมือเป็นการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้โดยการจัดกิจกรรมตามขอบข่ายภารกิจของงานทั้ง ๔ งานประกอบด้วย **๑) งานวิชาการ** คือ ภารกิจที่เกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผน ให้คำปรึกษา สนับสนุนและเสนอแนวทางให้ครูจัดกระบวนการเรียนรู้ มีระบบประกันคุณภาพการศึกษาและกระบวนการนิเทศภายในสถานศึกษา ตลอดจนการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน **๒) งานบริหารงบประมาณ** คือ ภารกิจที่เกี่ยวกับการศึกษาวิเคราะห์การจัดและพัฒนาศึกษาของสถานศึกษา โดยมีการวางแผนในการจัดหาหรือระดมทรัพยากร จัดทำข้อมูลการเงิน การบัญชี พัสดุและสินทรัพย์ มีการกำกับ ตรวจสอบติดตาม ประเมินผล และรายงานผลการใช้งบประมาณของสถานศึกษา **๓) งานบริหารงานบุคคล** คือ ภารกิจ ที่เกี่ยวกับการวิเคราะห์ การวางแผนและเสนอแนะ การแต่งตั้งบุคลากรให้เหมาะสมกับความรู้ ความสามารถตามมาตรฐานวิชาชีพ การประเมินผลงาน การพัฒนา สนับสนุนและสร้างขวัญกำลังใจ และ **๔) การบริหารทั่วไป** เป็นภารกิจเกี่ยวกับการวางแผนและออกแบบระบบงานธุรการ จัดระบบฐานข้อมูล และระบบข้อมูลข่าวสารของสถานศึกษา มีการประสาน ส่งเสริม สนับสนุน และอำนวยความสะดวกต่างๆ รวมถึงการประสานงานร่วมกับชุมชนและท้องถิ่นในการให้บริการและประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลสารสนเทศแก่สาธารณชนอย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง

เมื่อพิจารณาแล้วสำหรับภารกิจนี้ การบริหารจัดการแบบร่วมทำ หมายถึง การบริหารจัดการสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ผ่านการจัดกิจกรรมตามขอบข่ายภารกิจของงานทั้ง ๔ งานประกอบด้วย **๑) งานวิชาการ** คือ การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาให้สนองต่อความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษา ชุมชนและท้องถิ่น โดยผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษาและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ส่งเสริมให้ครูจัดกระบวนการเรียนรู้โดยการบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ การแนะแนว ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน การจัดกิจกรรมนักเรียน การจัด

กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ ตลอดจนการวัดและประเมินผล สอดคล้องกับระบบประกันคุณภาพการศึกษาและกระบวนการนิเทศติดตามภายในสถานศึกษา **๒) งานงบประมาณ** คือ การวางแผน การดำเนินการตามแผน การติดตามผลการดำเนินงานตามแผนงบประมาณ และการนำผลการติดตามมาพัฒนาและปรับปรุงงาน **๓) บริหารงานบุคคล** คือ การพัฒนาบุคลากร การสร้างความรู้ความเข้าใจ การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี การสนับสนุนให้นักเรียน ผู้ปกครองและชุมชน เกิดความตระหนักในคุณค่าของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข และ **๔) งานบริหารทั่วไป** คือ การวางแผนและออกแบบระบบงานธุรการ จัดระบบฐานข้อมูลข่าวสาร มีการประสาน ส่งเสริม สนับสนุนและอำนวยความสะดวกในสถานศึกษา มีการประสานงานร่วมกับชุมชนและท้องถิ่นให้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การกำหนดนโยบายแบบร่วมใจ

เทอร์รี่ (Terry, ๑๙๗๗, p. ๙๕) กล่าวว่า นโยบายคือหลักและวิธีการปฏิบัติซึ่งถือเป็นแนวทางการที่ผู้บริหารใช้ในการตัดสินใจเพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปโดยถูกต้องและบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

วิโรจน์ สารรัตนะ (๒๕๕๓, หน้า ก) กล่าวว่า นโยบาย หมายถึง ๑) แนวทางหรือวิธีการเพื่อการปฏิบัติที่รัฐบาลหรือสถาบันหรือกลุ่มหรือบุคคลเลือกจากทางเลือกหลายๆ ทางเพื่อใช้เป็นแนวทางการปฏิบัติและโดยปกติจะสะท้อนให้เห็นถึงการตัดสินใจในปัจจุบันและในอนาคต ๒) การตัดสินใจหรือชุดของการตัดสินใจนั้นจะออกแบบเพื่อให้แนวทางการปฏิบัตินั้นบรรลุผลสำเร็จ ๓) การตัดสินใจหรือชุดของการตัดสินใจดังกล่าวจะเกี่ยวพันกับแผนงานเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติด้วย ๔) แผนงานที่ได้รับการวางแผนนั้นจะประกอบด้วยวัตถุประสงค์ที่พึงปรารถนา (Desired Objectives) และวิถีทาง (Means) เพื่อการบรรลุผล

สรุปได้ว่า นโยบาย คือ การกำหนดแนวทางหรือทิศทางร่วมกันของสถาบันกลุ่มบุคคลหรือบุคคลขึ้นเพื่อประกอบการตัดสินใจในการกำหนดกรอบเกี่ยวกับการวางแผนงานเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติตามวัตถุประสงค์ที่พึงปรารถนา (Desired Objectives) และวิถีทาง (Means) รวมถึงเป็นเครื่องชี้นำคุณประโยชน์และการสร้างสรรค์กิจกรรมของหน่วยงาน การนำไปเป็นหลักในการปฏิบัติ การติดตามตรวจสอบ การประเมินผลงานและการนำผลการประเมินมาพัฒนาทิศทาง การปรับปรุงรูปแบบการปฏิบัติงานให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงให้หน่วยงานเกิดความก้าวหน้าไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้และเป็นที่ยอมรับของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในสังคมต่อไป

เมื่อพิจารณาแล้วสำหรับงานวิจัยนี้ การกำหนดนโยบายร่วมใจ หมายถึง การที่ผู้บริหารสถานศึกษาได้เปิดโอกาสให้ครู นักเรียน ผู้ปกครองและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการ ๑) กำหนดแนวทางพัฒนาสถานศึกษา คือ วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ แผนงาน โครงการร่วมกันในการพัฒนาสถานศึกษาและรับฟังข้อเสนอแนะวิเคราะห์ วิพากษ์ เสนอความต้องการของบุคคล กลุ่มบุคคลทั้งในและนอกสถานศึกษาเพื่อประกอบการตัดสินใจ การประสานนโยบายกับหน่วยงานอื่นๆ ในการจัดทำแผนงาน โครงการประจำปีการศึกษาเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ร่วมกันอย่างเป็นกระบวนการและเห็นชอบร่วมกันในอันที่จะสร้างคุณประโยชน์และสร้างสรรค์ ๒) การจัดกิจกรรมตามนโยบายของสถานศึกษา ที่นำไปเป็นหลักในการปฏิบัติงาน

ร่วมกันอย่างเป็นทางการ การให้คำปรึกษา การสนับสนุนทรัพยากร การติดตามตรวจสอบ การประเมินผลงานและการนำผลการประเมินมาปรับปรุงรูปแบบการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้สถานศึกษาเกิดความก้าวหน้าไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้และเป็นที่ยอมรับของนักเรียน ครู ผู้ปกครอง ชุมชนและหน่วยงานของรัฐและเอกชนในท้องถิ่นให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข

การจัดหลักสูตรแบบบูรณาการ

เลค (Lake, ๒๐๐๐, pp. ๕๕ – ๕๗) กล่าวว่า วิชาหลักสูตรแบบบูรณาการเป็นหลักสูตรที่เชื่อมโยงความรู้ ความคิดรวบยอดในวิชาต่างๆ หรือทักษะเข้าด้วยกันเพื่อให้เกิดการเรียนรู้โดยองค์รวมทั้งด้านพุทธิพิสัย ทักษะพิสัยและจิตพิสัย ซึ่งสอดคล้องกับแนวการจัดการศึกษาที่เน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรมกระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสม ซึ่งเป็นไปตามสภาพจริงของสังคม การเรียนรู้แบบบูรณาการเป็นการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นการเรียนรู้เชื่อมโยงเนื้อหาสาระทั้งหลายเข้าด้วยกันอย่างมีความหมายและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง อีกทั้งการบูรณาการหลักสูตรยังเป็นวิธีการสร้างการศึกษาให้มีความหมายยิ่งขึ้นด้วย

ปีเตอร์ เอฟ โอลิวา (Peter F. Oliva, ๒๐๐๑, pp. ๔๖-๔๘) กล่าวว่า วิชาหลักสูตรบูรณาการเป็นการเชื่อมโยงสัมพันธ์ประสบการณ์ในหลักสูตรตามแนวนอนกับวิชาอื่นในชั้นเดียวกัน ซึ่งอาจเป็นทั้งวิธีการสอนและวิธีการจัดโปรแกรมการสอนเนื้อหาวิชาต่างๆ ในหลักสูตรและทักษะสามารถเชื่อมโยงให้เป็นสิ่งเดียวกันได้ ประยุกต์ให้เข้ากับบริบทของหัวข้อ กิจกรรม โครงการหรือหัวข้อเรื่องและเป็นหลักสูตรที่จะขจัดความไม่สัมพันธ์และความไม่ต่อเนื่องของเนื้อหาวิชาต่างๆ ที่เรียนให้หมดไปโดยหลักสูตรบูรณาการจะนำความคิดรวบยอดหรือปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตจริงของนักเรียนมาใช้เพื่อให้ผู้เรียนได้รู้จักใช้ทักษะต่างๆ อย่างเหมาะสมและนักเรียนยังสามารถเลือกหรือพัฒนาโครงการและวิธีการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับการเรียนได้อย่างอิสระด้วยตนเอง

ไพรวลัย พิทักษ์สาธิต (๒๕๕๐, หน้า ๒๕ – ๒๖) กล่าวว่า การบูรณาการหลักสูตรหรือหลักสูตรเชิงบูรณาการจะดำเนินการบูรณาการรายวิชา การบูรณาการการเรียนการสอน การบูรณาการทักษะ บูรณาการสื่อเทคโนโลยี คือ ๑) การบูรณาการรายวิชา ซึ่งเป็นการบูรณาการระดับที่ใหญ่ที่สุด เพราะมีผลกระทบต่อการจัดโครงสร้างหลักสูตรและการบริหารจัดการวิชาที่มีการบูรณาการและจำนวนรายวิชาที่บูรณาการมักเน้นเฉพาะวิชาหลักที่มีความสำคัญและสัมพันธ์กับชีวิตจริง ๒) บูรณาการการเรียนการสอน เป็นการบูรณาการทักษะ บูรณาการสื่อเทคโนโลยี ๓) การบูรณาการการบริหารจัดการ เช่นการนำนักเรียนมาเรียนรวมกัน การให้ผู้สอนสอนร่วมกัน เป็นต้น รวมความแล้วการจัดทำหลักสูตรเชิงบูรณาการจะกระทำในเรื่องการจัดการเรียนการสอนโดยใช้เนื้อหาที่สัมพันธ์กับชีวิตเป็นตัวตั้งจัดเนื้อหาในลักษณะหัวข้อเรื่องหรือโครงการ มีการวางแผนร่วมกัน ใช้การสอนแบบกำหนดหัวข้อเรื่อง (Themes) เป็นส่วนใหญ่ มีการประเมินผลด้วยวิธีการและเครื่องมือที่หลากหลาย การประเมินพฤติกรรม ๓ ด้านคือ ความรู้ ทักษะและเจตคติไปพร้อมกัน ผู้เรียนลงมือปฏิบัติงานสร้างชิ้นงาน สาธิตและแสดงผลงาน การประเมินจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลายประเมินโดยบูรณาการทักษะที่ต้องการวัด การประเมินจากกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น ครู นักเรียน (ประเมินตนเอง) เพื่อน ผู้ปกครอง เป็นต้น

กนกนุช ชื่นเลิศสกุล (๒๕๕๗, หน้า ๔๙) กล่าวว่า การจัดหลักสูตรเชิงบูรณาการ หมายถึงการจัดหลักสูตรโดยเชื่อมโยงความรู้และประสบการณ์ทุกประเภทเข้าด้วยกันในแผนการจัดหลักสูตร

โดยเน้นเชื่อมโยงประเด็นและหมวดหมู่จากเนื้อหาต่างๆ ทั้งหมดเข้าด้วยกันในแนวนอนเพื่อให้ผู้เรียนได้มองเห็นภาพรวมของความรู้ได้เรียนรู้ ความหมายที่ลึกซึ้งของสาระวิชาที่เรียนและกิจกรรมการเรียนการสอนในหลักสูตรแบบบูรณาการจะเน้นที่แนวคิดของประเด็นในปรากฏการณ์จริง ซึ่งต้องนำความรู้จากเนื้อหาวิชาต่างๆ มาประสานเชื่อมโยงกันและกันในลักษณะใหม่

สรุปได้ว่า การจัดหลักสูตรเชิงบูรณาการเป็นการจัดทำหลักสูตรตามแนวนอนโดยการเชื่อมรายวิชาเข้าหากันในชั้นเดียวกัน มีลักษณะของการบูรณาการรายวิชา บูรณาการการเรียนการสอน การบูรณาการทักษะ บูรณาการสื่อเทคโนโลยีการบูรณาการการบริหารจัดการเช่นการนำนักเรียนมาเรียนรวมกัน การให้ผู้สอนสอนร่วมกัน ซึ่งการดำเนินการจะเป็นความคิดรวบยอดหรือสภาพปัญหาที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสภาพที่เป็นจริงเป็นตัวตั้งและการบูรณาการนี้จะเน้นให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติงาน สร้างชิ้นงาน สาธิตและแสดงผลงานและมีการประเมินผลพฤติกรรมผู้เรียนใน ๓ ด้านคือ ความรู้ ทักษะ และเจตคติไปพร้อมกันและการประเมินจากกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างรอบด้านทั้งครู นักเรียน เพื่อนนักเรียนและผู้ปกครองที่มีส่วนเกี่ยวข้องด้วย

เมื่อพิจารณาแล้วสำหรับงานวิจัยนี้ การจัดหลักสูตรแบบบูรณาการ หมายถึง การที่ผู้บริหารสถานศึกษาครู นักเรียน ชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้ดำเนินการพัฒนาในเรื่อง ๑) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โดยการเชื่อมรายวิชาเข้าหากันในชั้นเดียวกัน มีลักษณะของการบูรณาการรายวิชา บูรณาการการเรียนการสอน บูรณาการทักษะการอ่าน คติวิเคราะห์และเขียน บูรณาการสื่อเทคโนโลยี บูรณาการการบริหารจัดการที่สอดคล้องกับชีวิตจริงของนักเรียนการเผชิญสถานการณ์และการแก้ปัญหาพร้อมกันของผู้เรียนที่สอดคล้องตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ๒) วิธีการจัดการเรียนรู้ของครู เน้นการนำนักเรียนมาเรียนรวมกัน การให้ผู้สอนสอนร่วมกัน ซึ่งการดำเนินการจะสอดคล้องกับสภาพปัญหาที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสภาพการกับใช้ชีวิตจริงของนักเรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเป็นตัวตั้งและจะเน้นให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติงาน สร้างชิ้นงาน สาธิตและแสดงผลงานมีการประเมินผลพฤติกรรมนักเรียนลักษณะบูรณาการใน ๓ ด้าน คือ ด้านความรู้ ด้านทักษะและด้านเจตคติไปพร้อมกันและเน้นให้มีการประเมินจากกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างรอบด้านทั้งครู นักเรียน เพื่อนนักเรียนและผู้ปกครองที่มีส่วนเกี่ยวข้องด้วยตลอดปีการศึกษา

การจัดการเรียนรู้คุณธรรม

วิทยาลัยเทคนิคสมุทรปราการ (๒๕๕๖, หน้า ๓-๔) กล่าวว่า แนวทางการจัดการเรียนการสอนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ครูจะจัดการเรียนการสอนตามเนื้อหาที่กำหนดไว้ในหลักสูตร ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียนเน้นกระบวนการคิดวิเคราะห์ การปฏิบัติจริงเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติตนที่เหมาะสมในชีวิตประจำวันโดยจะต้องมีความรู้ ทักษะกระบวนการและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คุณธรรม จริยธรรม อีกทั้งชุมชนผู้ปกครองและสถานศึกษาต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการศึกษา มีการวางแผน ให้คำแนะนำ ส่งเสริมพัฒนาแหล่งเรียนรู้ร่วมส่งเสริมการจัดทำเครื่องมือการวัดและประเมินผล การแสดงผลงานนักเรียน ร่วมประเมินผลผู้เรียนสนับสนุนกิจกรรมโครงการนักเรียนร่วมจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน ส่งเสริมการเรียนรู้และการปฏิบัติจริง ตลอดจนการเผยแพร่ผลงานของนักเรียนและโรงเรียนที่เกี่ยวข้องตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สาธารณชนอย่างต่อเนื่องด้วย

กระทรวงศึกษาธิการ (๒๕๕๖, หน้า ๑๕ - ๑๘) กล่าวว่าไว้ว่า จุดเน้นการเรียนการสอน ต้องจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนมีสมรรถนะสำคัญสู่มาตรฐานสากล นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรม รักสามัคคี ประองตอง สมานฉันท์ รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ภูมิใจในความเป็นไทย ห่างไกลยาเสพติดและมีทักษะทางสังคมที่เหมาะสม เร่งรัด ส่งเสริม สนับสนุนการนำค่านิยมหลักคนไทย ๑๒ ประการ สู่การพัฒนาผู้เรียนในรูปแบบต่างๆ เสริมสร้างความสามารถด้านภาษา ด้านคำนวณ ด้านการใช้เหตุผล ส่งเสริมการจัดกิจกรรมเข้าค่ายนักเรียนในรูปแบบต่างๆ จัดการศึกษาแบบหลากหลายสอดคล้องกับ อัตลักษณ์ของผู้เรียนเป็นรายบุคคลเต็มตามศักยภาพ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (๒๕๕๖, หน้า ๑๒-๑๕) กล่าวว่าไว้ว่า แนวทางการจัดการเรียนการสอนและการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน จะต้องดำเนินการโดยการมีส่วนร่วมของครูทุกคน ภูมิปัญญาท้องถิ่นและผู้นำศาสนา เพื่อสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ที่เข้มแข็ง กิจกรรมด้านการเรียนการสอน ประกอบด้วย ๑) บูรณาการจัดการเรียนรู้ด้านศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรมในวิชาที่ครูผู้สอนรับผิดชอบโดยถือเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบร่วมกัน ๒) ประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างของคนดี มีศีลธรรม มีคุณธรรมเป็นตัวอย่างครูดีให้กับนักเรียนผู้ปกครองและครูในชุมชน ๓) จัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อปลูกฝังศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรมที่หลากหลายตามแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ทั้งในและนอกสถานที่ให้สอดคล้องกับเป้าหมายที่กำหนด ๔) ให้กำลังใจ ชื่นชม ยกย่องนักเรียนที่ประพฤติปฏิบัติตนดีจนได้รับการยอมรับหรือมีผลงานเชิงประจักษ์และให้รางวัลนักเรียนดีที่ได้รับการยกย่องเชิดชูให้เป็นต้นแบบเด็กดีประเภทต่างๆ และควรมีกิจกรรมเสริมหลักสูตรโดยการมีส่วนร่วมของนักเรียนทุกคนในลักษณะจิตอาสาสมัครใจเข้าร่วมโครงการ ชุมนุม ชมรมต่างๆ และผู้บริหารโรงเรียนให้การสนับสนุนทรัพยากรต่างๆ ในการทำกิจกรรม โครงการ ประกอบด้วย ๑) อาสาสมัครเข้าร่วมกิจกรรม โครงการด้านศีลธรรม คุณธรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและกิจกรรมส่งเสริมด้านการอ่าน การเขียน การคิดคำนวณและตามความสนใจ ๒) ประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างการเป็นคนตรงต่อเวลา รักษาความสะอาดต่อตนเองและส่วนรวม รักความเป็นระเบียบเรียบร้อย มีความสุภาพนุ่มนวล ๓) มีส่วนร่วมพัฒนาบ้าน วัดหรือมีสยิดและโรงเรียนให้สะอาด ร่มรื่น เป็นระเบียบอยู่เสมอ ๔) มีส่วนร่วมสร้างจิตสำนึกให้เพื่อนนักเรียนด้วยกันรักการทำบุญ เกรงกลัวการกระทำบาป ฝึกสมาธิ ละหมาด ให้จิตใจสงบ ผ่องใสเบิกบานกับการสร้างและหมั่นสะสมบุญหรือความดีทุกวัน

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้คุณธรรมเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนตามเนื้อหาในหลักสูตรที่กำหนดไว้โดยผ่านกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและบริบทของท้องถิ่นและให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์ เกิดองค์ความรู้ ทักษะกระบวนการและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ รวมถึงการจัดกิจกรรม การเข้าค่ายนักเรียน กิจกรรมโครงการและใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการจัดทำเครื่องมือการวัดและประเมินผล การแสดงผลงานและร่วมประเมินผลผู้เรียน การจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน ตลอดจนการเผยแพร่ผลงานของนักเรียนเพื่อเป็นการส่งเสริมนักเรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรม รักสามัคคี ประองตอง สมานฉันท์ รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ภูมิใจในความเป็นไทย ห่างไกลยาเสพติดและมีทักษะทางสังคมที่เหมาะสม การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ การชื่นชม ยกย่องนักเรียนอาสาสมัครในโครงการ ชุมนุม ชมรมต่างๆ การบำเพ็ญประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม และการสร้างจิตสำนึกที่ดีให้นักเรียนรวมถึงการใช้แหล่งเรียนรู้ต่างๆ ทั้งในและนอกสถานที่ให้เป็นที่ยอมรับของสังคม

เมื่อพิจารณาแล้วสำหรับงานวิจัยนี้ การจัดการเรียนรู้คุณธรรม หมายถึง การจัดกิจกรรม การเรียนการสอนสำหรับผู้เรียนควบคู่ไปกับการส่งเสริมด้านคุณธรรม จริยธรรมเพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนเป็นคนดี คนเก่ง คนมีความสุข โดย ๑) การสร้างองค์ความรู้และทักษะผู้เรียน ซึ่งจะต้องให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและบริบทของท้องถิ่นโดยการบูรณาการกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้เกิดองค์ความรู้ ความสามารถพื้นฐานที่จำเป็น ทักษะกระบวนการคิดวิเคราะห์และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ รวมถึงการจัดกิจกรรม การเข้าค่ายนักเรียน กิจกรรมโครงงานและใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เข้ามาสนับสนุนการดำเนินงาน มีการจัดทำเครื่องมือการวัดและประเมินผลการแสดงผลงานและร่วมประเมินผลผู้เรียน ๒) การจัดกิจกรรมพัฒนานักเรียน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่จะทำให้เอื้อต่อการเรียนรู้และการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนภายในโรงเรียน เพื่อเป็นการส่งเสริมนักเรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรม มีค่านิยมที่ดีและมีทักษะทางสังคมที่เหมาะสม มีการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ การชื่นชม ยกย่องนักเรียนอาสาสมัคร ในโครงการ มีการแนะนำนักเรียนที่เป็นระบบ มีระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีประสิทธิภาพ ให้มีการตั้งชุมนุม ชมรมต่างๆ การบำเพ็ญประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม และการสร้างจิตสำนึกที่ดีให้นักเรียนรวมถึงการใช้แหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกสถานศึกษาสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันอย่างสอดคล้องกับทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้โดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวดำเนินการ

การจัดสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ (๒๕๕๖, หน้า ๒๗) กล่าวว่า การจัดสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา เป็นการจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมภายใน ให้มีความสะอาด เป็นระเบียบ ร่มรื่นสวยงาม ปลอดภัย ด้วยร่มเงาของธรรมชาติที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกคน อาคารเรียนและอาคารประกอบสะอาดเป็นระเบียบและสวยงามห้องเรียนพร้อมวัสดุ อุปกรณ์ไม่ชำรุด โต๊ะครู โต๊ะนักเรียนสะอาด ห้องปฏิบัติการ และห้องพิเศษสะอาด โรงอาหารแปลงเกษตร ห้องเก็บของสะอาดเก็บของเป็นระเบียบ ออกแบบพื้นที่ใช้สอยภายนอกอาคารให้ร่มรื่นเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม มีสนามที่พักผ่อนหย่อนใจ ตกแต่งอาคารเรียน สนามเด็กเล่นเป็นมิตรกับธรรมชาติ มีแหล่งเรียนรู้ระบบนิเวศวิทยาทางธรรมชาติตามบริบทของโรงเรียนและมีกิจกรรมส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติ พลังงานและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (๒๕๕๕, หน้า ๓๗ – ๓๘) กล่าวว่า จัดสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาเป็นการจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา ๑) ด้านกายภาพ มีการจัดบรรยากาศทางวิชาการของโรงเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ สะอาด ร่มรื่น สวยงาม ปลอดภัย มีการจัดอาคารเรียน อาคารประกอบ ห้องเรียน ห้องสมุด ห้องปฏิบัติการ สื่อและวัสดุ อุปกรณ์เพียงพอ และมีระบบการใช้คุ้มค่า ๒) การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่มีสัมพันธภาพที่เอื้อต่อการเรียนรู้การทำงาน และการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ๓) การสร้างโรงเรียนเป็นศูนย์รวมบริการชุมชนในการแสวงหาความรู้และบริการชุมชนอย่างเข้มแข็ง ๔) ด้านการมีส่วนร่วม มีการสร้างเครือข่ายกับโรงเรียนอื่นๆ เพื่อความร่วมมือและช่วยเหลือทางวิชาการเพื่อทำให้เกิดระบบการใช้ทรัพยากรร่วมกันให้ได้มากที่สุด มีการให้บริการทางวิชาการให้แก่แก่นักเรียนและครูจากโรงเรียนขนาดเล็ก มีเครือข่ายร่วมมือกับโรงเรียนดีประจำตำบล โรงเรียนมาตรฐานสากล การศึกษานอกระบบตามอัธยาศัยหรือสถาบันอุดมศึกษา มีการประสานความร่วมมือจากครูบุคลากรหรือผู้ทรงคุณวุฒิ แสวงหาบุคคลหรือองค์กรในท้องถิ่นในการให้ความร่วมมือสนับสนุนการพัฒนาสถานศึกษา จัดให้มีแผนระดมทรัพยากร แต่งตั้งคณะกรรมการร่วม

ทำงานทุกภาคส่วน ร่วมมือกันพัฒนาแหล่งเรียนรู้ นำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาช่วยในการเรียนการสอน เผยแพร่ประชาสัมพันธ์การดำเนินงานไปยังชุมชนและประกาศเกียรติคุณแก่ผู้ให้ความสนับสนุนช่วยเหลือการดำเนินงานของสถานศึกษา

อรุณ จันทวานิชและคณะ (๒๕๕๖, ออนไลน์) กล่าวว่า สถานศึกษาที่มีสิ่งแวดล้อมทางสังคม บรรยากาศและสภาพสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยให้เป็นแหล่งการเรียนรู้มีความพร้อมในด้านทรัพยากรวัสดุ เทคโนโลยี งบประมาณและทรัพยากรบุคคลสามารถจัดการศึกษาได้อย่างดีทั้งในด้านการบริหารจัดการและการจัดการเรียนรู้ทำให้ผู้เรียนมีคุณภาพสูงตามมาตรฐานกำหนดและได้รับการพัฒนาอย่างครบถ้วนทุกด้านเป็นโรงเรียนที่สามารถจัดการศึกษาได้สอดคล้องความต้องการของชุมชนเป็นที่ชื่นชมของชุมชนและบุคคลทั่วไป

สรุปได้ว่า การจัดสภาพแวดล้อมหรือบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาเป็นการจัดการสถานศึกษาโดยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องให้มีความสะอาด เป็นระเบียบ รมรื่นสวยงามปลอดภัย ด้วยร่มเงาของธรรมชาติและการดูแลอาคารเรียนและอาคารประกอบสะอาดเป็นระเบียบและสวยงามห้องเรียน ห้องปฏิบัติการห้องพิเศษ พร้อมวัสดุ อุปกรณ์เป็นปัจจุบัน จัดพื้นที่ใช้สอยภายนอกอาคารให้ร่มรื่นเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม มีสนามที่พักผ่อน สนามเด็กเล่น มีความปลอดภัย เป็นมิตรกับธรรมชาติ มีแหล่งเรียนรู้และวัฒนธรรมองค์กรที่มีสัมพันธ์ภาพที่ให้อื้อต่อการเรียนรู้ การทำงานและการอยู่ร่วมกันโรงเรียนเป็นศูนย์รวมบริการชุมชน ทุกภาคส่วนในชุมชนมีส่วนร่วม มีการสร้างเครือข่ายร่วมเป็นคณะกรรมการกำหนดแผนระดมทรัพยากร ร่วมมือกันพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ตลอดจนนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาสนับสนุน โดยการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์การดำเนินงานไปยังชุมชนและประกาศเกียรติคุณแก่ผู้ให้ความสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง

เมื่อพิจารณาแล้วสำหรับงานวิจัยนี้ การจัดสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา หมายถึง การจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา โดยการมีส่วนร่วมของครู บุคลากร นักเรียน ผู้ปกครองและชุมชนในการจัดการให้โรงเรียนมีลักษณะน่าดู น่าอยู่ น่าเรียน อื้อต่อการเรียนรู้และการอยู่ร่วมกันมีความรู้สึกอบอุ่น อยากมาโรงเรียนโดย **๑) การจัดบรรยากาศทางกายภาพ** คือมีความสะอาด เป็นระเบียบ รมรื่นสวยงามด้วยร่มเงาของธรรมชาติและการดูแลอาคารเรียนและอาคารประกอบสะอาดเป็นระเบียบและสวยงามห้องเรียน ห้องปฏิบัติการห้องพิเศษ พร้อมวัสดุ อุปกรณ์เป็นปัจจุบันทันสมัยสภาพแวดล้อมภายนอกอาคารมีความร่มรื่นเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม มีสนามที่พักผ่อน สนามเด็กเล่นที่มีความปลอดภัย เป็นมิตรกับธรรมชาติ มีแหล่งเรียนรู้ที่ดีและ **๒) การมีวัฒนธรรมองค์กรที่ดี** คือมีสัมพันธ์ภาพที่ดี อื้อต่อการเรียนรู้ การทำงานและการอยู่ร่วมกันโรงเรียนเป็นศูนย์รวมบริการชุมชนทุกภาคส่วนในชุมชนมีส่วนร่วม มีการสร้างเครือข่าย ร่วมเป็นคณะกรรมการกำหนดแผนระดมทรัพยากร ร่วมมือกันพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ตลอดจนนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาสนับสนุนโดยการบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้ามาใช้อย่างสอดคล้องกลมกลืนจนเกิดผลสำเร็จในการพัฒนาอย่างชัดเจนและได้มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์และประกาศเกียรติคุณแก่ผู้ให้ความสนับสนุนการดำเนินงานต่อสาธารณชนอย่างต่อเนื่อง

กลยุทธ์สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดกลยุทธ์ไว้ดังนี้

วิสัยทัศน์ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นพลังขับเคลื่อนการศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศไทยให้เป็นผู้นำหนึ่งในสอง ของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

พันธกิจ: พัฒนาและส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ประชากรวัยเรียนทุกคนได้รับการศึกษาอย่างมีคุณภาพ โดยพัฒนาผู้เรียนให้เป็นบุคคลที่มีความรู้คู่คุณธรรม มีความสามารถตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานและนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพพระระดับสากล

เป้าประสงค์

๑. ผู้เรียนทุกคนมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานและพัฒนาสู่ความเป็นหนึ่งในสองของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

๒. ประชากรวัยเรียนทุกคนได้รับโอกาสในการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๑๕ปี อย่างทั่วถึงและได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ

๓. ครูและบุคลากรทางการศึกษาสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและเต็มตามศักยภาพ

๔. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษามีความเข้มแข็ง เป็นกลไกขับเคลื่อนการศึกษาขั้นพื้นฐานสู่ความเป็นหนึ่งในสองของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

๕. การศึกษาในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้รับการพัฒนาคุณภาพครูและบุคลากรมีความปลอดภัยมั่นคง

กลยุทธ์

๑. พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับตามหลักสูตรและส่งเสริมความสามารถทางเทคโนโลยีเพื่อเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้

๒. ปลุกฝังคุณธรรม ความสำนึกในการเป็นชาติไทยและวิถีชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

๓. ขยาย โอกาสทางการศึกษาให้ทั่วถึง ครอบคลุม ผู้เรียนได้รับโอกาสในการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ

๔. พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาทั้งระบบ ให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีคุณภาพ

๕. พัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการศึกษา เน้นการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน

๖. พัฒนาการศึกษาระดับพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้

จุดเน้นการดำเนินงานด้านผู้เรียน

๑. นักเรียนมีสมรรถนะสำคัญและความสามารถทางวิชาการเพื่อพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระหลักเพิ่มขึ้นเฉลี่ยไม่น้อยกว่าร้อยละ ๓

๒. นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรม รักความเป็นไทย มีคุณลักษณะและทักษะทางสังคมที่เหมาะสม โดยเน้นนักเรียนระดับประถมศึกษาใฝ่รู้ ใฝ่ดีและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นมีทักษะการแก้ปัญหาและอยู่อย่างพอเพียง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่ดำเนินการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้เริ่มจัดทำโครงการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาโดยได้มอบหมายให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในสังกัดดำเนินการโดยมีหลักการ เหตุผล วัตถุประสงค์ เป้าหมายและแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๐, หน้า ๓๕)

๑. หลักการและเหตุผล

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริและแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดยาวนานกว่า ๓๐ ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจและภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้นและสามารถดำรงอยู่อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และการปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับชาติ ทั้งในการพัฒนาการบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่ต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายในทั้งนี้ต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบและความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและดำเนินการทุกขั้นตอน ขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริตและให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ตลอดจนดำเนินชีวิตด้วยความอดทน มีความเพียร มีสติและความรอบรู้ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

เนื่องในโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงครองราชย์สมบัติครบ ๖๐ ปี ในปีพุทธศักราช ๒๕๔๙ กระทรวงศึกษาธิการ มีความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณแห่งองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในฐานะที่เป็นกษัตริย์นักพัฒนา จึงได้น้อมนำพระราชดำริเรื่อง เศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นหลักปรัชญาในการส่งเสริมให้สถานศึกษาทั่วประเทศนำไปประยุกต์ใช้ อย่างเหมาะสมเพื่อเป็นภูมิคุ้มกัน ในสังคม รวมทั้งปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในการดำเนินชีวิตของตนให้อยู่บนพื้นฐานของความพอเพียง และมีการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

๒. วัตถุประสงค์

๒.๑ เพื่อขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาเพื่อให้สถานศึกษาและบุคลากรด้านการศึกษาในระดับต่าง ๆ ทั้งในและนอกระบบ สามารถนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการบริหารองค์กร บริหารการศึกษาและพัฒนาผู้เรียนได้อย่างเหมาะสมของแต่ละเขตพื้นที่ สู่การดำรงชีวิตของนักเรียน นักศึกษา ตลอดจนครอบครัวและชุมชน

๒.๒ เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในวโรกาสทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี

๒.๓ เพื่อให้สถานศึกษาเป็นศูนย์กลางแหล่งเรียนรู้ในชุมชนสร้างเครือข่ายการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิถีชีวิตพอเพียง

๓. เป้าหมาย

- ๓.๑ สร้างกระบวนการเรียนรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงในบุคลากรทางการศึกษาในทุก
ระดับ
- ๓.๒ สร้างความรู้ ความเข้าใจและกระแสนับสนุนเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจ
พอเพียง
- ๓.๓ สร้างผู้นำสถานศึกษาต้นแบบ เกิดการพัฒนาและสร้างคน
- ๓.๔ การขยายผลสู่สถานศึกษาระดับองค์กรหลัก
- ๓.๕ องค์กรหลักนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติในทุกมิติและขับเคลื่อนสู่
หน่วยงานและสถานศึกษาในสังกัดอย่างจริงจังและต่อเนื่อง
- ๓.๖ เชิญชวนโรงเรียนเข้าร่วมโครงการโดยความสมัครใจ
- ๓.๗ ส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนาการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ และตามระดับ
ความสำเร็จที่กำหนดทั้งการมีส่วนร่วมของภาคีต่างๆ ให้เกิดการดำเนินงานที่สอดคล้องกับเศรษฐกิจ
พอเพียงและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในทุกระดับอย่างต่อเนื่องและหลากหลายภายใต้สถานการณ์ที่
แตกต่างกัน
- ๓.๘ การติดตามผลและรายงานผล
- ๓.๙ นำทูลเกล้าฯ ร่วมเฉลิมฉลองในพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๘๐ พรรษา
- ๓.๑๐ กำหนดเป็นนโยบายต่อเนื่องสู่การปฏิบัติและยั่งยืน

๔. ขั้นตอนการดำเนินงานตามโครงการ

- ๔.๑ การขับเคลื่อนในระดับกระทรวง
- ๔.๒ แต่งตั้งคณะกรรมการ คณะทำงานประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ องค์กรหลัก
หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเครือข่ายภาครัฐและเอกชน
- ๔.๓ สร้างพลังเครือข่ายแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง
- ๔.๔ กำหนดแนวทาง ตัวชี้วัดระดับต่าง ๆ และจัดทำคู่มือปฏิบัติ
- ๔.๕ ฝึกอบรมสัมมนา สร้างความเข้าใจให้แก่ผู้บริหาร แกนนำและบุคลากรทางการ
ศึกษาทุกภาคโดยผู้ทรงคุณวุฒิ
- ๔.๖ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ของสถานศึกษาที่ดำเนินงานประสบผลสำเร็จ
- ๔.๗ ประกวดโครงการเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้เกิดความตื่นตัวและสร้างการมีส่วน
ร่วมของนักเรียน นักศึกษา ประชาชนและโรงเรียนทั่วประเทศ ในการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ใน
วิถีการดำรงชีวิต
- ๔.๘ พัฒนาผู้บริหาร ผู้นำ ผู้ปฏิบัติโดยกระบวนการบริหารจัดการองค์ความรู้ (KM)
- ๔.๙ การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ด้วยสื่อรูปแบบต่างๆ ๑) จัดทำเว็บไซต์ ๒) จัดทำ
สื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ ๓) จัดทำซีดีรอม ๔) จัดแสดงนิทรรศการผลการดำเนินงาน

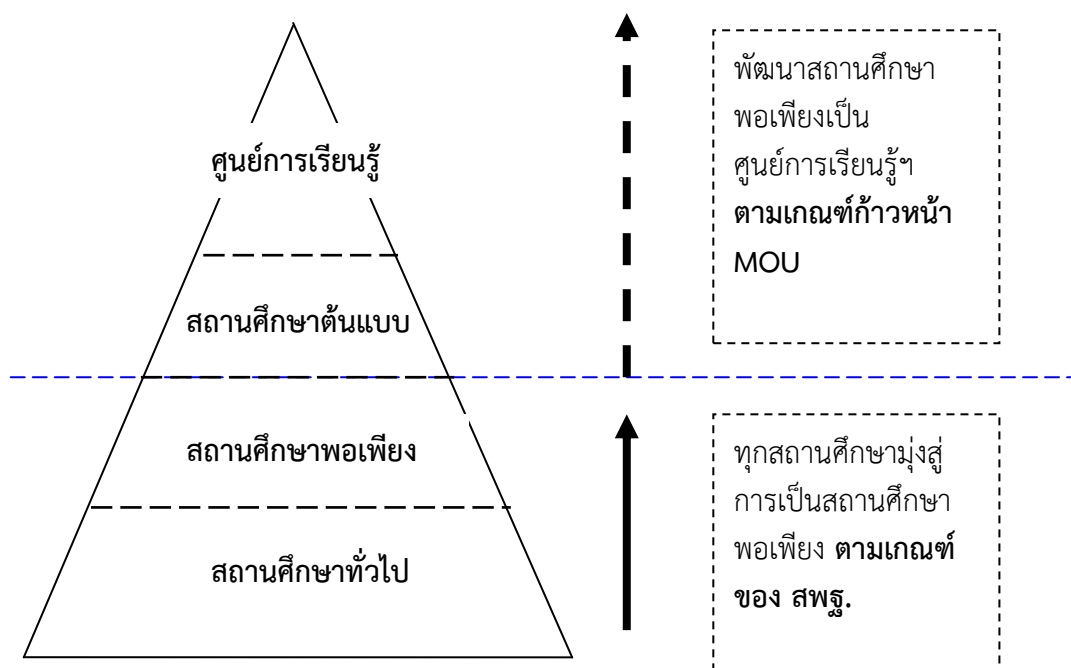
๕. การขยายผลสู่สถานศึกษา

- ๕.๑ องค์กรหลักนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติในทุกมิติและขับเคลื่อน
สู่หน่วยงานและสถานศึกษาในสังกัดอย่างจริงจังและต่อเนื่อง
- ๕.๒ เชิญชวนโรงเรียนเข้าร่วมโครงการโดยความสมัครใจ

๕.๓ ส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนาการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์และระดับความสำเร็จที่กำหนด

๕.๔ จัดกิจกรรมในสถานศึกษา

สรุปได้ว่า สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดกลยุทธ์และโครงการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างมีความสอดคล้องกันเพื่อพัฒนากิจการและภารกิจทางการศึกษาที่ได้รับผิดชอบเพื่อให้เกิดคุณภาพโดยการบูรณาการเข้ากับภารกิจงานนโยบาย งานประจำและหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ เพื่อประยุกต์ใช้และจัดการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนไปพร้อมๆ กัน บ่งบอกให้เราต้องรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงต่างๆ นำไปสู่ความพอเพียง ความสมดุล ความสามารถในการพึ่งตนเองอย่างยั่งยืนของชุมชนของสังคมและการเตรียมพร้อมรับต่อผลกระทบต่างๆ ของยุคโลกาภิวัตน์ที่จะตามมา เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์จากแนวทางตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการปรับตัว การดำเนินชีวิตให้สามารถพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างสันติสุขได้อย่างมีความสุขซึ่งวัตถุประสงค์ เป้าหมายและแนวทางการดำเนินการ สรุปได้ดังแผนภาพนี้

แผนภาพที่ ๑๐ แสดงเส้นทางการพัฒนาสู่การเป็นสถานศึกษาพอเพียงและศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ที่มา : กระทรวงศึกษาธิการ (๒๕๕๐, หน้า ๓๕)

การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

ความหมายของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา คือ เด็กที่มีพฤติกรรมด้านการเรียนรู้ที่ช้ากว่าเด็กปกติที่อยู่ในวัยเดียวกัน จากการวัดระดับเชาว์ปัญญา โดยใช้แบบทดสอบมาตรฐานหรือผ่านการตรวจสอบจากแพทย์เฉพาะทาง ซึ่งมีนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายไว้หลากหลาย ดังนี้

ชลาทิพย์ ผอมคง (๒๕๕๐, หน้า ๘) กล่าวว่า ภาวะบกพร่องทางสติปัญญา หมายถึง ภาวะสมองหยุดพัฒนา หรือพัฒนาไม่สมบูรณ์ มีสติปัญญาต่ำกว่าระดับมาตรฐานจากแบบทดสอบสติปัญญา มาตรฐาน มีผลทำให้การพัฒนาด้านร่างกาย สังคม อารมณ์ ภาษา และสติปัญญาล่าช้า และมีความจำกัดทางทักษะการปรับตัวต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม ซึ่งภาวะบกพร่องทางสติปัญญาต้องเกิดขึ้นก่อนอายุ ๑๘ ปี

กระทรวงศึกษาธิการ (๒๕๕๒, หน้า ๒) ได้ให้ความหมายว่า บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ได้แก่ บุคคลที่มีความจำกัดอย่างชัดเจนในการปฏิบัติตน (Functioning) ในปัจจุบัน ซึ่งมีลักษณะเฉพาะ คือ ความสามารถทางสติปัญญาต่ำกว่าเกณฑ์ เฉลี่ยอย่างมีนัยสำคัญร่วมกับความจำกัดของทักษะการปรับตัวอีกอย่างน้อย ๒ ทักษะจาก ๑๐ ทักษะ ได้แก่ การสื่อความหมาย การดูแลตนเอง การดำรงชีวิตภายในบ้าน ทักษะทางสังคม/การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น การรู้จักใช้ทรัพยากรในชุมชน การรู้จักดูแลควบคุมตนเอง การนำความรู้มาใช้ในชีวิตประจำวัน การทำงาน การใช้เวลาว่าง การรักษาสุขภาพอนามัยและความปลอดภัย ทั้งนี้ได้แสดงอาการดังกล่าวก่อนอายุ ๑๘ ปี

สุจินต์ สว่างศรี (๒๕๕๒, หน้า ๑๓) ได้อธิบายถึงลักษณะของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ไว้ว่า ลักษณะพิเศษที่เกี่ยวข้องกับความบกพร่องทางสติปัญญา ได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจ ซึ่งมีข้อจำกัดในเรื่องความจำ ด้านความรู้ และข้อมูล การคิดแบบรูปธรรมมากกว่าการคิดแบบนามธรรม อัตราในการเรียนรู้ต่ำทำให้ผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาไม่ตั้งใจเรียน อัตราการเรียนรู้ไม่มีประสิทธิภาพ และมีความยุ่งยากในการสื่อสาร การสอนตามมาตรฐานที่ปฏิบัติโดยทั่วไป ไม่ได้ผลทางด้านวิชาการจะมีความยุ่งยากในการเรียนเนื้อหาวิชา ส่วนมากการปฏิบัติงาน มีขีดจำกัดในการแก้ปัญหา การควบคุมตนเอง การสรุปเนื้อหา ทางด้านร่างกายและสมองไม่มีความสัมพันธ์กัน ทางด้านพฤติกรรม ด้านสังคม ความสามารถส่วนตัว ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะชีวิต และด้านการสื่อสารมีระดับการพัฒนาภาษาที่ต่ำกว่าปกติ ทั้งด้านการฟัง และการพูด

กุลยา ก่อสุวรรณ (๒๕๕๓, หน้า ๒๒) ได้ให้ความหมายว่า ภาวะบกพร่องทางสติปัญญา หมายถึง ความจำกัดในการดำเนินชีวิตในปัจจุบันเห็นได้จากความล่าช้าทางสติปัญญา การตอบสนองต่อบุคคลหรือสิ่งแวดล้อมอย่างไม่เหมาะสม ความสามารถทางด้านวิชาการ จิตวิทยา ภาษา และสังคมต่ำกว่าเกณฑ์ และในสมัยก่อนเด็กที่มีภาวะบกพร่องทางสติปัญญาในระดับเล็กน้อยมักถูกเรียกว่า เด็กที่มีภาวะบกพร่องทางสติปัญญาในระดับเรียนได้ (Educable Mental Retardation หรือ EMR) หมายถึงเด็กที่มีความสามารถพอที่จะได้รับประโยชน์จากการเรียนรู้ทักษะทางวิชาการ ส่วนเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาปานกลางถูกเรียกว่า (Trainable Mental Retardation หรือ TMR) ซึ่งหมายถึง เด็กที่ไม่สามารถเข้าเรียนทักษะวิชาการได้ แต่ควรได้รับการฝึกทักษะที่เป็นประโยชน์ใน การดำเนินชีวิตประจำวัน

ขวัญวิไล บุญยอด (๒๕๕๖, หน้า ๔๒-๔๓) กล่าวว่าเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา หมายถึง เด็กที่ได้รับการวินิจฉัยจากแพทย์ผู้เชี่ยวชาญว่ามีระดับสติปัญญาต่ำกว่าเกณฑ์ปกติ มีพัฒนาการล่าช้าในทุกๆ ด้าน มีระดับความสามารถในการทำกิจกรรมต่างๆ ต่ำกว่าเกณฑ์ปกติไม่สมวัย ทำให้มีปัญหาในด้านทักษะการปรับตัวให้สอดคล้องกับความต้องการในชีวิตประจำวัน และจะแสดงอาการความบกพร่องทางสติปัญญาก่อนอายุ ๑๘ ปี ซึ่งความบกพร่องทางสติปัญญาของเด็กเหล่านี้มีหลายประเภทและมีความแตกต่างกัน

ณัฐกฤตา มะโนสุวรรณ (๒๕๕๗, หน้า ๒๙) ได้กล่าวว่า ความบกพร่องทางสติปัญญา หมายถึง ผู้ที่มีพัฒนาการของสมองจำกัดและมีความสามารถทางสติปัญญาต่ำกว่าเกณฑ์ปกติโดยวัดจากการใช้แบบทดสอบมาตรฐานปรกติร่วมกับมีความจำกัดทางด้านทักษะ การปรับตัวอย่างน้อย ๒ ทักษะ หรือมากกว่าจาก ๑๐ ทักษะ คือการสื่อความหมายการดำรงชีวิตภายในบ้าน การรู้จักใช้แหล่งทรัพยากรในชุมชน การนำความรู้มาใช้ในชีวิตประจำวัน ทักษะทางสังคมหรือการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น การรู้จักควบคุมตนเอง การทำงาน การดูแลตนเอง การใช้เวลาว่าง สุขภาพอนามัยและความปลอดภัย ซึ่งส่งผลให้เกิดความล่าช้าในการพัฒนาด้านอื่นๆ ตามมา คือ ด้านร่างกาย สติปัญญา สังคม อารมณ์ ภาษา ซึ่งความบกพร่องทางสติปัญญาต้องเกิดขึ้นก่อนอายุ ๑๘ ปี

ชวนพิศ ผืนฉิม (๒๕๕๕, หน้า ๑๐) ได้ให้ความหมายว่า ความบกพร่องทางสติปัญญา หมายถึง ภาวะที่มีความจำกัดต่อการพัฒนาทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม ภาษา และสติปัญญา ซึ่งทำให้เกิดความบกพร่องในการพัฒนาด้านต่างๆ ทำให้ไม่สามารถปรับตัวได้เหมือนกับเด็กปกติ และมีพัฒนาการที่ไม่เหมาะสมกับวัย และลักษณะความบกพร่องทางสติปัญญาต้องเกิดก่อนอายุ ๑๘ ปี

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ความบกพร่องทางสติปัญญา หมายถึง บุคคลที่มีความสามารถทางสติปัญญาต่ำกว่าเกณฑ์ปกติ มีพัฒนาการล่าช้า ความสามารถในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมต่ำกว่าเกณฑ์ทั่วไปอย่างน้อย ๒ ทักษะ หรือมากกว่า เช่น ทักษะการสื่อความหมาย ทักษะทางสังคม ทักษะการดูแลตนเอง การดำรงชีวิตในบ้าน การควบคุมตนเอง สุขอนามัยและความปลอดภัย การเรียนวิชาการเพื่อชีวิตประจำวัน การใช้เวลาว่าง และการทำงานไม่สามารถเรียนร่วมกับชั้นเรียนปกติทั่วไปได้ ซึ่งลักษณะความบกพร่องทางสติปัญญาพบตั้งแต่แรกเกิดจนอายุก่อน ๑๘ ปี

การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

การจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา จะต้องสอดคล้องและคำนึงถึงระดับความสามารถและความต้องการของเด็ก ซึ่งมีผู้กล่าวถึงการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ไว้ดังนี้

ศรียา นิยมธรรม (๒๕๕๑, หน้า ๙๐) ได้กล่าวว่า เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาเป็นเด็กที่มีลักษณะพิเศษแตกต่างไปจากเด็กประเภทอื่นๆ อย่างเห็นได้ชัด เด็กกลุ่มนี้มักถูกชักจูงได้ง่าย เชื่อใจคนง่าย เด็กช่วยตนเองได้บ้าง บางคนไม่สามารถช่วยตนเองได้ เด็กจะมีช่วงคนสนใจสั้น ขาดสมาธิ ความจำไม่ดี ไม่สามารถจดจำอะไรได้นาน ใช้ภาษาได้ไม่มากนัก พอจะสื่อความหมายได้ง่ายๆ สุขภาพร่างกายมักไม่สมบูรณ์ ดังนั้น ในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาจึงสามารถแยกเป็น ๓ ระดับ คือ

- การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาระดับเล็กน้อย หรือขนาดน้อย

เด็กกลุ่มนี้สามารถเรียนร่วมในระดับประถมศึกษาได้ และสามารถฝึกอาชีพ และงานง่ายๆ ได้ หรือเรียนในระดับมัธยมศึกษาได้ หากเราสามารถจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการทางการศึกษาของพวกเขาได้อย่างมีประสิทธิภาพ เด็กเหล่านี้ในช่วงอายุแรกเกิดจนถึง ๓ ขวบ ควรให้ได้รับการช่วยเหลือระยะเริ่มแรกด้านการพัฒนาประสาทสัมผัส และด้านสติปัญญา เมื่อถึงระยะเวลาเข้าโรงเรียน

การให้การศึกษาก่อนวัยเรียนแก่เด็กกลุ่มนี้ เพื่อฝึกทักษะความพร้อมในการเรียนรวมระดับอนุบาลและประถมศึกษา ทักษะความพร้อม ได้แก่ การนั่งและฟังครู การแยกสิ่งเร้าทางเสียง และ

การเห็น การทำตามคำสั่ง การใช้ภาษา การฝึกกล้ามเนื้อมัดใหญ่ และกล้ามเนื้อมัดเล็ก ทักษะ การช่วยเหลือตนเอง การอยู่กับเพื่อนเมื่อเด็กเข้าเรียนระดับประถมศึกษาซึ่งแม้ว่าเขาว่าปัญญาจะยังคงเท่ากับเด็กอายุ ๔-๖ ปี การศึกษาของเด็กควรเน้นด้านภาษา และการสร้างความคิด ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ รอบตัวก่อน เน้นวิชาการบ้าง ได้แก่ การอ่าน การคิดคำนวณ และการเขียน นอกจากนี้ควรฝึกพฤติกรรมปรับตัวในสังคม โดยปกติแล้วหลักสูตรและการเรียนการสอนระดับนี้ควรเหมือนกับเด็กทั่วไป แต่จัดให้เรียนในระดับที่ช้ากว่า

เมื่อเด็กขึ้นชั้นประถมศึกษาตอนปลายมีอายุระหว่าง ๙-๑๓ ปี แต่อายุสมองเท่ากับเด็กอายุเพียง ๖-๘ ปี การเรียนทางด้านวิชาการต้องเป็นวิชาการที่ใช้ประโยชน์ได้จริงในชีวิตประจำวัน ขณะที่ในระดับมัธยมศึกษาเด็กควรได้เรียนรู้เรื่องเกี่ยวกับการสังคม และอาชีพให้เท่าเทียมกับการศึกษาด้านวิชาการ

- การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาระดับปานกลาง

ระดับก่อนประถมศึกษา ควรจัดการศึกษาเน้นด้านภาษา ได้แก่ ความเข้าใจและการใช้ภาษา และความรู้ความเข้าใจสิ่งต่างๆ รอบตัว และสัมพันธ์กับตัวเด็ก การฝึกฝนต้องเน้นมากกว่าปกติ นอกจากนี้ยังต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญด้านอื่นๆ เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย

ระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษาควรเน้นด้านวิชาการน้อยกว่าเด็กปกติ เน้นวิชาการที่จะช่วยให้เด็กมีทักษะเพียงพอในการพึ่งตนเองได้ในการทำงาน และการสังคม หลักสูตรสำหรับเด็กโตควรเน้นใน ๒ ด้าน คือทักษะการช่วยเหลือตนเอง และทักษะทางด้านอาชีพ

- การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาระดับรุนแรง

การให้การศึกษาต้องเน้นที่ทักษะพื้นฐานเพื่อการอยู่รอด และทักษะพื้นฐานในการช่วยเหลือตนเอง ขอบข่ายของทักษะที่ควรฝึก ได้แก่ การกระตุ้นประสาทสัมผัส การพัฒนาประสาทสัมผัส และการบูรณาการประสาทสัมผัส การช่วยเหลือตนเอง ภาษา และการตอบสนอง นอกจากนี้ต้องฝึกการปรับพฤติกรรมด้วย เนื่องจากเด็กมักมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม

ชวนพิศ ฝันฉิม (๒๕๕๕, หน้า ๓๓-๓๔) ได้กล่าวว่า เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญามีช่วงความสนใจสั้น มีความจำไม่ดี และมีปัญหาทางพฤติกรรมอื่นๆ ซึ่งทำให้ผลการเรียนต่ำกว่าปกติ ดังนั้นครูจึงจำเป็นต้องใช้หลักการสอนพิเศษกว่าเด็กปกติ ดังนี้

๑. ใช้สื่อการสอนให้เหมาะสมกับระดับพัฒนาการของเด็ก โดยคำนึงถึงอายุสมอง ไม่ใช่อายุตามปฏิทิน

๒. สอนในช่วงระยะเวลาสั้นๆ เพื่อให้เหมาะสมกับช่วงความสนใจของเด็ก

๓. สอนตามขั้นตอนของงานที่แยกย่อยตามลำดับจากง่ายไปหายาก และไม่ซับซ้อน

๔. ในการสอนแต่ละครั้ง ควรสอนเนื้อหาวิชาให้น้อย

๕. สอนบทเรียนให้เหมาะสมกับสภาพของชีวิตจริงและปฏิบัติได้จริง

๖. สอนซ้ำๆ และสม่ำเสมอเพื่อฝึกความจำ แต่พยายามหาวิธีการสอนที่ไม่ก่อให้เกิดความเบื่อหน่าย

๗. ใช้คำพูดที่ชัดเจนและประโยคสั้นๆ ไม่สับสน

๘. ให้การเสริมแรงตามความเหมาะสมเมื่อเด็กสามารถกระทำการต่างๆ ได้ เช่น ให้รางวัล ชมเชย หรือแสดงอาการชื่นชมต่างๆ

๙. สังเกต บันทึกความก้าวหน้าของเด็กเป็นรายบุคคลเป็นระยะๆ ตลอดเวลาสอน

๑๐. ให้ความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ร่วมกับผู้ปกครองและนักวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง ประภัสสร สุวงทา (๒๕๕๕, หน้า ๒๐) ได้กล่าวว่า หลักการสอนนักเรียนที่มีความบกพร่อง ทางสติปัญญา มีวิธีการสอนต่างไปจากการสอนปกติ เพื่อให้มีความเหมาะสมตามความต้องการ และ ศักยภาพของนักเรียน โดยสรุปได้ดังนี้

๑. ผู้สอนต้องคำนึงถึงความพร้อมของนักเรียน
๒. สอนตามความสามารถ และความต้องการของนักเรียนแต่ละคน
๓. สอนตามระดับสติปัญญา
๔. ยอมรับความสามารถ และพยายามส่งเสริมความสามารถของนักเรียน
๕. พยายามฝึกให้นักเรียนช่วยตนเองให้ได้มากที่สุด
๖. สอนโดยการแบ่งกลุ่มตามตารางสอน
๗. เมื่อฝึกนักเรียนทำกิจกรรมต่างๆ ต้องพยายามแทรกการฝึกหลายด้าน
๘. ต้องช่วยให้นักเรียนพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเอง
๙. สอนทีละขั้นจากสิ่งที่ใกล้ตัวไปหาสิ่งที่ไกลตัว
๑๐. สอนโดยให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง
๑๑. สอนสิ่งที่มีความหมายสำหรับนักเรียน และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้
๑๒. ครูต้องเชื่อว่านักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา มีความสามารถ และศักยภาพ ในตนเอง สามารถพัฒนาตนให้เป็นบุคคลที่สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีคุณค่า
๑๓. การสอนนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาต้องพยายามให้ผู้เรียนลดการพึ่งพา บุคคลอื่นลง สอนทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิต และแสวงหาการจ้างงานในอนาคต
๑๔. สอนจากง่ายไปหายาก หรือสอนจากสิ่งใกล้ตัวไปหาไกลตัว
๑๕. สอนโดยใช้หลัก ๓R's คือ ๑) Repetition คือ สอนซ้ำไปซ้ำมา และใช้เวลาสอนมากกว่า ผู้เรียนปกติ เมื่อนักเรียนสามารถจำเรื่องราวที่ผู้สอนสอน หรือทำพฤติกรรมที่พึงประสงค์ได้แล้ว ผู้สอน จึงเปลี่ยนบทเรียน หรือจุดประสงค์การเรียนรู้ใหม่ ๒) Relaxation คือ สอนแบบไม่ตึงเครียดนัก เปลี่ยน กิจกรรมจากวิชาการเป็นกิจกรรมนันทนาการสลับไปมาให้ให้นักเรียนเรียนรู้ผ่านกิจกรรมการเล่น และ กิจกรรมในชีวิตประจำวัน ๓) Routine กำหนดกิจกรรมให้เป็นกิจวัตรประจำวันเหมือนๆ กันทุกวัน เพื่อ ไม่ให้นักเรียนเกิดความสับสน

กล่าวโดยสรุปว่า การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญานั้นต้องคำนึงถึง ศักยภาพในการเรียนรู้ของเด็กให้มากที่สุด เพราะเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาจะมีขีดความสามารถในการเรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้อย่างจำกัด และมักจะไม่เห็นความสำคัญของสิ่งที่จะต้อง เรียนรู้โดยเฉพาะการเรียนรู้ในสิ่งที่เป็นนามธรรม ฉะนั้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสำหรับเด็ก ที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาจะต้องหาวิธีการทำสิ่งที่เป็นนามธรรมให้เป็นรูปธรรมให้ได้มากที่สุด โดยครูผู้สอนจะต้องมีการใช้สื่อการเรียนการสอนที่มีความเป็นรูปธรรมให้เห็นได้อย่างชัดเจนเพื่อให้ง่าย ต่อความเข้าใจ และตัวสื่อจะต้องมีสิ่งเร้าพร้อมทั้งแรงเสริมเพื่อให้เด็กเกิดความต้องการที่จะเรียนรู้ใน สิ่งนั้น โดยสื่อนั้นจะต้องมีความหลากหลาย

กลยุทธ์การบริหารจัดการของโรงเรียนระยองปัญญานุกูล

โรงเรียนระยองปัญญานุกูล ตั้งอยู่เลขที่ ๑๑๔ หมู่ที่ ๑ ตำบลบ้านแลง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง มีเนื้อที่ ๓๓ ไร่ มีนักเรียน จำนวน ๔๑๙ คน ข้าราชการครูและบุคลากร จำนวน ๑๙ คน ผู้บริหาร จำนวน ๔ คน โรงเรียนระยองปัญญานุกูล ได้จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ ๒๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๓๖ เดิมชื่อโรงเรียนศึกษาพิเศษระยอง ซึ่งที่ดินที่ใช้ในการก่อสร้างโรงเรียนนั้นทางผู้อำนวยการกรมสามัญศึกษาจังหวัด โดยนายอำนวย ท้วทพิทย์ ซึ่งดำรงตำแหน่งในขณะนั้นได้ติดต่อกับพระครูวิจิตรธรรมมานุศาสตร์ เจ้าอาวาสวัดจุฬามณี เพื่อสร้างโรงเรียนให้กับกองการศึกษาพิเศษ (เพื่อคนพิการ) พระครูวิจิตรธรรมมานุศาสตร์ ท่านให้ความสนับสนุนการศึกษาจึงใช้ที่ดินของวัดจำนวน ๑๒ ไร่ ทางผู้อำนวยการกรมสามัญศึกษาจังหวัด นายวินัย พัฒนรัฐ ซึ่งดำรงตำแหน่งในขณะนั้น เป็นผู้เลือกพื้นที่ในการก่อสร้างโรงเรียน โดยเลือกพื้นที่ทางทิศตะวันตกอยู่ติดกับถนนใหญ่และสระน้ำของวัด และได้มอบหมายให้กองออกแบบวางแผนผังบริเวณทั้งหมดและดำเนินการก่อสร้าง ต่อมากรมสามัญศึกษามีคำสั่งให้นางพรประภา ไทยอุทิศ ผู้ช่วย ผู้อำนวยการโรงเรียนโสตศึกษา จังหวัดชลบุรี มาดำรงตำแหน่งผู้บริหาร ตั้งแต่วันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๓๗ เพื่อดำเนินงานการก่อสร้างให้เป็นไปตามแผนงานและเมื่อวัดที่ดินที่เหลืออยู่อีก ๘ ไร่ ทางคณะกรรมการโรงเรียน จึงได้ทำการขอที่ดินเพิ่มจากเจ้าอาวาสวัดจุฬามณี รวมเป็นพื้นที่ทั้งสิ้น ๓๓ ไร่ และเปิดการเรียนการสอนในปีการศึกษา ๒๕๓๗ เป็นปีการศึกษาแรกซึ่งรับนักเรียน ๒ ประเภท ได้แก่ นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินและนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โดยในปีการศึกษา ๒๕๓๗ พระครูวิจิตรธรรมมานุศาสตร์ ได้ให้ใช้อาคารเรียนชั่วคราว ทำการเปิดเรียนครั้งแรกเมื่อวันที่ ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๓๗ ใช้การจัดการเรียนการสอนถาวรเมื่อปีการศึกษา ๒๕๓๘ ปัจจุบันได้เปลี่ยนชื่อเป็น โรงเรียนระยองปัญญานุกูล จังหวัดระยองตั้งแต่วันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๔๖ โรงเรียนมีเขตพื้นที่บริการการศึกษาเฉพาะความพิการ (บกพร่องทางสติปัญญา) เขตจังหวัดระยอง ชลบุรี จันทบุรี และตราด

ปรัชญา (Philosophy) ไม่ควรประมาทปัญญา

วิสัยทัศน์ (VISION) ส่งเสริมการเรียนรู้ เชิดชูคุณธรรม ก้าวนำด้านกีฬา พัฒนาด้านอาชีพ

เอกลักษณ์ (Uniqueness) โรงเรียนน้อมอง สภาพแวดล้อมน่าอยู่

อัตลักษณ์ (Identity) อาชีพเด่น เน้นกีฬา

พันธกิจโรงเรียน

๑. ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะด้านวิชาการ ศิลปะ ดนตรี กีฬา นันทนาการ และทักษะอาชีพ ทักษะการดำรงชีวิตแก่ผู้เรียนโดยบูรณาการกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

๒. ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาและแหล่งเรียนรู้ ให้ก้าวทันความเปลี่ยนแปลงโดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

๓. ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีสุขภาพกายและจิตที่สมบูรณ์

๔. ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรม ปลอดภัยเสพติด มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานและค่านิยมหลักของคนไทย ๑๒ ประการ

๕. ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะรู้ความตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

๖. ส่งเสริมและพัฒนางานสัมพันธ์ชุมชนสร้างเครือข่ายภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง

๗. ส่งเสริมบุคลากรให้มีความรู้ ความสามารถในการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ใช้แหล่งการเรียนรู้และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

๘. ส่งเสริมระบบการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม โดยยึดหลักธรรมาภิบาล เน้นการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการบริหารจัดการศึกษา

เป้าหมายโรงเรียน

๑. นักเรียน ๙๐ % มีความรู้ ความเข้าใจ มีสุขนิสัย สุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี สามารถนำความรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สู้คร่ำเรื้อน และชุมชน

๒. นักเรียนมากกว่า ๘๐ % มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์มีตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ระดับ ๓ ขึ้นไป

๓. นักเรียน ๘๕ % มีทักษะในการทำงาน รักการทำงานและมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพ สุจริตยึดถือแนวปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการดำรงชีวิต

๔. นักเรียน ๘๐ % มีความอ่อนน้อมถ่อมตน รู้จักกาลเทศะ และประพฤติตนอยู่ในระเบียบวินัยของโรงเรียน มีจิตสำนึกรักผูกพันโรงเรียน และเป็นคนดีของสังคม

๕. นักเรียน ๘๐ % มีสุนทรียภาพด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา

๖. นักเรียน ๘๐ % มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนผ่านเกณฑ์การประเมินตามหลักสูตรสถานศึกษา

๗. นักเรียนมากกว่า ๘๐ % มีความรักตนเอง รักท้องถิ่น เห็นคุณค่าความเป็นไทย ภูมิปัญญาไทย และร่วมสืบสานเอกลักษณ์วัฒนธรรมอันดีงามของไทย

๘. ครูทุกคนได้รับการพัฒนาให้เป็นครูมืออาชีพ จัดการเรียนการสอนโดยเน้นหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และมีคุณลักษณะผ่านเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู ของคุรุสภา

๙. ครูมากกว่า ๗๕ % นำทักษะ ความรู้ และเทคโนโลยีที่ทันสมัย ไปพัฒนาเยาวชน และผู้ที่สนใจในชุมชนโดยบูรณาการกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

๑๐. โรงเรียนมีระบบการบริหารจัดการที่ดี มีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานทางการศึกษา

แผนกลยุทธ์โรงเรียน

กลยุทธ์ที่ ๑ พัฒนาคุณภาพของผู้เรียน

ส่งเสริมพัฒนาผู้เรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ให้ได้มาตรฐานชาติ มีพัฒนาการความพร้อมทางร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม มีความสามารถตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ หลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนระยองปัญญานุกูล พุทธศักราช ๒๕๕๔ และหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อจัดการเรียนการสอนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงขั้นพื้นฐานโรงเรียนระยองปัญญานุกูล พุทธศักราช ๒๕๕๖ โดยผู้เรียน มีความรู้ สุขนิสัย สุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี สามารถนำความรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สู้คร่ำเรื้อน และชุมชน มีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ปฏิบัติตามสุขบัญญัติ ๑๐ ประการ อีกทั้งมีความรู้ ความสามารถคิดเป็นทำเป็น รักความเป็นไทย รักสิ่งแวดล้อม ชุมชน ท้องถิ่น สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่น และครองตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างมีความสุข

กลยุทธ์ที่ ๒ พัฒนาผู้บริหารและบุคลากร

พัฒนาบุคลากรทางการศึกษาให้มีความพร้อมและมีศักยภาพในการปฏิบัติหน้าที่มีระบบบริหารจัดการศึกษาที่ดี มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลและมีขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานโดยเน้นหลักธรรมาภิบาล เร่งพัฒนาระบบบริหารจัดการศึกษาเพื่อการจัดการเรียนการสอนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญโดยเน้นการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตามหลักการทางความคิด เทคนิควิธีการจัดกิจกรรม การวัด และประเมินผล การพัฒนาหลักสูตร และการวิจัยในชั้นเรียน

กลยุทธ์ที่ ๓ พัฒนาสภาพแวดล้อมและสร้างแหล่งเรียนรู้

สร้างและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง สภาพแวดล้อม และจัดกิจกรรมในโรงเรียนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้โดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง ทำข้อมูลแหล่งเรียนรู้ ทั้งในและนอกสถานศึกษา บันทึกการใช้แหล่งเรียนรู้ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และนำเทคโนโลยีสารสนเทศใหม่มาใช้ในการพัฒนาศักยภาพบุคลากรในการจัดการเรียนการสอน

กลยุทธ์ที่ ๔ พัฒนา สื่อ วัสดุ ครุภัณฑ์และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

ส่งเสริมการใช้และพัฒนา สื่อนวัตกรรม เทคโนโลยีที่ทันสมัยอย่างรู้เท่าทันและสร้างสรรค์ให้สามารถนำนวัตกรรมไปจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นภายใต้การบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พร้อมทั้ง การได้รับบริการค่าใช้สอย และค่าสาธารณูปโภคเพื่อการศึกษา สนับสนุน จัดหา วัสดุ ครุภัณฑ์

กลยุทธ์ที่ ๕ การมีส่วนร่วมขององค์กรภาครัฐ เอกชน ชุมชน ผู้ปกครอง องค์กรศาสนา คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาโดยร่วมมือกับองค์กรภาครัฐ เอกชน ชุมชน ผู้ปกครอง องค์กรศาสนา คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมพัฒนาสถานศึกษา

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

สมิต สมพวงภักดี (๒๕๕๐, หน้า ๒๐๑ – ๒๐๒) ได้ศึกษาเรื่อง สภาพการดำเนินงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามการรับรู้ของผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาดุสิตธานี ผลการวิจัยพบว่า

๑. สภาพการดำเนินงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามการรับรู้ของผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาดุสิตธานี โดยรวมอยู่ในระดับมาก

๒. การเปรียบเทียบสภาพการดำเนินงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามการรับรู้ของผู้บริหารและครูผู้สอนโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาดุสิตธานี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ โดยผู้บริหารโรงเรียนมีการรับรู้ในระดับมากกว่าครูผู้สอน

ปรีชา ศรีลับขวา (๒๕๕๑, หน้า ๑๙๘ – ๒๐๐) ได้ทำการศึกษาเรื่อง สภาพการใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนในอำเภอบ้านฝาง สำนักงานเขต

พื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต ๑ ผลการศึกษา พบว่า สภาพการใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนในอำเภอบ้านฝาง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต ๑ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีสภาพการดำเนินการอยู่ในระดับมากทุกด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษา รองลงมาคือ ด้านระบบบริหารจัดการงบประมาณและด้านการจัดการเรียนการสอน ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

เสาวลักษณ์ มาพร (๒๕๕๑, หน้า ๑๗๕) ได้ศึกษาเรื่อง ความพร้อมในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดการศึกษาในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต ๑ ผลการวิจัยพบว่า ความพร้อมในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดการศึกษาในสถานศึกษาโดยภาพรวม ทั้ง ๖ ด้าน พบว่า มีความพร้อมในการปฏิบัติอยู่ในระดับมากและผลการวิจัยรายด้าน พบว่ามีความพร้อมในการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ทั้ง ๖ ด้าน ดังนี้ ด้านการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมภายใน ด้านการติดตามและประเมินผล ด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการจัดระบบบริหารจัดการของสถานศึกษา ด้านการให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาและด้านการจัดการเรียนการสอน

วีระ ปันทรัพย์ (๒๕๕๑, หน้า ๑๗๘) ได้ศึกษา เรื่อง สภาพการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของครูโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามุททหสงคราม อำเภอมืองสมุททหสงคราม กับครูที่ปฏิบัติหน้าที่การสอนในโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่าสภาพจัดการเรียนรู้ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของครูโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามุททหสงคราม อำเภอมืองสมุททหสงครามโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก การเปรียบเทียบสภาพการจัดการเรียนรู้ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของครูโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามุททหสงคราม อำเภอมืองสมุททหสงคราม ที่สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างกันมีการปฏิบัติการจัดการเรียนรู้โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน และครูที่ทำการสอนในช่วงชั้นที่ต่างกัน มีการปฏิบัติการจัดการเรียนรู้โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

ตรีศูล พงษ์พันธ์ุ (๒๕๕๑, หน้า ๑๖๘ – ๑๗๐) ได้ศึกษาเรื่อง การดำเนินการบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต ๑ ผลการวิจัยพบว่า

๑. ระดับการดำเนินการบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

๒. การดำเนินการบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต ๑ ตามหลักความมีเหตุผล และตามหลักการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี จำแนกตามขนาดสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนการดำเนินการบริหารจัดการศึกษาตามหลักความพอประมาณไม่แตกต่างกัน

ธนธรรม มีทอง (๒๕๕๒, หน้า ๑๘๐ – ๑๘๒) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการสถานศึกษาตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านร่องแซง ซึ่งศึกษาใน ๔ ด้านคือด้านการบริหารวิชาการ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคลและด้านการบริหารทั่วไป ผลการศึกษาพบว่า โรงเรียนบ้านร่องแซงได้นำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการบริหารวิชาการใช้ในการกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้ทันต่อสภาพความเปลี่ยนแปลงของ

สังคมและสิ่งแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ด้านการบริหารงบประมาณ มีการวางแผนการใช้งบประมาณที่ได้รับการจัดสรรมาอย่างฉลาด รอบคอบคุ้มค่า มีกระบวนการทำงานอย่างเป็นระบบ ด้วยความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ ตลอดจนมีการประสานงานกับเครือข่ายหรือองค์กรอื่นๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อขอรับการสนับสนุนด้านงานงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล มีการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องโดยการให้ความรู้ ประชุม อบรม สัมมนาเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง อีกทั้งด้านการบริหารทั่วไป มีการวิเคราะห์สภาพปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานโดยการจัดการเชิงกลยุทธ์ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างมีเหตุผล รอบคอบ มีการประสานงานเครือข่ายหรือองค์กรต่างๆ ส่วนปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญที่สุด คือ ขาดความรู้และประสบการณ์ในการจัดทำหลักสูตรที่บูรณาการเศรษฐกิจพอเพียงสู่สาระการเรียนรู้และขาดงบประมาณในการดำเนินการต่อเนื่องข้อเสนอแนะคือให้ความรู้ ความเข้าใจในเรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่บูรณาการเศรษฐกิจพอเพียงในรูปแบบกิจกรรมที่หลากหลาย

เพ็ญญา วีรทองดี (๒๕๕๒, หน้า ๑๙ - ๑๙๒) ได้ศึกษาเรื่อง การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการบริหารจัดการของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชนบุรี เขต ๒ ผลการวิจัยพบว่า

๑. ผู้บริหารสถานศึกษาและครูมีความคิดเห็นต่อการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการบริหารจัดการของสถานศึกษาโดยรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก

๒. ความคิดเห็นผู้บริหารสถานศึกษาและครูเกี่ยวกับการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการบริหารจัดการของสถานศึกษา จำแนกตามตำแหน่งและประเภทของสถานศึกษา พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ทั้งโดยรวมและรายด้าน

๓. ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการบริหารจัดการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชนบุรี เขต ๒ โดยการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) พบว่า ในด้านการบริหารงานทั่วไปยังขาดแคลนงบประมาณและขาดวิธีการในการประเมินโครงการ ด้านวิชาการพบปัญหาในการบูรณาการในการจัดการเรียนการสอนและการประเมินผลส่วนด้านบุคลากรนั้นยังขาดความรู้ ความเข้าใจในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและสถานศึกษายังไม่ให้ความสำคัญในการดำเนินการด้านความสัมพันธ์กับชุมชน

มงคล อินทรโชติ (๒๕๕๒, หน้า ๑๗๗ - ๑๗๙) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารโรงเรียนโดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต ๓ ผลการวิจัย พบว่าการบริหารโรงเรียนโดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามคุณลักษณะ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล ความมีภูมิคุ้มกันและเงื่อนไขคุณธรรม เงื่อนไขความรู้ บริหารงาน ๔ ด้านคือ การบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล การบริหารทั่วไป ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูต่อระดับความสำเร็จอยู่ในระดับมากทุกด้าน การเปรียบเทียบระดับความสำเร็จในการบริหารโรงเรียนโดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครู จำแนกตามวุฒิ พบว่ามีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ และจำแนกตามประสบการณ์ พบว่ามีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน สำหรับปัญหาอุปสรรค คือ ผู้บริหารเห็นว่าการทำงานบางงานเป็นเรื่องของครูบางกลุ่มไม่ใช่เรื่องของครูทั้งโรงเรียน ข้อเสนอแนะ คือ ผู้บริหารควรให้ความสำคัญกับการให้ชุมชนมีส่วนร่วมพัฒนาการบริหารโรงเรียนโดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

มีงหมาย มุ่งมาจน (๒๕๕๒, หน้า ๑๘๐ - ๑๘๖) ได้ศึกษาเรื่องการประยุกต์ใช้แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียนสัมมาสิกขาราชธานีโอศกจังหวัดอุบลราชธานี ผลการวิจัยพบว่า

๑. ในการประยุกต์ใช้ด้านหลักสูตรของโรงเรียนสัมมาสิกขาราชธานีโอศก จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า เป็นหลักสูตรที่ปรับประยุกต์เข้ากับวิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณีไทย ของชาวชุมชนราชธานีโอศกที่มีได้แยกเป็นเอกเทศจากวัดและโรงเรียนแต่สอดคล้องในทางสายกลาง ด้วยเหตุผลในการร่วมกันพัฒนานักเรียนให้มีคุณสมบัติอันพึงประสงค์ มีความพอประมาณในการจัดหลักสูตรรวมถึงมีภูมิคุ้มกันในด้านกาพึ่งตนเองได้ด้วยหลักธรรมของศาสนาพุทธและการพึ่งตนเองในการประกอบสัมมาอาชีพ

๒. การประยุกต์ใช้ด้านการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนสัมมาสิกขาราชธานีโอศกจังหวัดอุบลราชธานี พบว่าเป็นการจัดการเรียนการสอนที่พัฒนานักเรียนให้มีความรู้ ความสามารถ ทั้งวิชาการและวิชาชีพควบคู่กันไปทางสายกลางด้วยความมีเหตุผลของความร่วมมือของชุมชนอย่างพอประมาณในการจัดกิจกรรมเหมาะสมสมดุลกับบริบทของชุมชนสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีกับนักเรียนอยู่บนความพอเพียงด้วยการรู้จักกาพึ่งตนเองมีคุณธรรมด้วยหลักของศาสนาพุทธเพราะมีหลักของความพอเพียงในสามองค์กร

๓. ในการประยุกต์ใช้ในด้านกาจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนของโรงเรียนสัมมาสิกขาราชธานีโอศกจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า การจัดสภาพแวดล้อมภายนอก ภายในและอาคารสถานที่ที่มีผลในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนักเรียนในทางที่ดีขึ้น สภาพแวดล้อมภายนอกและภายในที่เป็นธรรมชาติของจริง ใช้ประโยชน์ได้จริงในชีวิตประจำวันและอยู่ภายใต้พื้นฐานของความขยันและอดทนในด้านอาคารสถานที่ต้องได้รับความเห็นชอบมติจากการประชุมชุมชนค้ำถึงหลักความคุ้มค่าพอเพียง ประโยชน์สูงสุดในการใช้สอยร่วมกันในสามองค์กรอยู่ภายใต้ความพอเพียงอย่างมีเหตุผลผ่านการประเมินจากคณะกรรมการอย่างครบถ้วน

รัชดา ทองสุข (๒๕๕๒, หน้า ๑๖๓ - ๑๖๕) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การรับรู้การบริหารจัดการสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา พระนครศรีอยุธยาเขต ๑ และเขต ๒ ผลการวิจัย พบว่า

๑. การรับรู้การบริหารจัดการสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต ๑ และเขต ๒ โดยรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าทุกด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากและเมื่อ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยคือด้านความมีเหตุผลและด้านความพอประมาณมีค่าเฉลี่ยเท่ากับด้านกา มีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว

๒. ผลการเปรียบเทียบการรับรู้การบริหารจัดการสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต ๑ และเขต ๒ ระหว่างผู้บริหารสถานศึกษาทั่วไปกับสถานศึกษาแกนนำโดยรวมและรายด้านทุกด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

อร่าม นุชพิทักษ์ (๒๕๕๒, หน้า ๑๒๒-๑๒๕) ได้ศึกษาเรื่อง การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติของสถานศึกษาในอำเภอโนนสุวรรณ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์ เขต ๓ ผลการวิจัยพบว่า

๑. สภาพการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติของผู้บริหารโดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากและเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการบริหารจัดการ และด้านการพัฒนาบุคลากรมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และในส่วนการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติของสถานศึกษาของครู ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน และด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง

๒. แนวทางในการปฏิบัติงานของผู้บริหารที่ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีดังนี้

๒.๑ ด้านการบริหารจัดการ พบว่า โรงเรียนมีการกำหนดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในแผนยุทธศาสตร์และมีการนำมาบรรจุไว้ในแผนปฏิบัติงานประจำปีของโรงเรียนมีโครงการพัฒนาบุคลากรทั้งครูและนักเรียน เพื่อสร้างความตระหนัก ความรู้ ความเข้าใจ ในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ส่งเสริมความรู้ครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นส่วนหนึ่งของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยเน้นในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาในท้องถิ่น ผู้ปกครอง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนให้การสนับสนุนด้านปัจจัยต่างๆ เช่น งบประมาณ วิทยากรที่เป็นปราชญ์ชาวบ้านเพื่อให้ความรู้แก่ผู้เรียน

๒.๒ ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน พบว่า โรงเรียนมีการจัดทำหลักสูตรเพิ่มเติมในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี เน้นให้ครูใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการเรียนรู้ ส่งเสริมนักเรียนใช้วัสดุที่มีในท้องถิ่นนำมาใช้ในการทำกิจกรรม ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการออกแบบการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการอนุรักษ์ท้องถิ่นตามแนวทางหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงร่วมกับครู ผู้เรียนมีการเผยแพร่ผลงานที่ตนเองทำแก่ชุมชนให้รับทราบโดยการเผยแพร่ความรู้ทางการจัดนิทรรศการให้ชุมชนรับรู้ช่วงสิ้นปีการศึกษา

๒.๓ ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน พบว่าโรงเรียนมีการจัดทำระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ มีการปลูกฝังการปกครองระบอบประชาธิปไตย สร้างระเบียบวินัย คุณธรรม จริยธรรม โดยผ่านกิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี และกิจกรรมชุมนุม มีการร่วมสืบสานประเพณีท้องถิ่นในระดับอำเภอในการร่วมกิจกรรมสืบสานวัฒนธรรม การประกวดผลผลิตทางการเกษตร และผลิตภัณฑ์ของชุมชน โรงเรียนมีการส่งผลงานนักเรียนเข้าประกวดจนได้รับรางวัลในการปฏิบัติกิจกรรมด้านคุณธรรม

๒.๔ ด้านการพัฒนาบุคลากร พบว่า โรงเรียนสร้างความตระหนัก ความรู้ ความเข้าใจในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยส่งครูเข้ารับการอบรม ขยายผลการอบรมให้เพื่อนสมาชิกรับทราบ ส่งเสริมครูและผู้เรียนทำงานเป็นทีม ส่งเสริมการศึกษาดูงาน จัดหาเอกสารสิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวข้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการศึกษาด้วยตนเองของครูและผู้เรียน ส่งเสริมการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยเฉพาะในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี

สมณฑา ศรีสวัสดิ์ (๒๕๕๓, หน้า ๑๕๐ - ๑๕๔) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาในประเทศไทย โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้จากสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผลการวิจัย พบว่า

๑. แนวทางในการประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาในประเทศไทย ด้านเศรษฐกิจ ควรมีแนวทาง ดังนี้

๑.๑ ควรส่งเสริมให้นักเรียนเป็นผู้ที่รู้จักการประหยัดและอดออม รู้จักการใช้จ่ายของตนเอง คือใช้อย่างมีเหตุผล ใช้อย่างพอประมาณ ใช้อย่างประหยัด ใช้จ่ายที่จำเป็น

๑.๒ ควรส่งเสริมให้นักเรียนคิดและวางแผนอย่างรอบคอบด้วยการทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย

๑.๓ ควรส่งเสริมให้นักเรียนมีการวิเคราะห์บัญชีรายรับ-รายจ่าย

๑.๔ ควรส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักการออมเงินด้วยตนเองและนำเงินที่ออมไว้ไปฝากธนาคาร

๒. ด้านสังคม ควรมีแนวทาง ดังนี้

๒.๑ ควรส่งเสริมให้นักเรียนเป็นผู้ที่มีจิตอาสา รู้จักช่วยเหลือสังคมหรือชุมชน

๒.๒ ควรมีการปลูกฝังให้นักเรียนมีจิตสำนึกสาธารณะ นึกถึงผลประโยชน์เพื่อส่วนรวม รู้จักเสียสละ มีความสามัคคี รู้จักเผยแพร่องค์ความรู้เศรษฐกิจพอเพียง

๒.๓ ควรส่งเสริมให้นักเรียนได้บันทึกการทำความดีที่ได้ช่วยเหลือบิดามารดา ผู้ปกครองและคนในครอบครัว ญาติพี่น้อง ครูอาจารย์ เพื่อนๆ ตลอดจนบุคคลทั่วไป

๓. ด้านจิตใจ ควรมีแนวทาง ดังนี้

๓.๑ ควรส่งเสริมให้นักเรียนได้ปฏิบัติกิจทางศาสนาที่ตนนับถือ

๓.๒ ควรมีการจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้มีโอกาสเข้าค่ายคุณธรรม

๔. ด้านสิ่งแวดล้อม ควรมีแนวทาง ดังนี้

๔.๑ ควรมีการส่งเสริมให้นักเรียนเป็นผู้ที่รู้จักอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีการปลูกจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อม

๔.๒ ควรมีการรณรงค์ให้นักเรียนมีจิตสำนึกที่ดี รู้จักนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการจัดทำขบวนกีฬา ตามโครงการกีฬาเพื่อสุขภาพ

๔.๓ ควรมีการส่งเสริมให้นักเรียนมีการเรียนรู้รักษาสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาและชุมชน

๕. ด้านวัฒนธรรม ควรมีแนวทาง ดังนี้

๕.๑ ควรมีการส่งเสริมให้นักเรียนเป็นผู้ที่รู้จักสืบสานวัฒนธรรมไทย ปลูกฝังมารยาทไทยโดยมีการสอนมารยาทไทย

๕.๒ ควรให้นักเรียนทำอาหารท้องถิ่นที่ตนเองชอบและสนใจ

๕.๓ ควรมีการอนุรักษ์การใช้ภาษาประจำถิ่น มีการรณรงค์พูดภาษาท้องถิ่นไทย

๕.๔ ควรมีการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีเดิมพื้นฟูอนุรักษ์ประเพณีพื้นบ้าน โดยการให้นักเรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมประเพณีพื้นบ้านส่วนการประเมินรูปแบบตามความคิดเห็น และความพึงพอใจของผู้บริหาร ครูอาจารย์และผู้ปกครอง พบว่า ผู้บริหาร ครูอาจารย์ ผู้ปกครอง และ

นักเรียน มีความพึงพอใจต่อการปฏิบัติตนของนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการ รวมทั้งการประเมินผลผลิต และผลลัพธ์จากโครงการ

ชวลิต จันทร์ศรี (๒๕๕๕, หน้า ๑๖๕ – ๑๖๗) ทำการศึกษาเรื่องการพัฒนา รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต ๓ ผลการวิจัยพบว่า

๑. รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคามเขต ๓ มีองค์ประกอบ ๔ ด้าน ได้แก่ การเตรียมความพร้อมบุคลากร การจัดทำหลักสูตรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงการวางแผน และการนำหลักสูตรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้และการนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผล สรุปผลการดำเนินงานและการปรับปรุงพัฒนา

๒. ผลการประเมินการใช้รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต ๓ พบว่าการใช้รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน ครูและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากและมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

ชัยอนันต์ หาญจิต (๒๕๕๕, หน้า ๑๘๘) ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาความสัมพันธ์ของการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องกับแนวทางการขับเคลื่อนการศึกษาในประชาคมอาเซียนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษาเมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยพบว่า

๑. การบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีความเหมาะสมกับการขับเคลื่อนการศึกษาในประชาคมอาเซียน ทั้งบนเงื่อนไขความรู้และเงื่อนไขคุณธรรม ทั้งโดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก

๒. แนวทางการขับเคลื่อนการศึกษาของประชาคมอาเซียนมีความเหมาะสมกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในทุกแนวทาง ทั้งโดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก

๓. การบริหารสถานศึกษาหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีความสัมพันธ์ทางบวกกับแนวทางการขับเคลื่อนการศึกษาในประชาคมอาเซียนในทุกด้านโดยรวมอยู่ในระดับค่อนข้างสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๑

พุทธิพร คงประจักษ์ (๒๕๕๖, หน้า ๑๙๙) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามทฤษฎีของครูโรงเรียนเทศบาลสวรรคโลกประชาสรรค์ผลการวิจัย พบว่าสภาพการบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามทฤษฎีของครูโรงเรียนเทศบาลสวรรคโลกประชาสรรค์โดยภาพรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมากสภาพการบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามประสบการณ์การทำงานของครูโรงเรียนเทศบาลสวรรคโลกประชาสรรค์ ตำบลสวรรคโลก อำเภอสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน

เมื่อพิจารณาจากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่กล่าวมาข้างต้น พบว่าปัจจัยที่ทำให้การบริหารโรงเรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประสบผลสำเร็จและมีประสิทธิภาพได้นั้น

จะต้องประกอบด้วย การวางแผน การบริหารจัดการที่ดีและความร่วมมือของครูทุกคน ส่งผลให้การบริหารสถานศึกษามีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

งานวิจัยต่างประเทศ

เฮิร์ช (Hersh, ๑๙๘๒, pp. ๑๓๔-๑๓๕) ได้ศึกษา เรื่อง ความสำคัญขององค์ประกอบที่มีบทบาททางด้านประสิทธิผลของโรงเรียน ผลการวิจัย พบว่า ๑) ผู้บริหารครู นักเรียนและผู้ปกครองต่างยอมรับในเป้าหมายของโรงเรียน ๒) เป้าหมายของโรงเรียนต้องชัดเจนสอดคล้องกับหลักสูตรและนำมาปฏิบัติได้ ๓) นักเรียนมีผลการเรียนก้าวหน้า ๔) กฎระเบียบต่างๆ ได้รับการยอมรับและปฏิบัติ ๕) ครูมีความคาดหวังสูงและมีความตั้งใจสูง ๖) นักเรียนมีความสำเร็จทั้งด้านการเรียนและจริยธรรม ๗) ผู้บริหารมีภาวะผู้นำสูง ๘) ผู้บริหารและบุคลากรในโรงเรียนปฏิบัติงานด้วยกันฉันมิตร และ ๙) ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมและสนับสนุนกิจกรรมของโรงเรียน

ฟอสเตอร์ (Foster, ๑๙๙๓, p. ๓๒๙) ได้ศึกษา เรื่อง ประเภทของผู้ปกครองที่เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องส่งผลต่ออัตราการเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงเรียน ผลการวิจัยระบุว่า ผู้ปกครองที่เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงเรียนแยกเป็น ๒ ประเภท คือ ผู้ปกครองที่เข้ามาในโรงเรียนและอาสาทำงานต่างๆ ในโรงเรียนหรือเข้ามามีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น ในการประชุมสภาที่ประชุมสภาที่ปรึกษาโรงเรียนซึ่งผู้ปกครองประเภทนี้จะมีผลต่อนักเรียนในทางอ้อม และผู้ปกครองประเภทที่ ๒ เป็นประเภทที่ส่งผลต่อนักเรียนโดยตรง ได้แก่ ผู้ปกครองที่เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน โดยการช่วยนักเรียนทำการบ้านหรือทำโครงการให้นักเรียน

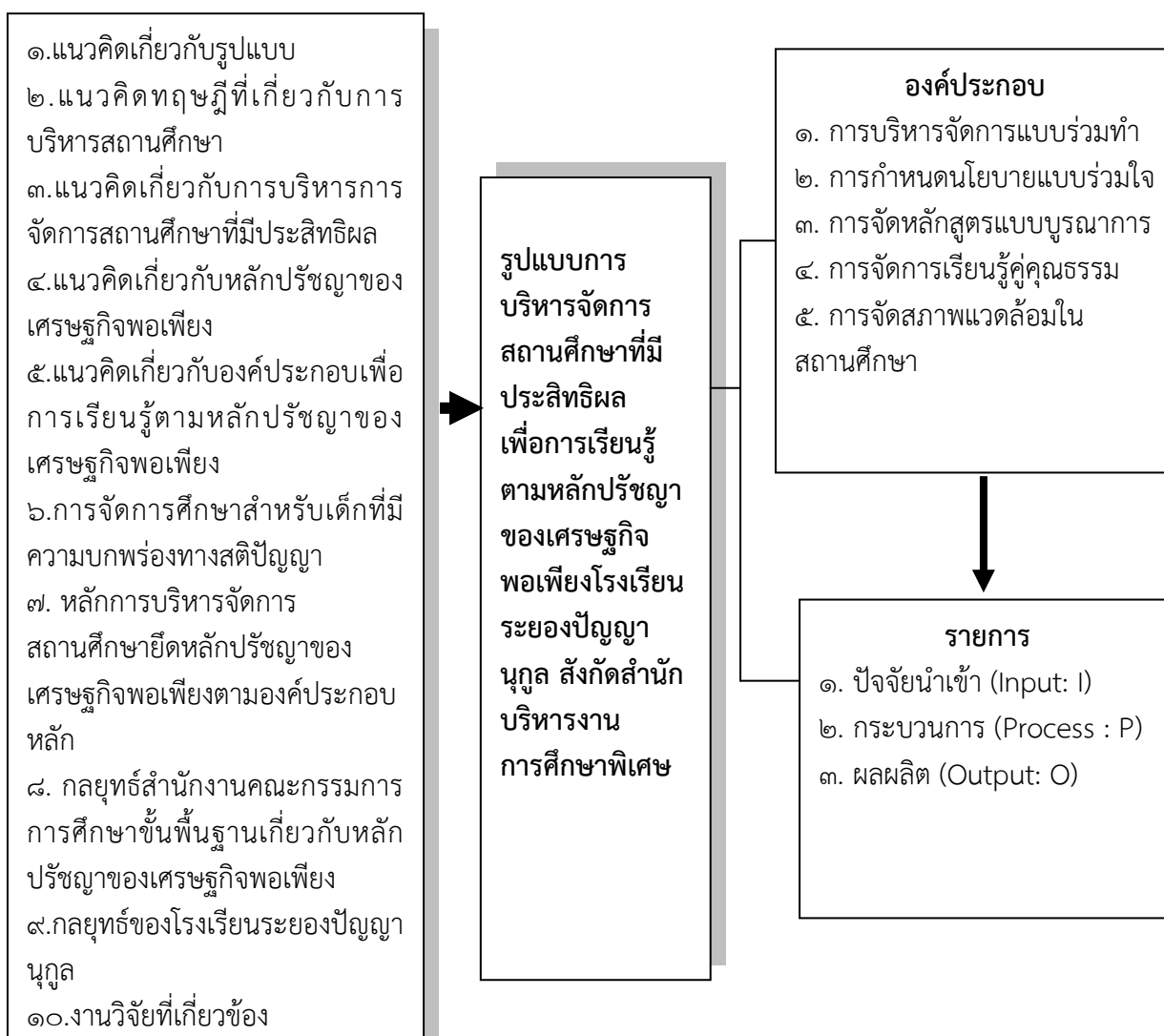
คิง (King, ๑๙๙๖, p. ๑๓๖๓) ได้ศึกษาเรื่อง การรับรู้ของครูผู้สอนต่อการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ของนักเรียนชนบท ในนิวฟาวด์ แลนด์ผลการวิจัย พบว่า โรงเรียนต้องพยายามที่จะส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับนักเรียนให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น การดึงเอาความคิดสร้างสรรค์ ความรู้ความเข้าใจและสติปัญญาของครู นักเรียน ผู้ปกครองและสมาชิกของชุมชนนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ และข้อเสนอแนะในการปรับปรุงคุณภาพการศึกษา ต้องปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ซึ่งต้องมีการวางแผนเป็นอย่างดีบนพื้นฐานของกระบวนการวิจัย การสนับสนุน โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐในท้องถิ่นและการจัดกิจกรรมโดยคณะกรรมการของโรงเรียน

มิลเลอร์ (Miller, ๑๙๘๙, pp. ๓๒๐ - A) ได้ศึกษา เรื่อง การกำหนดการมีส่วนร่วมของครูในการวางแผนพัฒนาหลักสูตรและนำหลักสูตรไปใช้ของโรงเรียนชนบทในสหรัฐอเมริกา จากการวิจัยแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ทางบวกระหว่างการเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาหลักสูตร และการนำหลักสูตรไปใช้ ซึ่งการให้ครูมีส่วนร่วมจะมีประโยชน์อย่างมากในด้านการยอมรับและความเข้าใจ

ซอร์เบลโล (Sorbello, ๑๙๗๘, p. ๒๕๖) ได้ศึกษา เรื่อง บทบาทของผู้ปกครองในด้านความสัมพันธ์ของโรงเรียนกับชุมชนในบทบาทที่เป็นจริงและคาดหวังตามทัศนะของครู ครูใหญ่ โรงเรียนประถมศึกษาและผู้ปกครองนักเรียนที่ไม่ใช่ นักเรียนประถมศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างทุกกลุ่มมีความเห็นว่า ผู้ปกครองมีความเกี่ยวข้องกับโรงเรียนในระดับน้อย มีข้อเสนอแนะจากกลุ่มตัวอย่างให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดหลักสูตร เลือกรหัสเรียนร่วมประเมินครู ร่วมวางระเบียบวินัยของโรงเรียน ส่วนคณะครูและครูส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ผู้ปกครองไม่ควรเกี่ยวข้องกับทางโรงเรียนในส่วนของผู้ปกครองไม่มีความรู้และไม่เข้าใจในเรื่องนั้นๆ

สรุปได้ว่า รูปแบบการบริหารจัดการศึกษาที่มีประสิทธิผล เพื่อการเรียนรู้ของสถานศึกษา นั้นๆ คือ การมีส่วนร่วมของครูและผู้บริหารในเรื่องของเป้าหมายของสถานศึกษาที่ชัดเจน มีหลักสูตรที่เหมาะสมที่ส่งผลให้นักเรียนมีผลการเรียนที่ก้าวหน้าทั้งด้านวิชาการ วิชาชีพและจริยธรรมผู้บริหารจะต้องมีภาวะผู้นำสูงทำงานร่วมกับบุคลากร ชุมชน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเน้นการวางแผนบนพื้นฐานการวิจัย การจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับชุมชน และความต้องการจำเป็นของผู้เรียน และจากการศึกษาวิจัยในประเทศที่เกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีความเป็นไปได้ แต่ยังคงขาดการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยในต่างประเทศการบริหารงานที่มีประสิทธิผลจะต้องเกิดจากความการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

จากการศึกษาเอกสาร หลักการ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาที่มีประสิทธิผลสู่การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จึงสรุปเป็นกรอบความคิดการวิจัยได้ดังนี้

แผนภาพที่ ๑๑ กรอบความคิดการพัฒนาแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาที่มีประสิทธิผลเพื่อการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนระยองปัญญานุกูล จังหวัดระยอง สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ